

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 33 (2715)

16 жніўня 1974 года

Цана 8 кап.

ВЯЛІКАМУ АСВЕТНІКУ І ДРУКАРУ

У ПОЛАЦКУ
АДКРЫТ ПОМНІК
ФРАНЦЫСКУ
(ГЕОРГІЮ)
СКАРЫНЕ.
МАТЭРЫЯЛЫ
ПРА ГЭТА
ЧЫТАЙЦЕ
НА ДЗЕСЯТАЙ
СТАРОНЦЫ.

САЮЗ АДЗІНАЙ, МНОГНАЦЫЯНАЛЬНАЙ...

ДА 40-годдзя ПЕРШАГА УСЕСАЮЗНАГА
З'ЕЗДА САВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАУ

Саюзу пісьменнікаў СССР спаўняецца сорок гадоў. Камуністычная партыя Савецкага Саюза заўсёды бачыла і бачыць у нашай літаратуры вялікую стваральную сілу. «Літаратурная справа... не можа быць увогуле індыўідуальнай справай», — падкрэсліваў У. І. Ленін у артыкуле «Партыйная арганізацыя і партыйная літаратура». Яна «павінна стаць часткай агульнапралетарскай справы».

У перыяд, калі сацыялізм рашуча перамагаў на ўсіх франтах свайго наступлення, народжаны ў рэвалюцыйным змаганні метады сацыялістычнага рэалізму па праву заняў месца вядучага творчага метада нашай літаратуры.

У гэтых умовах спатрэбілася новая форма арганізацыі літаратурных сіл, якая б актыўна садзейнічала далейшаму размаху мастацкай творчасці. 17

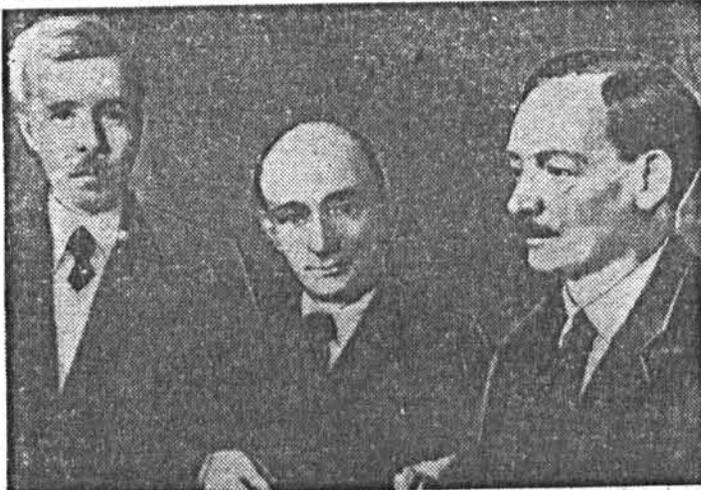
жніўня — 2 верасня 1934 года адбыўся першы пісьменніцкі з'езд краіны, які аднагалосна прыняў Статут Саюза савецкіх пісьменнікаў.

Адзіная, многанациянальная савецкая літаратура нашага часу няўхільна ідзе шляхам служэння інтарэсам партыі і народа. Яе вялікім поспехам спрыяе непарушная дружба народаў шматнацыянальнай савецкай сям'і, якая нарадзіла жыватворчы працэс узаемаўплыву і ўзаемаўзбагачэння брацкіх культур.

У згуртаваных шарэнгах савецкіх пісьменнікаў, натхнёных камуністычнымі ідэямі, высокая нясуць сцяг партыйнасці і народнасці літаратуры таксама пісьменнікі нашай рэспублікі. У сваіх творах яны глыбока і шматгранна паказваюць багаты свет савецкага чалавекатворцы, яго духоўную прыгажосць і сілу, адданасць каму-

Максім Горкі з дэлегацыяй беларускіх пісьменнікаў у час I Усеаюзнага з'езда савецкіх пісьменнікаў. Злева направа: Янка Купала, Ізі Харык, Міхась Клімковіч, Максім Горкі, Андрэй Александровіч, Міхась Лынькоў, Якуб Колас.

Народны паэт Беларусі Янка Купала, французскі пісьменнік Жан Рышар Блок і ўкраінскі драматург Іван Канарга ў час работы I Усеаюзнага з'езда савецкіх пісьменнікаў.

ністычным ідэалам, яго патрыятызм і інтэрнацыяналізм. Яркімі, таленавітымі раманамі, апавесцямі і апавяданнямі, п'есамі і вершамі, творамі драматургіі і публіцыстыкі беларускія літаратары нязменна выходзяць на галоўныя, рашаючыя напрамкі развіцця нашага грамадства. Добра ўсведамляючы свае вялікія партыйныя задачы па камуністычнаму выхаванню мас, яны ўсямерна ўмацоўваюць сувязь літаратуры з жыццём. Іх натхняе на стварэнне глыбокіх і высокамастацкіх твораў вялі-

кае давер'е партыі і народа. Урачыста рыхтуюцца сустраць саракагоддзе Першага Усеаюзнага з'езда савецкіх пісьменнікаў і першага з'езда савецкіх пісьменнікаў Беларусі, які таксама адбыўся ў тым годзе, літаратары нашай рэспублікі, 28 жніўня ў клубе Саюза пісьменнікаў БССР абудзецца ўрачысты літаратурны вечар, прысвечаны гэтым слаўным падзеям. На вечары са словам-успамінам пра работу Першага з'езда пісьменнікаў краіны выступіць яго дэлегат Міхась Лынькоў. Удзельнікі вечара па-

слушаюць таксама выступленні іншых дэлегатаў і гасцей пісьменніцкіх з'ездаў.

Саюз пісьменнікаў БССР будзе ўдзельнічаць у выстаўцы фотаматэрыялаў і дакументаў, якая адкрыецца ў Маскве. Выстаўка, прысвечаная юбілею, адкрыецца напярэдадні ўрачыстага пленума Саюза пісьменнікаў СССР. Яна расказае пра вялікі шлях пісьменніцкай арганізацыі, у тым ліку арганізацыі нашай рэспублікі, у слаўным паходзе Краіны Саветаў да светлай мэты чалавечтва — камунізма.

ЭНТУЗІЯСТЫ — ХЛЕБАРОБАМ

Для арганізацыі культурнага адпачынку хлебаробаў у час жніва пры культурна-асветных установах Жыткавіцкага раёна створана 14 агітацыйна-мастацкіх брыгад.

Па ўстаноўленаму графіку калектывы агітбрыгад выезджаюць на палі і сенажці і ў час абедзенных пералынкаў выступаюць перад калгаснікамі і рабочымі саўгасаў з канцэртамі.

Напрыклад, агітбрыгада раённага Дома культуры на чале з дырэктарам Валянцінай Катвіцкай перадавала песнямі і танцамі хлебаробаў вёсак Хісцэцкі Бор, Заброддзе, Леніна. Па некалькі канцэртаў калгаснікам ужо далі калектывы агітбрыгад Бялёўскага, Коленскага, Верасніцкага сельскіх дамоў культуры.

І. НОВІКАУ.

КАВ ДОБРЫ БЫЎ НАСТРОЙ

На творчую сустрэчу да хлебаробаў калгаса «Сцяг Саветаў» Клецкага раёна прыехала агітбрыгада Мінскага вытворчага аб'яднання «Прамень». Выезды ў гаспадаркі Міншчыны для калектыву сталі традыцыйнымі. Аргісты-аматары выступалі ў калгасе імя Ульянава Уздзенскага раёна, Мар'інагорскім саўгасе-тахікуме Пухавіцкага раёна, у саўгасах і

калгасах Няевінскага раёна. Разнастайная праграма канцэртаў агітбрыгады: песні з кінафільмаў, народныя, раманы і арый з аперэт, вершы сучасных паэтаў. Цёплыя словы падзякі ад працаўнікоў сяла гучалі ў адрас самадзейных аргістаў А. Недарэзава, Р. Юдовіна, А. Ханцэва, Т. Зенчані і іншых.

І. СЦЯПУРА.

ШКОЛА ІМЯ ГЕРАІНІ

Савет Міністраў БССР прысвоіў імя Героя Савецкага Саюза Таццяны Савельевны Марыненкі Зяленкаўскай сярэдняй агульнаадукацыйнай школе Полацкага раёна. Тут яна расла і вучылася, сюды незадоўга да вайны вярнулася пасля заканчэння Полацкага падвучылішча.

Маладой настаўніцай было ўсяго 19, калі грывнула вайна. Камсамолка Таццяна Марыненка стала партызанкай. Два гады яна дастаўляла ў брыгаду «Няўлоўных» каштоўныя звесткі з гарадоў і вёсак, захопленых фашыстамі. Па даносу здрадніка партызанская сувязная, яе 14-гадовы брат і памочнік Лаўрон пасля зверскіх катаванняў былі расстраляныя...

У п'янерскім пакоі школы сабраны багаты матэрыял аб

кароткім і яркім жыцці гераіні. Альбомы, макеты, папкі з пісьмамі і ўспамінамі, фатаграфіі, запісы гутарак школьнікаў з баявымі таварышамі партызанкі, школьныя сачыненні, у якіх не толькі захвапленне подзвігам, але і гатоўнасць да подзвігу ў імя любімай Радзімы.

На камсамольскім сходзе, пасяджэнні савета дружныні і атрадных зборах школьнікі вырашылі аб'явіць конкурс на лепшы п'янерскі атрад. Адна з умоў конкурсу — актыўны ўдзел у сельскагаспадарчых работах, збор металамату і макулатуры. На заробленыя грошы дзецц хочучь пабудавачь помнік адважнай патрыётцы. Былой настаўніцай свайой школы.

БЕЛТА.

НАРОДНАМУ ПЕСНЯРУ

13 жніўня, у дзень памці народнага паэта БССР Якуба Коласа, да помніка на магіле песняра сабраліся прадстаўнікі літаратурнай грамадскасці сталіны: пісьменнікі, літаратуразнаўцы, навуковыя супрацоўнікі Інстытутаў літаратуры, мовазнаўства, мастацтвазнаўства, фальклору і этнаграфіі АН БССР, работнікі літаратурных музеяў Якуба Коласа і Янкі Купалы, шматлікія аматары творчасці Коласа. Ва ўрачыстай цішыні на магілу любімага песняра апускаюцца жывыя кветкі — знак нямеркнучай памяці і пашаны да незабыўнага пісьменніка.

ПЕРШЫНСТВО Ў КОБРЫНЦАУ

Брэсцкае абласное ўпраўленне кінафікацыі і абласны савет прафсаюза работнікаў культуры падвалі вынікі сацыялістычнага спаборніцтва кінафікатараў вобласці па культурнаму абслугоўванню глядачоў за першае паўгоддзе сёлетняга года. Першае месца прысуджана кобрынецам. Ім уручаны пераходны Чырвоны сцяг і грашовая прэмія.

Добра працавала брыгада І. Данкевіча, а ў асабістым першынстве лепшых планавых дасягнуў кінамеханік гарадской перасоўкі У. Курьлічан.

ЧАРГОВЫЯ ЭНЦЫКЛАПЕДЫЧНЫЯ ВІДАННІ

Створаная восем гадоў назад Галоўная рэдакцыя Беларускай савецкай энцыклапедыі Акадэміі навук БССР у наступным годзе заканчвае работу па выданні дванаццятомнай энцыклапедыі. Улічваючы важнае значэнне энцыклапедычных выданняў для развіцця навукі, культуры і народнай гаспадаркі, а таксама вопыт, набыты Галоўнай рэдакцыяй БелСЭ па выданні такой літаратуры, ЦК КПБ і Савет Міністраў БССР пасганавілі захаваць у далейшым Галоўную рэдак-

цыю БелСЭ ў сістэме Акадэміі навук БССР і даручыць ёй выдаць у 1976—1980 гадах Кароткую беларускую савецкую энцыклапедыю ў трох тамах на беларускай і рускай мовах.

Побач з гэтым будуць выдалены таксама Беларускі савецкі энцыклапедычны слоўнік у двух тамах і сумесна з Інстытутам мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР Звод помнікаў гісторыі і культуры Беларусі ў пяці тамах.

НА ЛЮБЫ ГУСТ

Чай з прыгожага кубка здаецца намнога смачнейшы — не без падставы лічыць ветлівая гаспадыня, частуючы гасцей, і не памыліцца, калі набудзе пурпурны з серабрыстым адлівам чайны сервіз «перламутравы». Гэты набор — адна з 30 навінак Мінскага фарфаравага завода, вытворчасць якіх асвоена ў першым паўгоддзі. У ліку іх — сервіз «коцікі», 15 прад-

метаў якога формай і колерам нагадваюць пушыстых вестуноўчыны на галіны вярбы. Выпушчана вялікая колькасць сучасных прадметаў.

За першыя шэсць месяцаў гандлёвым арганізацыям адпраўлена вырабаў на 100 з лішнім тысяч рублёў больш, чым прадугледжвалася планам.

БЕЛТА.

ТЭАТР ВАЕННЫХ МАРАКОЎ

Сёлета ў гарадах Беларусі выступае калектыв Драматычнага тэатра Чырванасцяжнага Чарнаморскага флоту. У жніўні ён паказвае спектаклі на Гомельшчыне. Глядачы абласнога цэнтру і Рэчыцы пазнаміліся ўжо з лепшымі работамі і класічнай драматургіяй. Есць у рэпертуары гасцей і арыгінальныя п'есы, якія ўпершыню пабачылі святло рампы ў Севастопалі. Напрыклад, «Таямнічая п'ячора» — твор мясцовага паэта А. Красоўскага або перакладзены на рускую мову п'еса

«Блакітныя алені». А. Каламійна (рэжысёр) гэтых п'есаў — Спектакль «Графская прыстань» драматурга В. Шаўрына прысвечаны маракам Чарнаморскага флоту. Ён ідзе ў п'яноўцы С. Вазліна. У спектаклях удзельнічаюць вопытныя майстры сцэны і артыстычная моладзь. Сярод іх — заслужаныя артысты Украінскай ССР А. Васільев, В. Яфімаў, С. Рушчыца, Г. Савінава, Л. Тарасова, акцёры Л. Трус, Р. Аюпаў, В. Барцак і іншыя. Глядачы цёпла сустракаюць калектыв з Севастопалю.

ДА Я І

ЁН ПАВОЛІ Ішоў лугам, які сёння здаваўся чамусьці аднастайным і чужым.

— Што, — праз сілу ўсміхнуўся Данілоў, — упікаеш, лузе, мяне ў здрадзе? Ды то ж не здрада. Не адзін год хадзіў тут, любіў... Застанеца яна назаўсёды, люблю гэтая, бо корні яе глыбока ўраслі ў сэрца.

Згадалася, як хадзіў за статкам па расяных травах з даўжэзнаю пугаю праз плячо. Пуга тая, ну хіба што зрэдку была ў рабоце: калі якая жывёліна ў шкоду ўпадзіца, дык ён, пастух, скалане гулкім стрэлам паветра, але ніколі не крапе непаслухмянку.

Падумалася аб тым, што во цяпер будзе далёка ад усяго гэтага, запалоніць клопат іншы і іншы інтарэс. Суньніўся амаль роспачны на мінуту... Але чакай, чакай... Гэта адкуль яшчэ іншы клопат?..

І цяпер жа думы пра тое самае: пра людзей, пра калгас, якому на ногі, ой, як цяжка стаць пасля вайны. Цяпер проста пасада у яго ўжо іншая — даяр.

Успомніўся... Успомніўся, што ўсхвалявала, перавярнула душу...

...Вось ён, Данілоў, таропкім крокам мерае даўжыню Чырвонага кутка, дзе сабраліся жывёлаводы. Хвалюецца і раптам пачынае гаварыць:

— Годзе нам, людцы, у хвасце ўсяго раёна плесціся. Чым за іншых горніць мя? У многіх гаспадарках амаль па тры тысячы кілаграмаў малака карова дае, а ў нас, калі хто і надойці якіх дзве тысячы — дык амаль за рэкорд лічым...

— Маўчы, чалавеча, — перапыняе яго адна з даярак, — а ці пытаў ты ў людзей тых, можа ў іх жывёла лепшая, ды паца нашай не раўня. У каровы малачка ж на языку...

— Пытаў, Аўхімаўна, пытаў, калі ў Кіраўску на нарадзе быў. І жывёла, як у нас, што з вайны засталася. І лугі не лепшыя. Ды толькі працуюць яны інакш, глядзячы жывёлу. А ў нас, не сакрэт, той-сёй дубном выцяць можа, і стойла ў брудзе трымае. Дзе ж тут пра малака казаць.

Ён некуды глядзеў у кут, быццам хацеў поглядам прасвідраваць наскрозь каго. Злавіўшы позірк, адна з жанчын зачырванелася, што бурак, усканілася з месца.

— А ты, Ігнатавіч, не ўпікай мяне. Толькі гаворка мая такая, што баіць мастакі ўсе, бо слова — не дзела, іншы раз дзень б'ешся-б'ешся, як рыба аб лёд: і гной сама вывозіш, і ваду носіш, і корм, а ад мужчыны помачы няма. Усе на іншых работах. Хай бы каторы прыйшоў, падаў дзень-другі!

Размова гэтая сцебанула, як па жывому, разварэдзіла думкі. Крыўды на людзей не было. Ведаў, што стараюцца, ды гэтага толькі мала, каб дасягнуць высокіх надояў. Калгас яшчэ на ногі не стаў: і цяпер на загуменні чарнеюць асмалкі былых пажарышчаў, і кармоў не хапае. У такіх умовах патрэбна думаць аб правільнай арганізацыі працы, ашчаджаць кожнае каліва сена. А тут іншы раз нехта позніцца на дойку, за некага дзеці дояць, а хтосьці і ўваре пуд корму для ўласнай жывёлы. Вядома, цяжкавата пакуль. Тут

трэба даказаць, што і ў нашых умовах высокія надой — не казка.

Так разважаючы, ён завітаў у праўленне. Быў вечар, у пакоі гарэла святло і моцна пахла тытунём. Раіліся брыгадзіры, загадчыкі ферм, людна было.

— А, Сяргей, садзіся, калі ласка, — падалі крэсла.

Сеў. Паклаў на стол рукі. Нечакана спыніў на іх позірк і перасмыкнуў плячыма. Потым жвава ўзняўся і рашуча сказаў:

— Даруйце, што так адрэзу. Але часу бавіцца мне няма тут. Дык я прашу дазволу, каб прызначылі мяне на Даброцінскую ферму даяром...

Набраў тады к зме Сяргей Данілоў групу першапёлак. У кароўніку, праз стра-

А неўзабаве калгас Імя Горкага абляцела вестка, што Сяргей Ігнатавіч Данілоў узнагароджаны ордэнам Леніна за выдатныя паказчыкі ў працы. Гэтая падзея яшчэ вышэй узняла аўтарытэт даяра. Неўзабаве яго прынялі ў партыю.

Аднойчы прыехаў да Данілова карэспандэнт з раённай газеты, каб ён расказаў аб сваёй працы. Сядзелі ва ўтульным пакоі старшыні калгаса, гутарылі. Сакратар партыйнай арганізацыі гаспадаркі Р. Панкоў пытаў:

— Мо, Сяргей Ігнатавіч, і сёлета возьмеце сабе каго з моладзі ў вучні?

— Абавязкова. Ды хачу ўзяць хлопцаў. На ферме для іх работы многа, асабліва для тых, хто пасябруе з тэхнікай. Хто гэта казаў,

на. — Яшчэ ў верасні мой муж Сямён, значыцца, разам з хлопцамі прыганяюць ў Падрэчча трактары, і ўздзіраюць плугамі дзірван шматгадовых траў, дысуюць, барануюць. Становіцца зямліца мяккай, бы пух. Лён жа любіць расці на шматгадовых травах. А мы, жанкі, ужо стараемся па-свойму: насенне пратраўліваем, робім паветраны абгарэў. Мужчыны, што дапамагаюць нам, жартуюць: «Ці не баіцеся, жанчынкі, што душа ў семя застыне?»

— А як жа, — адказваем, — і смеліцца нечага. Чалавеча прылашчы, сагрэй, дык ён на добрае дзела становіцца больш здатны, таксама і семя. Здаровы раскок сонца шукае, вышынні прагне...

«Усё, што ў нас ёсць сёння і чаго мы дабімся заўтра, залежыць ад нас саміх, ад умення кожнага савецкага чалавеча працаваць творча, ад высокай свядомасці, прафесійнай падрыхтоўкі, пачуцця адназначнасці і дысцыпліны».

(Са Звароту Цэнтральнага Камітэта КПСС да партыі, да савецкага народа).

Уладзімір САПАМАХА

НА МАЁЙ ЗЯМЛІ

ху, як праз рэштата, падзіліся стуменьчыкі снегавага пылу, пасвітваў вецер у шчылінах сцен. Данілоў запрог камя, з'ездзіў у поле, наскуб там добры, як павезці камя, воз саломы. З дому прынес два рулоны толі і разам з жанчынамі пачаў кананаціць шчылле. Адрэзу адчулася, што пацяплела, паўтульнела.

— Нічога, жанчынкі, — сказаў ён тады, — пабачыце, надыйдзе часіна, калі ў цяпле і святле працаваць будзем.

Клопату ў даяра было, хоць адбаўляў. Чакаліся ацёлы першапёлак, і Данілоў разам з заатэхнікам дапазна затрымліваўся на ферме. Цялят асцярожна адносіў у закутак, які змайстраваў сам, паў малаком, падсілаў саломы.

Неўзабаве ён узначаліў спаборніцтва на ферме. У канцы года падвялі вынікі. Людзей у чырвоны куток набілася — яблыку не было дзе ўпасці. Прыйшлі і мужчыны, каб даведацца на чым бакі поспех. І раптам аб'явілі, што першае месца заняў Данілоў, бо наладзіў больш за ўсіх — па 2500 кілаграмаў малака.

Сяргей Ігнатавіч быў шчаслівы і не хаваў гэтага, шчыра ўсміхаўся, дзякаваў за віншаванні. А вартаўнік дзед Іван нават перапытаў ва ўточныка: «Ты, милок, яшчэ раз стукні-грукні костачкамі лічылкамі, ці не абмыліўся? Спраку веку не было ў нашай акрузе, каб мужчына даў кароў, ды яшчэ ў гэтым дзеле абагнаў маладзіц...

З тых часоў каля двух дзесяткаў разоў адвілі з купаллем кветкі. Не параўнаць цяперашнія надой не толькі ў Данілова, але і ва ўсім калгасе.

Як і казаў калісь ён жанчынам, працуюць яны ўсе ў дабротным кароўніку, дзе механізацыя замяніла ручную працу. Помніць Сяргей Ігнатавіч, як прывезлі ў калгас апараты механічнага дасня. Прыйшлі тады даяркі да яго: «Што ж гэтая робіцца, няўжо жывёла будзе ахвотней аддаваць малако жалеу, чым нашым рукам? Хаця б не ўпалі надой, хаця б не балела каровам...»

Данілоў арганізаваў тэрмінова на ферме гурток па вывучэнню новай тэхнікі, вечарамі дома сам чытаў літаратуру, а потым тлумачыў даяркам, што новыя апараты не толькі замяняюць рукі, але і станоўча ўздзейнічаюць на малочныя залозы кароў.

што даць кароў не мужчынская справа? Я трымаюся процілеглай думкі. Асабліва цяпер, калі ўсё механізавана...

Вельмі прыемна было размаўляць з гэтым чалавечкам, глядзяць на ягоны энергічны твар, слухаць яго павольную гаворку.

— Нас, вядома, не можа ўжо задаволіць трохтысячны надой, — працягваў Данілоў, — чатыры, пяць тысяч — гэта рэальная задача. Кармоў ханае, людзі стараюцца.

З той гаворкі — два гады. Чатырохтысячны рубаж Сяргей Ігнатавіч Данілоў перакрыў. У каёцы мінулага года камуніста-дабра ўрад узнагародзіў другім ордэнам Леніна. Новая ўзнагарода дала яшчэ больш сіл. Наперадзе новы высокі рубаж — пяцітысячны.

Будзе ўзята і гэтая вышыня, бо лічыць Сяргей Ігнатавіч, — калі ты ідзеш па зямлі, што ўздавала, ускарміла цябе, калі праца твая нясе людзям радасць, калі вынікі яе высока адзначаюцца грамадствам, недасягальнага ў жыцці не існуе.

ПЕСНЯ ПРА ЛЁН

А ЦІ БАЧЫЛІ вы як цвіце лён? Кажце, бачылі... Вось-вось, і я так кажу: гэта цуд. Мо таму і душу так вярэдзіць.

Аднаго разу запыталася я ў сваёй таварышкі Марыі Герасімовіч: «Скажы мне, Аляксандраўна, чаму гэта ў казках заўсёды параўноўваюць косы прыгажунь са льном, а вочы з льяной кветкай?»

А яна кажа: «Што дзіўнага, Фрося? Гэта ж спрадвечная мудрасць народа параўноўваць добрае з добрым...»

З Ефрасіняй Паўлаўнай Дрозд, звеннявой па вырошчванню льну калгаса імя Кірава мы ідзем па мокрым, яшчэ там-сям у жаўтлявых лапках мурату. Сонца ўсміхаецца па-веснавому... Над муратом узнімаецца пара, пахне свежаўзаранай зямлёй.

Ефрасіня Паўлаўна, невысокага росту, чарнявая жанчына, гаваркая і шчырая. У яе адкрыты мяккі твар, бланітныя вочы. Вось яна паправіла хустку, і... я бачу яе спрацаваныя рукі, што бываюць у людзей, якія не ўнікаюць цяжкай працы.

— Зямлю мы пачынаем рыхтаваць з восені, — расказвае Ефрасіня Паўлаў-

Хутка прыйшлі ў Падрэчча, на будучае поле. Ефрасіня Паўлаўна ўзяла жменьку зямлі, між пальцаў расцерла.

— Калісь, расказваюць, мой дзед і дняваў і начаваў на сваёй палосачцы-вузечы, усходу сонца маліўся, кожнай хмурніцы кланяўся. Усё хацеў, каб хопь крыху дзяцей ды ўнукаў адзець, ды не выпадала ніяк. Кажуць, зямлі ладныя прыгаршчы сыпаў у картуз ды надзяваў на галаву, калі да паўдня лысіна не астыне, дык і сеяць час прыйшоў. А ў нас цяпер сотні гектараў зямлі, разагнацца ёсць дзе. Вы прыязджайце да нас у канцы пяцігодкі, яшчэ большыя ўраджай будзем атрымліваць, жыць багачей, усё да гэтага ідзе.

Некалі ля шашы з Бабруйска ў Магілёў меліратары нарэзалі роўных канаў на тарфянішчы. Калгас атрымаў дадатковыя землі. З'явілася магчымасць больш увагі надаць ільнаводству. У праўленні сталі меркаваць, каго ў звеннявыя рэкамендаваць. Даведаліся жанчыны пра гэта. Прыйшлі: «Толькі Фросю Паўлаву. Яна табе і на помач прыйдзе, яна табе і раскажа-пакажа, калі што няўцям, і песню зацягне... Толькі Фросю».

Пасады звеннявой не збаялася Фрося. Праўда, ведала, што кіраваць калектывам, дзе дваццаць чатыры розных характары, не так ужо і лёгка. Ды да таго ж былі там такія, што ўдвай старэйшыя за яе. Ці будучы слухацца, ці не пакрыўдзіцца на строгае слова? Пра гэтыя свае думкі і сказала жанчынам...

— А ты патрабаваць не бойся, — адказала за ўсіх Марыя Герасімовіч. — Стараешся ж не для сябе, для грамадства. Самі выбіраем, самі і адкажам, калі што не па сумленню будзе. А ў бядзе не кінем.

Шчырая размова акрыліла. Быў гонар, што даверылі адказнасць такую. За падручнікі села, без навукі біся не біся — вялікага ўраджаю не будзе. Па старому той-сёй яшчэ глядзеў на лён — дзе ды абыходзіліся без навукі, без той хіміі і мы абыдземся.

— Не абыдземся, — прыплыва тлумачыла звеннявая, — а блошку льянцюю як будзем нішчыць? Яе больш як расы той выпала. Не пастараемся цяпер, будзем восенню цыб'е пружнае браць. Я вунь чытала, што ў іншых гаспадарках з

самалётаў і блошку травяць, і пустазелле нішчаць.

Настаяла на сваім і ўжо праз месяц стала зразумела, што словы звеннявой спраўдзіцца, лён, апрацаваны хімікатамі, дружна пайшоў у рост на ўсёй плошчы. А восенню прыйшоў поспех, сапраўдны, радасны — калгас перавыканаў дзяржаўны план па здачы льновалакна і сена.

У 1971 годзе Ефрасіня Паўлаўна Дрозд за выдатныя поспехі ў льнаводстве па выніках восьмай пяцігодкі была ўзнагароджана ордэнам Леніна. У праўленні калгаса яе віншавалі льнаводы, кіраўнікі гаспадаркі. Яна была расчучлена і кавала ў адказ:

— У гэтай узнагародзе частка і вашай працы. Дзякуюць усім, без вас, людзі, мне б ніколі не спазнаць, што такое сапраўдна працоўная радасць, без вапага даверу не дабілася б і я, і звяно такіх вынікаў.

А вынікі былі сапраўды выдатныя — першае месца ў раённым спаборніцтве льнаводчых брыгад.

Пачуўшы пра поспехі Ефрасіні Паўлаўны, я адрэзу прыехаў у калгас. Карцела хутчэй паглядзець, чым жыць лёнаводы цяпер, якія клопаты і планы ў Ефрасіні Дрозд у зацвёртым, вызначальным годзе дзевятай пяцігодкі.

Прыемна было ісці па вуліцах вёскі Стоўпішча, цэнтры калгаса. З'явілася шмат новых дамоў з тэлевізійнымі антэнамі, Дом культуры, вёска беглі са школы дзеці.

Ефрасіня Паўлаўна амаль што не змянілася. Такая ж жвавая і гаманлівая. Праўда, крыху пастарела з твару.

У 1974 годзе звяно яе ўзяло абавязальства атрымаць па 13 цэнтнераў ільновалакна і па 10 — сена. Такага паказчыку не дамагалася яшчэ ніводнае звяно ў раёне.

— А рэальна гэта? — не ўстрымаўся я.

— Зусім рэальна, — адказала Ефрасіня Паўлаўна, — цяпер не тое, што было год дзесяць назад — тэхніка цалкам замяніла ручную працу.

У мінулым годзе Ефрасіні Паўлаўне Дрозд было прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы. Адным з першых павіншаваў жанчыну з высокай узнагародай былі старшыня калгаса Павел Аляксеевіч Коўчыц, які цяпер працуе старшынёй райвыканкома.

Людна было ў той дзень у доме Драздоў. За ганаровым сталом сабраліся сябры, члены звяна, кіраўнікі калгаса. Твар Ефрасіні Паўлаўны свяціўся ад радасці. Налілі па кілішку, як патрабуецца ў свята.

— Давайце, — сказала Ефрасіня Паўлаўна, — зацягнем нашу любімую, прасіні лён.

Спявалі пра лён, якому аддала больш дваццаці гадоў свайго жыцця Ефрасіня Паўлаўна, які павінен падарыць казку. І прыйшло на памяць ёй некалі пачутае: «Спрадвечная мудрасць народа параўноўваць добрае з добрым».

Кіраўскі раён.

К. КРАПІВА

«Брама неўміручасці».

Р. ШЫРМА

«Беларускія народныя песні».

А. АНКЕЙЧЫК, Л. ГУМІЛЕЎСКИ, А. ЗАСПІЦКІ, Ю. ГРАДАЎ, Л. ЛЕВІН

Помнік Янку Купалу ў Мінску.

ПАЭЗІЯ У БРОНЗЕ

Два гады назад Мінск узбагаціўся выдатным мемарыяльным збудаваннем — помнікам Янку Купалу. І цяпер ужо цяжка ўявіць сквер на супраць цырка без бронзавага вобраза вялікага песняра, без цудоўнага фантана. Здаецца, што яны былі тут заўсёды. Парк Янкі Купалы (як яго называюць мінчане) стаў любімым месцам адпачынку гараджан і гасцей сталіцы Беларусі.

Калі ўваходзіш у парк па шырокай галоўнай алеі, скульптура прыкоўвае ўвагу адразу. Кроць паэт... Крысо яго паліто злёгка адхінае вецер...

Твар паэта сумны. Але гэта сум мудрага чалавека, які цвёрда верыць у сілы народа і глыбока клапаціцца пра яго лёс. Вось чаму, перамагаючы стомленасць, напружана глядзіць паэт удалечыню, туды, адкуль прыйшла вялікая перамога, у Вялікі кастрычнік, на азораны ім светлы шлях.

Гэтае ўражанне ад вобраза Янкі Купалы застаецца нязменным — ці глядзіш на яго франтальна, або справа, ці злева. Але калі шукаць у абліччы Купалы рысы чыста паэтычнага характару, то, бадай, найбольш удалым трыба лічыць від на манумент з правай бакавой дарожкі. Калі сонца ўзнікае над галавой, святло і цені на бронзе выцягаюць выразнае спалучэнне ліній. Мы бачым энергічна вылеплены профіль, глыбокі абрыс шчакі, складку суму ля вуснаў. А валасы, ярка асветлены сонцам, здаюцца натуральна сівымі.

Яшчэ да з'яўлення ў Мінску гэтага манумента, на рэспубліканскіх мастацкіх выстаўках можна было бачыць розныя скульптурныя партрэты Янкі Купалы, выкананыя А. Анкейчыкам. Таму можна зрабіць вывад, што стварэнню помніка папярэднічала вялікая падрыхтоўчая работа. А яе станоўчыя вынікі цяпер відавочныя.

Калі ад манумента ідзеш далей па цэнтральнай алеі, то нібы спускаешся з вяршыні ўцёса ў даліну, дзе цвітуць кветкі і б'юць струмені фантана. Тут мы бачым літаратурных герояў паэта. Вось яны — купавінікі! — прыгожыя бронзавыя фігуркі дзяўчат. Яны значныя па памерах. Але, лёгкасцю і юначай жвавасцю павявае ад іх. Рукі адной імкліва ўзняліся ўверх. Рухі іх плаўныя і, я б сказаў, музычныя — адкуль бы на іх ні глядзець. Пальцы далікатна дакрапаюцца да вянка, нібы ўтрымліваючы яго ад палёту. Адна дзяўчына нахілілася са сваім вянком над вадой. Пастава яе на камені вельмі лёгкая. І здаецца, што яна лунае над вадой. Валасы абедзвюх дзяўчат нібы сплітаюцца.

Абыходзячы фантан, з кожным крокам адкрываеш усё новыя і новыя вартасці гэтага выдатнага твора. Купавінікі сапраўды цудоў-

ныя. Надзвычай цудоўныя іх твары. У іх і яскасць розуму, і рамантычная летуценнасць, і паэтычная ўсхваляванасць. Здаецца, нібыта іх настрой пастаянна мяняецца. Гэта ўражанне ствараецца светаценьямі, якія мяняюцца, і ветрам, што парознаму разносіць вільгаць фантана.

Дзяўчаты гэтыя — бяспрэчна нашы сучасніцы. Бадай, гэта галоўная рыса і галоўная вартасць скульптурнай групы. А тое, што ў аснову зместу пакладзена старажытная славянская традыцыя варажбы на вадзе, з'яўляецца толькі паэтычнай метафарай, якую ў дадзеным выпадку цяжка было б не выкарыстаць. Тым больш, што яна так выразна дапаўняе манументальны вобраз самога паэта!

Фантан не загрузваецца, як гэта часта бывае, лішнімі дэталімі, усё ў ім выканана з гранічным лаканізмам і яскасцю. Магчыма, толькі цэнтральныя струмені яго варта размясціць так, каб яны не перашкаджалі агляду скульптурнай групы. Добра глядзіцца фантан з боку музея Янкі Купалы. Калі ж аглядаеш здалёк з процілеглага боку, то на фоне зеляніны дрэў і ў тумане пырскаў бронзавыя фігуркі губляюцца. І яшчэ, на мой погляд, не зусім добра тое, што фантан амаль не бачны ад уваходу ў парк, хаця гэтага праліку можна было б вывезці трохі іншай плаціроўкай цэнтральнай алеі.

А. АСІНОУСКИ, інжынер.

САТЫРЫЧНЫЯ творы народнага пісьменніка Беларусі Кандрата Кандратавіча Крапівы не патрабуюць гучнай рэкламы. Пасля Янкі Купалы і Якуба Коласа гэта адзін з самых папулярных і самабытных твораў і мастакоў нашай літаратуры, якога здаўна ведаюць, наважваюць і высока цэняць чытачы.

Мастацкае слова Кандрата Кандратавіча і дасужае, і дужае. Яго творы даўно спадабаліся не толькі беларускім, але і ўкраінскім, літоўскім, грузінскім, польскім, нямецкім, чэшскім і іншым шматлікім чытачам за межамі нашай рэспублікі. А што датычыць яго драматычных твораў, то яны дзсяткі і сотні разоў ставіліся ў розных тэатрах Савецкага Саюза і таксама за рубяжом. І вось новая камедыя Кандрата Кандратавіча Крапівы «Брама неўміручасці», якая вылучаецца на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР у галіне літаратуры. Песа пастаўлена на падмостках Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы.

Не ўсім, вядома, пашчасціла пагранаць на прэм'еру спектакля, жадаючых паглядзець новы крапівінскі твор, было, як гавораць, хоць адбаўляй. Але той, хто глядзеў «Браму неўміручасці», хто знаёміўся з яе героямі: Барысам Пятровічам Дабрыням, Дажывалавым, Караўкіным, Торгалам, Аўдоццяй Застрамілавай, Аленай Максімаўнай, карэспандэнтам з-за мяжы Гары Болдвінам, не мог не радавацца незвычайнаму і зайздроснаму таленту Крапівы-драматурга, Крапівы-мастака.

Новая камедыя народнага пісьменніка прысвечана праблемам маралі. Сатырык кіруецца высокімі маральнымі прынцыпамі, светлымі і чыстымі ідэаламі камуністычнай будучыні. Пытанні, якія ўзняў і вырашае Кандрат Кра-

КАМЕДЫЯ СУЧАСНАЯ,

піва, вызначаюцца актуальнасцю, яны падказаны самім жыццём. Аўтар глыбока зацікаўлены тым, што не можа не турбаваць наша сацыялістычнае грамадства.

Сіла смеху ў камедыі незвычайна вялікая. Кандрат Крапіва правільна расставіў мішені для сатырычнага абстрагу, агонь па іх мастацкімі сродкамі ён вядзе трапна, «па-спайперску», цалая, як гавораць, не ў брыво, а ў вока.

Мы даволі часта гаворым пра людзей з адгалай свядомасцю, старой заганнай мараллю, называючы іх носбітамі перажыткаў мінулага. Вядома, яны ў нас яшчэ трапляюцца. Гэта бюракраты, гадхалімы, блатмайстры, абібок, лайдакі. З імі вядзе непрымыслую і рашучую барацьбу наша грамадства. Але ж чаму здараецца, што яны ў нас яшчэ не перавяліся? Справа ў тым, што выкараніць іх, носбітаў перажыткаў, не так лёгка і не так проста, яны жывучыя, імкнучы ў сваім жыцці карыстацца ўсімі здабыткамі цывілізацыі. Бессаромная паклёпніца Аўдоцця Застрамілава, напрыклад, заяўляе: «А яшчэ хацела б пажыць Вечна, не вечна, а гадкоў з тысячу не шкодзіла б».

У «браму неўміручасці» лезуць у першую чаргу такія людзі, як пенсіянер-адстаўнік, нячысты на руку чалавек, Дажывалаў, гаспадарнік Караўкін, «нехта з былых» Васіль Дарафеевіч Торгала, «яго знаёмая» Аўдоцця Сцяпанаўна Застрамілава, Сцяпан Скараспей і інш. Дарэчы, кожны дзейнічае па-рознаму, сваімі выпрабаванымі метадамі. Адзін імкнецца за-

весці блат, другі пускаецца на хітрасць, трэці — прыкідваецца дабрачком — абы толькі дамагчыся «неўміручасці», а там хоць сабе і трава не расці.

Карэспандэнт амерыканскіх газет «Нью-Йорк Таймс», «Вашынгтон пост», агенцтва «Асашэйтэд прэс» Гары Болдвін, калі дачуўся пра «сенсацыю веку», літаральна ўламаўся ў кабінет акадэміка Дабрыня. Ён прапануе мільёны долараў, дакляруе зрабіць бізнес, наладзіць «выраб неўміручасці». Яго мараль — мараль буржуазнага чалавека, чалавека капіталістычнага ладу жыцця. Той, у каго няма долараў, павінен, як сцвярджае Гары Болдвін, паміраць, у каго ёсць многа грошай — будзе неўміручым. Але ніяк не зразумее Болдвін, што «капіталіст асуджаны на смерць самай гісторыяй, і ніхто яго не ўратае».

Вобразы і характары дзейных асоб камедыі вылісаны ўсебакова, намалеваны і пададзены па-мастацку пераконаўча. Крапіва па-майстэрску развешчае, ганьбіць і дыскрэдытуе закаранелую старасветчыню і яе новыя праявы, якія прэтэндуюць на неўміручасць, на вечнае існаванне.

Пісьменнік выдатна ведае псіхалогію і побыт людзей. Вось адна з гераінь «Брамы неўміручасці» калгасніца-пенсіянерка Алена Максімаўна Лапата, ці, як пішучы яе прозвішча для далікатнасці, Лапато. Яна дачулася пра незвычайныя ўсколы Дабрыня і таксама прыехала з калгаса «Ураджай» па «неўміручасць». Праўда, неўміручасць патрэбна не ёй самой. У гаспадарцы Алены Максімаўны ёсць карова, якая дае шмат малака, але жывёла ўжо ста-

З ГЛЫБІНЬ НАРОДНЫХ

НЕКАЛІ мой дзед расказаў, як наш зямляк яшчэ пры царызме хадзіў ад вёскі да вёскі і запісваў у шчытні пачутыя ім песні. Потым, калі Заходняя Беларусь была пад беларускім прыгнётам, той чалавек па-ранейшаму хадзіў па вёсках і ўсё пісаў нешта, слухаючы спеўны на вяселлях ды вачорках...

Гэта быў Рыгор Шырма, малады ў тыя гады чалавек. А мае бацькі, потым і іх дзеці чулі ўжо гэтае імя па радцё, калі Рыгор Раманавіч здабыў усенародную папулярнасць як кіраўнік выдатных харавых ансамбляў. Створаная ім Дзяржаўная

харавая капэла БССР цяпер аб'ездзіла амаль усю краіну, яе ведаюць і на Украіне, і ў Сібіры, і ў прыбалтыйскіх рэспубліках, і на Урале.

У спісе кандыдатаў на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР 1974 года назначана імя Рыгора Раманавіча Шырмы як складальніка збору народных песень у двух тамах. 775 старонак — тэксты і ноты. Гэта творы, прызначаныя для выканання хорамі з рознымі складамі галасоў, «а капэла».

Праца велізарная! Адабраць, правесці кожнае слова і кожную ноту, сістэматызаваць песні, знайсці пэўную паслядоўнасць — гэта патрабавала і часу, і намаганняў.

Календарна — абрадавыя, любовныя, салдацкія, рэчункія, сямейна-бяседныя, вясельныя, жартоўныя, баладныя песні расказваюць пра жыццё людзей, пра іх працу, імкненне да шчасця, выказваюць любоў да прыроды і настрой чалавечай душы. А ў сучасныя творы ўваходзіць сённяшні дзень — з патрыятычнымі тэмамі, з тэмамі сацыялістычнай перабудовы грамадства, Тэматычная і жанравая разнастайнасць здзіўляе і радуе. Гартаеш тамы — і нібы адкрываш для сябе навава непаўторны свет песні.

НА ДАВЕРЛІВАЙ НОЦЕ

З ЦКАВАСЦЮ сачу за творчасцю маладога паэта Івана Ласкова. Першыя яго кнігі, якія выходзілі на рускай мове — «Стихия» і «Белое небо» засведчылі, што ў аўтара ёсць як паэтычны густ, так і неблагая літаратурная школа. Аднак, пры ўсіх удачах і знаходках, першым кнігам паэта яшчэ не хапала часам арыгінальнасці ў падыходзе да вырашэння тэм, кідаліся ў вочы пэўная тэзіснасць і дэкларацыйнасць.

І вось — зборнік «Кружное лета», што летась выйшаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура» на беларускай мове. Аблічча яго вызначае паэма «Трыццаць», якая названа ў дужках «рэквіем», хоць у часопісным варыянце («Малодосць», № 10, 1973) правільна вызначаўся жанр. Кампазіцыйна яна ўспрымаецца, як цэласны, шчыры маналог маладога чалавека, раніца жыцця якога была аглушана свістам куль і гулам варожых самалётаў, азмрочана смерцю блізкіх не толькі ў вайну, але і ў нялёгка пасляваенныя гады, калі «на наш галодны стол гаротных труп стаўлялася даволі».

Філасофскае асэнсаванне хуткалінасці жыцця, асабістага ўдзелу ў яго вялікіх і малых справах — адна з галоўных думак твора. І яшчэ адна, не менш важная, — вызначэнне сваёй грамадзянскай пазіцыі, сваіх адносін да ўсяго жывога ў свеце, адчуванне сыноўняга абавязку перад краем, «якому вінен ты без меры».

У паэме, вузлавая моманты якой закрываюць важныя маральна-этычныя праблемы, ставяць пытанні аб сутнасці мастацтва, месцы мастака ў жыцці — усё падпарадкавана адзінай мэце: высветліць сэнс практычнага героізму, падраўнаваць зробленае за трыццаць гадоў, каб адлучыць лёсам наступныя гады былі не забытыя марна. Гэтым самакрытычным падыходам,

І. Ласкаў. «Кружное лета». Вершы. Мінск: «Мастацкая літаратура», 1973.

у першую чаргу да сябе, аўтар і дасягае ўвагі чытача, робячы лагічна выснову, што праца — адзіны спосаб лёсу не падацца, адзіны спосаб да змагання з ім!».

Нібы азарэнне, мілгала перад зрокам і розумам ўсведамленне сваёй фізічнай нявечнасці, няспынанасці часу, калі герой заклікае:

Імгненне, стой! — гукаю з-пад далоні;
Грымць, грымць імгненна вадаспад,
Тане слабы мой голас у прадонні.
Секунда — кропля, сто секунд — ручай,
Гадзіна — Свіслач, суткі — Ніагара...

Але якім бы кароткім ні было жыццё, як бы ні ляцелі гадзіны,

Ды як бы наш ні скарачалі век
Імкненні нашы і ўчынкi нашы,
Не памяню іх я, чалавек,
На сон двухсотгадовай чарапашы.

Гэтая думка — своеасаблівы лейтматыў паэмы, у якой сцвярджаецца вечнасць чалавека, бо нават і тады, калі ён адыходзіць з жыцця, застаюцца «пароходы, строчки і другія добрыя дела», застаецца «Жыцця працяг» — дзеці. Не выпадкова ў фінале паэмы герой твора вядзе размову са сваім сынам, называючы яму:

Каб ты ў стагоддзях новага прасцяг
Ішоў пад бацькавым суровым сцягам,
Мой любы сын, жыцця майго працяг,
Будзь на зямлі душы майой працягам!

Твор гэты, песумпенна, дасягненне паэта. Тым больш прыкра, калі ў паэме сустракаюцца дзе-нідзе запатта не паэтычныя натуралізмы, тыпу: «Я хлеб скубу» альбо «дні свае ператрасаючы, нібы анучы»...

Вершы ў кнізе пададзены ў двух цыклах «Усход» і

«Заход». Трэба заўважыць, што яны, не сімвалізуючы назвы геаграфічных напрамкаў свету, падказаны паэту самой рэальнасцю, яго знаходжаннем далёка ад Беларусі, дзе можна хадыць «да камафорэ у госці па купінах кашлатых, па травах і вадзе ў тундру векавую, дзе мамантавы косці сурова ледзянеюць у вечнай мерзлаце».

Не экзотыка паўначы вызначае асаблівасці вершаў паэта, а ўдумлівыя адносіны да прозы жыцця, калі ў палярных умовах людзі рады вестцы з родных мясцін, калі без какецтва святкуюць палярныя СМУ такую падзею, як дастаўка з поўдня піва («Святкуюць, п'ялы рныя СМУ!») Амаль за кожным вершам адчуваецца пэўны імпульс, які садзейнічаў узнікненню твора. Вершам І. Ласкова ўласцівы структурная цэласнасць і трапятнасць дэталей, якія, па-мойму, выклікаюцца багатым запасам назіранняў і ўяўленняў. Чалавечы вопыт адыгрывае рашаючую ролю ў мастацкім асэнсаванні рэчаіснасці, але пры ўмове, калі за ім стаіць тонкі і шчыры мастак, які не парушае жыццёвых прапарцыяў, не зводзіць да хаосу матэрыял сапраўднасці.

Арганізаванасцю жыццёвага матэрыялу, вобразнай гарманічнасцю адлюстравання свету вызначаюцца лепшыя вершы І. Ласкова. Цікавая дэталю — усё вершы, за выключэннем двух, не маюць назваў. Вершы «пад зорчак» і «сённяшні паэзі» — не навіна. Гэта даўня з'ява, якая стала ў лірыцы традыцыйнай, прымушае думаць аб тым, што не заўсёды варта навішваць на лірычны твор шыльду, рэгламентуючы яго пэўнай назвай. Усведамляючы дыскусійнасць гэтай погляду і не абсалютызуючы яго, хочацца

сказаць, што ў рэцэнзуемым зборніку «безназоўны» прыпыў з'яўляецца арганічным і таму апраўданым. Аўтар не імкнецца называць нават такія вершы, дзе, здаецца, назвы прасіцца самі (напрыклад, вершы «Даждзю, даждзю, на поўначы даждзю...», «Скажу вам шчыра...», «Ружовы дым цвіце увесь...», «Халеў бы я на скіле дзён...» і г. д.). Такі падыход я апраўдваю тым меркаваннем, што змест лірычнага верша, часам значна шырэй самой назвы, якая можа ішчы раз звужаць, кананізаваць аўтарскую задуму.

Услаўленне надзённага, незвычайнага ў звычайным, разуменне дыялектныкі душы, падыход да чалавека не з касмічных, завоблачных вышын, калі ўсё здаецца мікраскапічным, а з пазіцыі зямных вышын, з'яўляецца характэрнай рысай паэта.

Як мала ўсё ж такі трэба, каб жыць чалавеку ў смак: Кус хлеба, ды чыстае неба, Ды нечага добрага знаць...

Менавіта такім добрым знакам адзначаны лепшыя вершы кнігі.

Але ці ўсё ў І. Ласкова выклікае задавальненне? Не. Некаторыя з вершаў мне здаюцца крыху літаратурнымі, безаблічнымі («Работе сонца, Раўнадушыны бог...», «Ты узяцела на нявольным самалёце...», «Калі ўзмахнуў Манчары батыёй...»), некаторыя — манернымі («Я слоў мудрагелістых сам выдумляць не імкнуся...», «Даруй, Шапэн, што музыку не слухаў...», «Хлопец латку ў выглядзе сэрца...»).

Вершыца, што паэт, які пільна ўглядаецца ў сённяшні дзень, кажучы яго ж словам «не згубіць ні кропелькі быцця на шляхах, якія «яшчэ не адабрала сонца».

В. ЯРАЦ, аспірант Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта.

ВОСТРАЯ

рая, хутка патрэбна яе здаваць і купляць новую карову, «а там якая ўдасца, бог яе ведае». Вось і просіць старая, каб «таварышок акадэмік» зрабіў неўміручай яе старую карову, бо як жа без малака будуць расці ўнукі, якіх у Алешы Максімаўны поўная хата. Атрымаўшы адмоўны адказ, бабуля пагражае вучонаму, што будзе скардзіцца «правільству». Тут, як гавораць, і смешна, і грэшна, і ёсць над чым задумацца. Да таго ж, звычайна так і бывае — ледзь што не так — адразу пішуча скаргі ў самыя высокія інстанцыі, маўляў, там разбярэцца.

У сваёй новай камедыі Кандрат Крапіва ўзімае цэлы шэраг важных і цікавых філасофскіх пытанняў, пытанняў эканомікі, сацыялогіі, культуры, маралі, этыкі, псіхалогіі. У творы багата трапных назіранняў.

Вострыя сітуацыі, сатырычны напал і моцны здаровы гумар, самыя нечаканыя павароты сюжэта, выразны і яркі дыялог — усё гэта надае твору жывую цікавасць, узмацняе сілу смеху.

Камедыя «Брама неўміручасці» — народная ў самой аснове. У ёй адбіліся канфлікты і супярэчнасці жыцця і часу. А ўлавіць, дакладна скандэсаваць іх у творы пад сілу такому дасведчанаму майстру, якім з'яўляецца дзядзёк Крапіва, чалавек, які доўгі час ідзе нялёгкай літаратурнай дарогай шмат бабачы і шмат ведае. І калі будзе прысуджана прэмія Кандрату Кандратавічу, аўтару «Брамы неўміручасці», ды ці мала чаго неўміручага яшчэ, то гэта будзе прыемнасць і для яго шматлікіх чытачоў і гледачоў, і для яго вучняў.

Рыгор ЯУСЕЕУ, журналіст.

Мінск.

Мы ведаем і памятаем творы харавой музыкі ў трактовцы і выкананні шырмаўскіх артыстаў. І тут на песні ляжыць адбітак выдатнай мастацкай асобы — дырэктара і кіраўніка хору Рыгора Шырмы. Ён выпраўляў многія песні, сапраўды складзеныя народам і потым апрацаваныя кампазітарамі ў вялікае канцэртнае жыццё. У Беларусі, здаецца, імя Р. Шырмы (які і Г. Цітовіч) карыстаецца такой шчырай павагай аматараў спеваў, што не будзе перабольшаннем, калі мы назовем яго «старэйшай» нашай харавой песні.

Калі перачытваеш спіс кандыдатаў на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР 1974 года, то ты радзі, дзе названы Рыгор Раманавіч, адразу, здаецца, абуджаюць у нашай душы мелодыю. Можна, «Зоркі Венеры», якую так пранікліва і пяшчотна выконвае капэла: можа, «Кукавала зязюля ў садочку...»; можа, вясёлая і зухаватая «Будьбу»... Так трывала звязу свой лёс гэты выдатны музыкант з лёсам народа і народнай песні.

М. БАРАН, Калгас «Зара камунізма», Мастоўскі раён.

КАЗКА З ПРАЎДАЙ

Паэмай-казкай назваў новую кнігу Антон Бялевіч. Так, па сваіх жанравых вызначэннях — гэта паэма. Тут ёсць пэўны сюжэт, пэўныя канфлікты. «Дабрадзей-асілак» і казка.

Дзейныя асобы твора — жывёлы і птушкі: заяц, лісіца, лось, каза, змей, сіваграк, зязюля і — сонца, без якога не абыходзіцца народная творчасць, бо без яго няма жыцця на зямлі. Учынкi герояў такія, як і ў казках.

Паэт пачынае гаворку пра Міхаську здаля — калі яму было толькі шэсць гадоў. Але ж на тое гэта і казка: маленькі чалавечак рос і дужэў не па гадах, а па гадзінах. Аднойчы, калі хацеў злавіць матыля, ён, стомлены, спыніўся надвечоркам каля дуба-волата. Той запраціў яго на ноч пад магутныя шаты і прапанаваў аддаць яму сваю велічэзную сілу. З гэтага ўсё і пачалося. Міхаська ўвабраў моц дуба і зрабіўся асілаком. Ён усё мог адужаць. Да таго ж, сіла яго была чараўніча-дабрэдзейная...

Як і належыць, у казцы Антон Бялевіч апавядае пра незвычайныя падзвігі свайго героя. А іх шмат. Ратаваў тых, што трапілі ў бяду ці нявыкрутку, і тых, каму смерць глядзела ў вочы...

А. Бялевіч. «Дабрадзей-асілак». Паэма-казка. Для дзяцей маладошага школьнага ўзросту. Мінск: «Мастацкая літаратура», 1973.

Так было з сівагракам, крыло якому параніў каршун; з птушанятамі, якім пагражаў двухметровы змей; з зайцам, якога ўжо даганяла лісіца; з сыночкам казы, якога ледзь не засмантала багна... Ён выпусціў на волю сонца, якое праглынуў ненажэрны сом, калі яно ў спякоту купалася ў рэчцы. І зноўку наўкола акывілася, загаманіла на поўны голас жыццё, змарцвелася без сонейка... Ён выратаваў бярозу, у цэле якой яшчэ з часоў вайны сядзелі іржавыя асколкі мін...

Сярод дабрэдзейных учынкаў асілака — дапамога бярозе вельмі сімвалічная. У творы выразна казачны характару мільганула дэталю, якая нагадала не такое даўняе — вайну, што нанесла крывавае рані нават іхнамірным беластольным бярозам... А пад тымі бярозамі, пасечанымі асколкамі і кулямі, вечным сном спяча сыны Айчыны, што абаранялі яе да апошняга дыхання...

Стары бацька ў паэме, ў скрусе кажа:

Сыноч быў храбрым партызанам,
Ён быў баец! Ён быў герой!
Дзе ён прайшоў — крывёй варожай
Яго налітыя сляды.
Ды не прайшоў усіх дарожак,
Загінуў вельмі малады.

У «Дабрадзей-асілку» ўвогуле ёсць мясціны, дзе казка і сапраўднасць не проста, як кажучы, ужываюцца, а вель-

мі шчыльна пераплецены, сплаўлены, і тады ў творы гучыць сучаснасць. Такі ўвесь шосты раздзел, у якім апавядаецца аб прыгодах Міхася-касманаўта. Яго палёт у касмічныя прасторы, да далёкіх планет — казачны. Але ж гэта ўжо ява нашых дзён.

Бялевіч умела выкарыстоўвае традыцыйна-фальклорныя матывы і сюжэты, шырока вядомыя ў народных песнях і казках. Паэт падае іх у сваёй трансфармацыі, са сваімі дэталямі. Прыклад таму — раздзел пра жаніцьбу камара з пчолкай. Дасціпнасць, гумар, сакавітае слова, характэрная для фальклору гіпербалізацыя робяць малюнак камарына-пчалінага вяселля каларытным.

А. Бялевіч у шматлікіх сваіх кнігах паказаў сябе майстрам паэтычнага вобраза, мастацкай дэталі. Яго лепшыя творы прасякнуты лірызмам, яны сагрэты цёпльнаю, задумшэўняю. Гэта ёсць і ў «Дабрадзей-асілку». Аўтар дабрына клапоціцца пра вобразнасць, свежасць ствараемых малюнкаў і дасягае свайго — яны вельмі выразныя:

...Гукнуў Міхась — ракоча гром,
Шуміць, бушуе лівею,
Страляе хмара перуном;
Схпаіў рукой за грыву,
Нібы набылу хмару ён і павалок з бланіту
Да першых сьнежных баразён,
Да маладога жыта,
Дажджом і поплаў напай,
Абвіў яго вясёлкай,
Трава падсочыла на ім;
Праменьчыкаў асколкі
Зіхціць у красках лугавых,
У сініх, жоўтых ірванках.
Яму падносіць бусел іх:
— Панюкай, калі ласка.

Мастацкіх вобразаў і паэтычных дэталей у паэта шмат, часам задужа шмат. Ён шчодро іх распылае, ішчы раз і забываючы, што паўтараецца. Трапляюцца самапаўторы і ў «Дабрадзей-асілку». Аўтар піша пра Міхася:

Цёплым напоўнен быў,
Сонечнаю сілай,
І ўзліцеў!
Папльў,
Папльў,
Ён пад небам сінім...

Той жа Міхась трошкі пазней:

Яшчэ ў космасе не быў,
Не кружыў там сокала.
І ўзліцеў!
Папльў,
Папльў,
На Месіц высокі.

Зусім непажадана, калі ў творы прагучыць чужая інтанацыя, паўторыцца паэтычны матыв ішчага аўтара.

Чытаеш у «Дабрадзей-асілку»:

Мядзведзь мне коле, носіць довы,
Мне бусел носіць сенажаць,
Мне лзік азі і барануе,
Мне бульбу носіць ён у скіле.

І прыгадваецца паэма Андрэя Александровіча «Шчаслівая дарога», выдадзеная ў 1935 годзе. Там:

Свінні дзіня аралі,
Галкі услед баранавалі,
Бусел сенаў. Нават козы
Дзёрлі лыка з вербалоў,
А мядзведзь каля нустоў,
З таго лыка лапці плёў...

Тут і «героі» тыя ж самыя: мядзведзь, лзік, бусел; і мастацкі ход той жа...

Гэта, як кажучы, пэўныя выдаткі аўтара паэмы-казкі «Дабрадзей-асілак». А твор цікавы, па-свойму арыгінальны, напісаны прытом сталага майстра.

Іван КУДРАУЦАУ.

ЦЯПЕР ён — гонар і слава нашай літаратуры. Паэт-рамантык... Паэт-філосаф... Адзін з самых глыбокіх, прагнклівых лірыкаў... Некалькі разоў ён заслужана атрымліваў розныя прэміі, а ўрад рэспублікі надаў яму вельмі паважанае ў народзе званне. Вершы яго друкуюцца тысячнымі тыражамі, перакладаюцца на мовы свету. Іх уключаюць у анталогіі, хрэстаматыі, вывучаюць у інстытутах, школах. Закаханыя перапісваюць іх ад рукі, каб пры нагодзе прачытаць «ёй» ці «яму». Кампазітары амаль кожны яго радок кладуць на музыку. Сам паэт, хоць і не малады ўжо, даўно сівы, як лунь, але ўсё яшчэ высокі, стройны, з арліным паглядом вачэй, ціха задумешна смяецца, калі хто-небудзь напамінае яму пра славу.

— Кіньце! «Быць знаменным—некрасиво. Не это подымает ввысь»,—цытуе ён звычайна другіх паэтаў.—«Известно, в славе нет блаженства...» І не дасягнуў «я ні в чым того, што так мяня трывожыць: усё кратка на шару земном, і вечно слава жить не может...» Так, так, паэты не памыляліся. І паверце ў маю шчырасць—чаму я бясконца рады, дык гэта хіба таму, што, нарэшце, у мяне ёсць дзе жыць, ёсць дзе працаваць, ёсць што есці. І ёсць таварышы, якія мяне не забываюць, заходзяць, помняць, хто я, кім быў некалі...

І паэт, адкінуўшы трохі як бы тэатральна прыгожую, пабеленую інсеем гадоў, галаву і ўстаўшышыся вачыма некуды далёка-далёка, раптам пачынае ўспамінаць тыя дні, калі ён, невядомы нікому чалавек, упершыню прыехаў у сталіцу. То быў нялёгка для ўсяе краіны час. Толькі, што закончылася доўгая, жудасная вайна. Яна разбурыла гарады і вёскі, пакінула ў сэрцы кожнага незагойныя, крывавыя раны. Не было чаго есці, не было дзе жыць. Сталіца ляжала ў руінах. І ён, паэт, як ні шукаў, не змог знайсці сабе пакойчык. Калі шчыра прызнацца, пакойчык можна было, вядома, знайсці. Прыватнікі, асабліва на ўскраінах, не адмаўлялі тым, у каго былі грошы, было чым плаціць. Але паэт быў «гол, акі сакол». У яго не толькі гуляў у кішэнях вецер, але і не было работы, не было прапсікі. І на першым часе ён жыў, як даводзілася—спаў найчасцей на лаўках, падклаўшы пад галаву вялікі, даволі ёмісты, абшарпаны партфель. У партфелі мясілася ўсё паэтава багацце—ручнік, кашуля, паўбохана хлеба. Ляжалі там, старанна загорнутыя ў газету, і рукапісы вершаў. Яны, гэтыя рукапісы, і прывялі паэта ў сталіцу. Хацелася паказаць, пачытаць вопытным літаратарам спробы свайго пяра. Паказаць!.. Каму з нас, пісьменнікаў, невядома тое хваляванне! І дзень, і два ходзіш калі рэдакцыі, перш чым асмеліцца, набярэцца храбрасці пераступіць парог. Усё здаецца: тое, што ты напісаў,—глупства. І ані не варта назаліцца, паказваць, чаго ніяк, ніяк нельга нікому паказваць... А ў яго, паэта, было не толькі гэтае хваляванне. У яго было яшчэ і хваляванне чалавека, жыццё якога быццам не склалася, пайшло наперакос. Біяграфію яго кожны мог тлумачыць па-свойму. Мог верыць паэту, а мог і не верыць. Ні сведак, якія пацвердзілі б, што тое ці іншае здарылася так, а не гэтак, ні дакументаў ніякіх не было. Так, прынамсі, паэт тады думаў. Вайна застала яго, зусім маладога, нявартнага салдата на адной з пагранічных застаў непадалёку ад легендарнай цытадэлі—Брэсцкай крэпасці. У першым жа баі ён быў цяжка кантужаны, паранены ў нагу. Хвала богу, у палон не трапіў—уратаваў хлопчык Віця, што прыехаў на лета з горада да бабулькі, якая жыла ў вёсцы. Віця адшукаў яго, непрытомнага, у кустах і зацягнуў у хату да свайго бабкі Хадоры. Бабка Хадора і выхадзіла, вылечыла салдата, хоць параненая нага ў яго і перастала згінацца ў калені, як бы адзержвянела. Ды ён быў бязмежна ўдзячны гэтай сардэчнай вясковай бабцы і яе ўнуку. Ледзь толькі апратаўся, падаўся на ўсход. Немцы былі пад Масквою, пагаворвалі ўжо: хутка канец вайне. Ён гэтаму не верыў, ведаў па сабе: не скорыцца, не стане на калені наш народ. Дабраўшыся да вялікага палескага горада, ён усё ж надумаў пачакаць вясны—кульгікаць далей на ўсход ды яшчэ зімою было яму непаспэльна. Каб не памерці з голаду, падбіваў, латаў людзям абутак. Там жа, у тым горадзе, зусім выпадкова натрапіў на след падпольшчыкаў, звязався з імі. І не пайшоў далей на ўсход. Больш двух гадоў, прыкрываючыся шавецтвам, рабіў усё, што толькі можна было рабіць у тых умовах і абставінах для перамогі. Напрадвесні сорак чацвёртага года, перад самым вызваленнем, падполле пацярпела жахлівыя правалы. Ён, пачуўшы пра арышты, уцёк з горада ў вёску. Там, у вёсцы, і дачакаўся вызвалення. Тады вярнуўся назад у горад, зноў падбіваў, падшываў людзям іх нядошлы абутак. І пісаў, пісаў, выліваў і выліваў на паперу свой гнец і сваю радасць ад жыцця на гэтым заўсёды поўным нечаканас-

Барыс
САЧАНКА

ПРА АДНАГО ПАЭТА

З ЦЫКЛА «ДОМА, У ГОРАДЗЕ І Ў ВЁСЦЫ»

цей і загадак свеце. Скончылася вайна, жыццё паступова наладжвалася, уваходзіла ў свае берагі, і ён надумаўся падацца ў сталіцу. Падацца з адною толькі мэтай — паказаць каму-небудзь з вядомых паэтаў тое, чым ён жыў усе гады вайны, што вылілася, лягло на паперу ў словах і рытмах.

— У рэдакцыі, куды я неяк усё ж асмеліўся зайсці,—успамінае паэт,—мяне некаторыя сустрэлі пасцярожана. Можна таму, што выгляд у мяне быў не важнецкі, я не ўсяляў асабліва нікому даверу. Дый, як цяпер разумею, я пачаў гаворку не з таго, з чаго трэба было пачынаць. Калі мяне напрасілі пачытаць свае вершы, я сказаў, што зрабіць гэта, на жаль, не магу,—я двое сутак нічога не еў. Адзін з супрацоўнікаў рэдакцыі параіў, што каб такое не здаралася, трэба заўсёды мець на ашчаднай кніжцы грошы. Другі, які перад гэтым вельмі зычна, задзёрыста смяўся, папрасіў мяне пакінуць свае вершы. «Зэйдзеце як-небудзь,—сказаў ён,—мы пачытаем вашы вершы і скажам, чаго яны варты...» Я, вядома, доўга чакаў не мог—зайшоў у рэдакцыю назавтра ж. Вершы мае прачыталі, нават некаторыя з іх пахвалілі. Але да друку не прынялі ні радка. «Разумеецца, вы пішаце не пра тое, пра што трэба пісаць. Ваш боль і ваша радасць—гэта ваш боль і ваша радасць. А трэба, каб яны былі бoлем і радасцю ўсіх, усяго народа. Тое, што мы перамаглі ў вайне,—невывадковасць. Гэта вы разумеете. Але тлумачыце ўсё па-свойму. Вашы плачы, вашы праклёны ворагу—не натхняюць. А ў нас гарады і вёскі разбураны, кожная хата, кожная сям'я каго-небудзь ды пахавала ў вайну. Вершы, што выходзяць цяпер з-пад пяра, павінны натхняць. Натхняць на новыя працоўныя подзвігі. Не сыпце соль на раны. Яны і так крываваць, б'юцца... Да таго ж, вы збіваецеся з рытму, рыфмоўка часам дзеяслоўная. Гэта даравалася Пушкіну, Лермантаву, але не даруецца нам. Паэзія любіць нечаканасці—параўнанні, алітэрацыі, свежыя, росныя словы. І вядома ж—думкі, думкі і яшчэ раз думкі... І усё гэта—ў спалучэнні з пачуццём...»

Супрацоўнік рэдакцыі, які гаварыў са мною, быў маг, ён ведаў усё, нават, здавалася, крышачку болей, чым наогул можна ведаць аднаму чалавеку, быў не абы-якім спецам. Мне падумалася: гэта адзін з самых вялікіх нашых паэтаў. Я быў у захапленні, слухаў, лавіў кожнае яго слова. «І не пішыце многа,—раіў мне супрацоўнік.—Здаецца, Леў Талстой сказаў: каб застацца ў літаратуры, дастаткова адной кнігі. Разумеете, адной кнігі!.. Прыклады? Калі ласка—нац Максім Багдановіч, рускія—Цютчаў, Гаршчын, Надсан...»

З рэдакцыі я выйшаў хістаючыся. Не так ад голаду, як ад начутага. Я ніколі не думаў, што ёсць людзі, якія так многа ўсяго ведаюць і якія так ахвотна дзеляцца набытым, назапашаным вопытам з кожным, нават зусім выпадковым чалавекам, якім быў я. «Мне трэба, абавязкова трэба жыць у сталіцы, бліжэй да такіх людзей. Гутарні

з імі ўзабагацяць мяне, нададуць маім вершаваным практыкаванням пэўны накірунак, сэнс...»—падумаў я.

У той жа дзень паэт-самавук кінуўся шукаць работу. Яму пашанцавала—удалася ўладкавацца ў шавецкую майстэрню. Ён зноў пачаў падбіваць, падшываць абутак. Праз нейкі час, калі завяліся ў кішэні грошы, наняў на ўскраіне горада пакойчык. І ўвесь вольны час аддаваў паэзіі. Чытаў творы выдатных майстроў слова, а больш за ўсё пісаў сам. Зрэдку, раз у месяц, а то і ў два заходзіў у рэдакцыю. Не так паказаць свае новыя вершы, як паслухаць, што гавораць пра паэзію і наогул пра літаратуру супрацоўнікі. І заўсёды пакідаў рэдакцыю, як учадзешы. Кожны з супрацоўнікаў рэдакцыі так многа ўсяго ўсякага ведаў, што ў нявартнага літаратара аж галава ішла кругам.

— Дзівіла мяне тады толькі адно,—успамінае паэт,—як гэтулькі ўсяго ведаючы—і пра людзей, і пра час, у які мы жывём, і якой павінна быць літаратура, ні адзін з супрацоўнікаў не садзе за стол ды не напіша шэдэўра... Потым праз некаторы час, я здагадаўся, у чым сакрэт. Гэтыя людзі, сустракаючыся з многімі вядомымі пісьменнікамі, нахапаліся вяршыкоў, наслухаліся розных думак, часам нават вельмі слушных. Але ні адну з гэтых думак не прапусцілі праз сваю душу, сэрца, а значыцца, ні адна з гэтых думак не стала іхняй, свайой. І таму, ведаючы быццам усё, самі яны асуджаны былі на бясплоднасць. Бо каб пісаць, трэба не толькі ведаць, што і хто гаварыў пра літаратуру, як пісаў ці піша той ці іншы пісьменнік, але і мець нешта за душой, мець свае думкі, свой погляд. Неабходны і назіранні над жыццём, інакш кажучы, свой вопыт, які памагае сапраўднаму мастаку быць самім сабою, мець пад нагамі цвёрды грунт, не паўтараць ні ў чым нікога... Я, не ведаючы многіх, вядомых нават пасрэднаму літаратару, ісцін, пісаў, што было ў мяне на душы, пісаў, як умеў. І гэтым, як цяпер гавораць, я цікавы, арыгінальны, самабытны. Многае з таго, што ў свой час лічылася недакопам у маіх творах, выстаўляецца як наватарства. Калі мяне надрукавалі, гэта была, як тады пісала крытыка, падзея, сенсацыя...

Але было гэта пасля, значна пасля. Перад гэтым былі падзеі, якія ў памяці і цяпер у кожнага з нас. Загаварылі пра многае, пра што раней не гаварылі. Тады пачулі людзі і пра гераічную абарону Брэсцкай крэпасці, пра тое падполле, дзе паэт значыўся як адзін з арганізатараў і кіраўнікоў. Невядомага дагэтуль шаўца ўзнагародзілі адразу двума баявымі ордэнамі. Яго пачалі запрашаць на радыё, на тэлебачанне, у студэнцкія аўдыторыі, у школьныя класы.

— Усё гэта было мне нязвыкла,—расказвае паэт.—Мала таго, што я не ўмею на людзях прыгожа гаварыць, дык яшчэ і бянтэжуся. А самае галоўнае—выступленні гэтыя забралі ў мяне ўвесь той час, які я раней аддаваў паэзіі. Сядзець тры-чатыры гадзіны ў дзень за сваім пісьмовым сталом стала ў мяне нормаю. Бывалі дні, што за гэтыя тры-чатыры гадзіны я не пісаў ні радка, але сядзеў за сталом усё адно. І вось гэтых трох-чатырох гадзін у мяне раптам не стала хапаць. Хаця быццам жыццё маё і наладзілася—я атрымаў кватэру, з шавецкае арцелі перайшоў на працу ў адну з рэдакцый. Я сам пачаў бракаваць і прымаць да друку вершы, вучыць кожнага, хто прыходзіў у рэдакцыю, як трэба пісаць, пачаў гаварыць рознае глупства, накіштаў таго, што чуў некалі сам ад іншых. І заўважыў—з паэта я раблюся балбатуном. Я ўжо не пішу сам вершаў, а вучу другіх, як трэба пісаць, быццам пісанню вершаў можна кагосьці навучыць... У рэдакцыях заўсёды тлумна. І не робіш, здаецца, асабліва нічога, а дадому вяртаешся стомлены, знерваваны. Да таго ж іншы раз розныя плёткі—дзе, хто, каго, за што, як... Словам мне даваліся трохі папакутаваць, перш чым асмеліўся пакінуць работу ў рэдакцыі. Палохала многае, а галоўнае—ці змагу я пісаць зноў так, як пісаў некалі. Я рады, што перамог сябе, што цяпер аддаюся ўвесь паэзіі. Езджу, вядома, у калгасы, сустракаюся з людзьмі працы, вывучаю, дзе толькі можна, жыццё, а больш за ўсё сяджу за сваім звыклым сталом, займаюся тым, чым і павінен займацца кожны паэт,—пішу. І калі гавораць, што мне ўдалося нешта зрабіць, стварыць тое, што не забудзецца, дык гэта дзякуючы толькі таму, што я адмовіўся ад многага дзеля паэзіі і вельмі не слухаў тых, хто надта ж умее прыгожа гаварыць і ані не ўмее нічога сама рабіць. О, гэта страшныя людзі! Яны навучыліся звабліва іграць на сваіх дудачках. А пайдзі за імі—апыніцца ў багне, балоце...

Іншы раз я сустракаю Яго. На сходах, у пісьменніцкім доме, а то і проста на вуліцы. І не магу, каб нізка не пакланіцца—Чалавеку, Грамадзяніну, Паэту.

СІЛЬВІНІТЫ

За слязу празрысцей сільвін,
І чырвоней крыві—сільвініты...
Не праслойкі счарнелыя глін,
Не пяскі, што над імі, віні ты,—

Горкі лёс быў, крывава лёс!..
Што прайшло, тое — нібы забыта,
Ды сільвін — напамінкам слёз,
Напамінкам крыві — сільвініты.

САЛІГОРСКІЯ ВЕРШЫ

Смачны хлеб мірных сонца хвілін,
Ды век помніць мне: лёг пад жыта
Даўніх продкаў слязой — сільвін,
Скамянелыя крывёй — сільвініты.

**У ПРАХОДКІ-
СВАЕ ЗАКОНЫ...**

У праходкі—свае законы,
Вопыт — вопытам векавым:
Палымнее сцяжок чырвоны,
Шлях зьярае камбайн па ім:
І парода кладзеца на кемны
Транспарцёр — рук рабочых працяг...
На зямлі,
над зямлёй,
у падзем'і —
Скрозь вядзе нас чырвоны сцяг!..

**ШЧАСЦЯ
КУПАЛЬСКУЮ КВЕТКУ...**

Шчасця купальскую кветку
У пущы дзяды шукалі,

Белая Русь шукала,
А знайсці — не магла,—
Хто ведаў, што не ў сасновым
Зацішку яна чакала,
Хто ведаў, не паларацкая
Ціша яе сцерагла.

Белая Русь шукала,
Беларусы шукалі...
Іду па шырокім штрэку,
Па кветках, што песням аддам,
Па жыцце, што ў сонцы ўскалосіць,
Вядзе «Беларускалія»,
Па шчасці, што снілася колісь
Купальскаю кветкай дзядам.

**ВУЛІЦАЙ ГАГАРЫНА
ІДЗЁМ...**

Вуліцай Гагарына ідзём
І ідзём па вуліцы Казлова,
Думак светлых выраі няём,
Хілім перад подзвігам галовы.

Хілім, і за намі нізка ўслед
Хіляць свае кроны дрэвы, кветкі —

Аднагодкі будаўнічых лет,
Нараджэння вуліц гэтых сведкі.

З небам загаворыць тут каштан,
Незабудкі лінуць сінняй лавай —
Славай беларускіх партызан,
Першых касманаўтаў вечнай славай.

ІНТЭРНАТЫ

Тут маладосць прапісана трывала...
Вы ўсе, нібы блізныты, інтэрнаты —
Наследнікі будзёнаўскіх прывалаў,
Магітагорскіх на вятрах палатак!..

Чаму ж стаю, нібыта вінаваты,
Як перад бацькам любым, маці мілай?...
Адкрыты насцеж дзверы інтэрната,
З парога — не акінуць небасхілаў.

Вітай, жыцця вясёлы запявала,
Юнацкай марай, дружбаю крылаты!..
Любыя не цяжкія перавалы,
Калі іх браць пачнеш ты з інтэрната!..

У ВЯНОК ДРУЖБЫ

ДЗЕНЬ ДОБРЫ, КРАЙ ДАНБАСКІ!

Генадзь КІРСАНАЎ

ДАНБАС

Цудоўнае слова —
Данбас!
Давай, на імгненне прыслухайся:
Данбас —
як аб смеласці сказ,
Данбас —
як аповесць аб мужнасці.

Яна —
як суровы наказ,
Яна —
нібы клятва салдацкая.
Жалезнае слова Данбас,
Любімае слова гарняцкае.
Данбас —
гэта слова як кліч.
Данбас —
гэта подзвіг,
дзяржанне.
Данбас!
Гэта слова Ільіч
Заўжды паўтараў з хваляваннем.

...Варашылаўградчына, данбаскі край! Край шахцёраў і хімікаў, край шырокіх
стэпаў і блакітных рэк, край партызанскай славы і працоўных подзвігаў. Па за-
прашэнню Саюза пісьменнікаў Украіны нам паішчасціла больш як два тыдні па-
быць у гэтым краі. Мы сустрэліся з шахцёрамі Паўночнаданецка і хімікамі Ру-
бежнаса, з хлебарабамі Краменскага раёна і піянерамі дзівоснага лагера «Фан-
тазія»... І ўсюды мы адчувалі сардэчнасць і шчырасць нашых украінскіх сяброў,
іх вялікую цікаўнасць да жыцця і спраў нашай рэспублікі, да яе культуры і
літаратуры.

Мы пазнаёміліся з многімі пісьменнікамі Варашылаўградскай вобласці, якія ў
сваёй творчасці праслаўляюць цудоўны данбаскі край, новымі творамі адзна-
чаюць 40-годдзе Першага Усесаюзнага з'езда пісьменнікаў.
На ўспамін аб гэтай сустрэчы, аб дружбе двух братніх літаратур мы пераклалі
на беларускую мову нізку вершаў украінскіх паэтаў з Варашылаўградчыны.

Іван КАЛЕСНІК,
Віктар ШЫМУК.

Не танцуеш —
птушкаю ляціш,
Кружышся сняжынкай тапалінай.

Міхаіла ЯРОМЕНКА

ХЛЕБ

Жыты, жыты...
Калоссем шэпча ніва,
Яна плыве
Пад самы небакрай.
Гляджу на поле
Радасна, шчасліва,
На новы хлеб,
На новы ураджай.

Са збожжам едуць
Зноў аўтамашыны,
І стэп шырокі
Дзень і ноч гудзе.
Хлеб — горадасць, слава
Нашае краіны,
Упэўненасць
І дабрабыт людзей.

ЯБЛЫНЯ

Сыплюцца, падаюць зоры,
След на расе растае.
У новай хаце прасторнай
Садоўнік рана ўстае.

Пакуль не міне дасвеце
Гартае садоўніцкі том.
Яблыні плоднае веце
Хліцца над акном.

Дрэўцы для сына малаго
Бацька ў той год садзіў.

Як засурмілі трывогу,—
Ранак у бой будзіў.

Бацька пад Сталінградам
З куляю стрэўся і ўпаў...
Выстаяў сад пад градам —
Яблык паналіваў!

Раўць іх,
Кладуць у вядзерца,
Свеціцца сок, як віно.
...Стукае бацькава сэрца
Яблыкам у акно.

Раіса ХАДАКОВА

КРАСНАДОНКА

Краснадон, любімая старонка,
Гордасць ты і радасць ты мая.
Тут сябе лічу я краснадонкай.
Ці ж такое права маю я!

Краснадонка — значыць подзвіг,
мужнасць,
Мара заветная ў жыцці.
Краснадонка — трэба здолець сцюжу,
А як трэба, — у польмя ісці.

Я живу не дзеля гучнай славы.
І клянуся, горад мой, табе,
Усё зраблю, каб мець такое права —
Краснадонкай называць сябе.

Анатоль РАМАНЕНКА

А можа дрэвы
людзьмі былі!..

Стаяць, працягваюць
рукі-голле.
Тымі людзьмі,
што ў баях паляглі,
і вось зноў растуць
ля дарог ды ў полі.

І сумна шапочуць
яны па вясне...
Стаіць адзінока
на ўзлесе капіна,
галінамі, лісцем
гаворыць мне:
— Я — жанчына!

Хаджу па дарогах
зялёнай зямлі,
галінкі рукамі
кранаю.
А можа дрэвы
людзьмі былі,
мо думы я іх
адгадаю...

Іван СВЯТЛІЧНЫ

СЯРЭДЗІНА ЛЕТА

Ужо ля весніц
ружы расцвілі,
А на гародзе
раскашуе ліпень.
Руплівай працай пчылы здабылі
Салодкі водар
з медуіцы і ліпы.

Сланечнік
Узнімае ў неба цвет —
Ен прасявае сонца цераз сіта.
Усюды бачны
лета буйны след —
Яшчэ палова лета не пражыта.

Хай спее плод.
Няхай жніво псе,
Хай сок баруць і кавуны, і дыні,
Хай шызым дымам
сліва даспяе,—
О, колькі лета нам аддаць павінна!

Яшчэ сустрэне жнівень
не адну зару —
І пацячэ паток
на ток угрэты...
Я думаю,
і мрою,
і гару —
Стаю якраз на палавіне лета...

ХВАЛЮЮЧЫ ФІЛЬМ

У яркі агляд дасягненняў працоўных Польшчы ў будаўніцтве новага жыцця, у хвалюючую дэманстрацыю непарушнай дружбы і адзінства народаў краін сацыялістычнай сям'янасці вылілася 30-годдзе Польскай Народнай Рэспублікі. Асаблівую значнасць надалі слаўнаму юбілею ўдзел ва ўрачыстасцях Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева, яго выступленні і сустрэчы з жыхарамі брацкай краіны. Аб незабыўных святочных днях расказвае новы дакументальны фільм «Юбілей адраджанай Польшчы», які 8 жніўня быў паказаны па Цэнтральнаму тэлебачанню.

Гледачы ўбачылі гістарычныя кінакадры, якія адлюстравалі вызваленне краіны савецкімі войскамі разам з польскімі воінамі, калі было абвешчана ўстанаўленне народнай улады. У фільме пераканаўча паказаны поспехі польскага народа ва ўсіх галінах жыцця, дасягнутыя дзякуючы ўсебаковым узаемавыгадным сувязям з савецкім народам.

У яркай публіцыстычнай форме фільм аднаўляе атмосферу гасціннасці, сардэчнага прыёму, аказанага ў Польшчы Леаніду Ільчы Брэжневу кіраўнікамі ПАРП і ўрада рэспублікі, усімі працоўнымі брацкай краіны. Гледачы зноў сталі сведкамі гарачых сустрэч жыхароў сацыялістычнай Польшчы з таварышам Л. І. Брэжневым, з'явіліся як бы ўдзельнікамі ўрачыстага пасяджэння сейма Польскай Народнай Рэспублікі, дзе з прамовамі выступілі Першы сакратар ЦК ПАРП Э. Герэк і Л. І. Брэжнеў, ваеннага парада і маніфестацыі моладзі ў сувязі са знамянальнай датай.

У фільме паказана ўрачыстая цырымонія ўручэння таварышу Л. І. Брэжневу вышэйшай узнагароды ПНР — Вялікага крыжа ордэна Віртуці мілітары (воінскай доблесці).

ТАСС.

У АСВЯТЛЯЛЬНЫМ цэху студыі «Беларусьфільм» працуюць людзі высокай кваліфікацыі і са сваімі традыцыямі, шчырымі адносінамі да сваіх абавязкаў. Гэта ўлюбёныя ў прафесію спецыялісты. Ад таго, як працуе бригада святатэхнікаў — на натуре або ў павільёне — залежыць вельмі многае.

...З майстрам асвятлення Яўгенам Дубовікам мы знялі шэсць поўнаметражных мастацкіх фільмаў і пакуль яшчэ не «надакучылі» адзін аднаму, а, наадварот, моцна пасябравалі, сталі сапраўднымі калегамі.

Яўген Дубовік невысокага росту — моцны, увесць у руках. «Кіпень» — так, жаргуючы, называюць яго таварышы. Ён заўсёды бадзёры і патворчы гатовы да «рашучых» дзеянняў. Яму не патрэбна доўга тлумачыць сутнасць тых або іншых здымак.

Нялёгка прафесія асвятляльніка. Наогул у кінамастацтва «чыста» тэхнічных служб, а кожная вымагае ад чалавека і пэўных творчых здольнасцей. Так і ў «галіне святла» толькі абслугоўваннем і сумленным выкананнем чыіхці ўказанняў абмяжоўвацца нельга. Выдумляй, вынаходзь, шукай.

Ставіць асвятляльныя прыборы даводзіцца не толькі на роўным месцы, а ўсюды, дзе яны патрэбны, — то на ўзгорку, то на трохметровым партыкаблі, то пад вадой. Ва ўсіх выпадках выратаўвае вынаходлівасць, спрытнасць, зладжанасць калектыву. Вопыт у Яўгена Дубовіка ёсць —

ГАСПАДАР СВЯТЛА

ПРА ТЫХ, КАГО НЕ БАЧЫЦЬ ГЛЯДАЧ

ён працуе на студыі «Беларусьфільм» каля дваццаці гадоў, узнагароджаны значком «Выдатнік кінамастаграфіі СССР».

Адзін з асноўных момантаў у рабоце над любой карцінай — здымка буйных планаў, дзе нельга абысціся без старанна падрыхтаванай асвятляльнай апаратуры. І ўсё дзеля таго, каб памагчы артысту данесці да гледача ідэі і думкі, закладзеныя ў сцэнары, стварыць неабходны настрой у адлюстраванні падзеі, хай сабе гэта будзе драматычная сітуацыя ці радасць...

А з якой павагай і клопатам ставіцца да артыстаў Яўген Дубовік! Ціха, без мітусні, у той жа час хутка ставіць неабходныя прыборы. Ён не мірыцца з тым, што вымушаная паўза на здымачнай пляцоўцы раптам залежыць ад... «юпітэра». Ды і пра зручнасць працы акцёра дбае. Пры неабходнасці святло перакрываецца фанеркай і ствараецца цень, каб вока выканаўцы ролі было «жывым»... Гэта ўсё «кухня» майстроў святла. А калі гаварыць дакладна — то і высокая культура ў рабоце, якая патрабуе ведання шматлікіх сакрэтаў адлюстравання жыцця ў кадры.

Аднойчы Яўген Дубовік прызнаўся мне — ён у кіназале ловіць сябе на тым, што

забывае пра сюжэт і глядзіць, як «лягло» святло на твары акцёраў, як асветлена дэкарацыя і дзе ўсё ўдалося, а дзе «рэжа» вока. Муціць, гэта і ёсць адзнака прафесійнай добрасумленнасці. Таму добрыя фільмы яму даводзіцца праглядаць двойчы, калі не больш. У працэсе падрыхтоўкі да здымак асвятляльнік займаецца падсветкамі для вачэй. І гэта дае свае вынікі, бо зрабіць вочы такімі, каб святло не перашкаджала акцёрам — задача не з лёгкіх. А яны, вочы, — люстэрка душы акцёра, яго эмацыянальнага стану. Яўген Дубовік добра разумее гэта.

На здымачнай пляцоўцы гэтага чалавека ніколі не ўбачыш без занятку. Калі ж сваё заданне выканае, імкнецца памагчы малодшым таварышам, рыхтуючы, такім чынам, сабе палаўненне. Нямаю «навічкоў» прайшло яго «школу». Некаторыя з іх сталі майстрамі святла, бригадзірамі, перанялі ад свайго на-

стаўніка самае лепшае. ...Мабыць, многія з гледачоў, знаёмыя з фільмамі «Чорнае сонца» і «Хроніка ночы», памятаюць драматычную напружанасць рэзка кантрастных кадраў (буйных і панарамных), а той, хто глядзеў «Магліу льва», безумоўна, помніць дынаміку масавага эпізодаў, дзе ні адзін твар не «губляецца», кожны — перад намі... Ды толькі мы, кінамастаграфісты, ведаем, што адным з аўтараў такога паказу герояў і падзей трэба лічыць і нашага сціплага калегу — Яўгена Дубовіка. Вось і сёння ён на здымачнай пляцоўцы разам з рэжысёрам В. Туравым шукае не толькі, як кажуць, аптымальны, а самы лепшы варыянт кадраў будучага фільма «Браты Гуляевы». Чалавек ён творчы, сустрэкацца з ім у працы і карысна, і прыемна.

Юрый МАРУХІН,
аператар студыі «Беларусьфільм».

Беларускі народны танец «Лявоніха» ў выкананні танцавальнай групы Дзяржаўнага народнага хору БССР, Салісты Барвара ПАНОВА і Барыс ПРАКУДЗІН.

Фота Ул. КРУКА.

У БЕЛАРУСКАЙ П'ЕСЕ

На пасяджэнні мастацкага савета Міністэрства культуры Украінскай ССР і прэзідыума рэспубліканскага тэатральнага таварыства падведзены вынікі агляду лепшых спектакляў драматычных, музычна-драматычных тэатраў і тэатраў юнага гледача, пастаўленых у 1973 г. Ганаровымі дыпламамі і прэміямі адзначаны работы калектываў над творами сучаснай драматур-

гіі. За ўзорнае выкананне ролей узнагароджаны лепшыя выканаўцы. Сярод іх — народны артыст СССР А. Сярдзюк, акцёр Харкаўскага ўкраінскага драматычнага тэатра імя Т. Шаўчэнкі. Ён стварыў адметны і маштабны вобраз старшыні калгаса Уладзіміра Каравая ў спектаклі «Таблетку пад язык», камеды-рэпартажу беларускага драматурга А. Макаёнка (рэжысёр П. Маразенка).

НА СПЕКТАКЛЯХ МАСКОўСКАГА ДРАМАТЫЧНАГА ТЭАТРА ІМЯ М. В. ГОГАЛЯ

ПАСЛЯ ТРОХ СУСТРЭЧ...

«ТРывожны месяц — верасень» — так называецца спектакль па п'есе В. Смірнова. Яго нашы госці паказваюць у Мінску як прэм'еру ў сваім рэпертуары.

...Прыглушана гучыць трывожная музыка. У цемры ночы панаворае слянянскія сядзібы. Ціха, без рыпу прыадчыняецца шырокая брама... У гэтай вёсцы бяліца нават рыпення брамы. Чацвёрта, што выйшла за браму, таксама насцарожаны; Гэта ганчары. Яны ж і музыканты.

Ды ў гэтай вёсцы забыліся, што на свеце існуе музыка. — Ці ведаеце вы ўкраінскую ноч? — пытаецца ў нас паводле Гогаля ганчар і дырыжор Сухарун (артыст Р. Спірычаў). І аднавае ўжо ад слёб: — Не,

Жанр гэтага спектакля тэатр вызначыў так — рамантычная гісторыя. І ў рэальна-тачаснага побыту мастак Г. Царэнка і кампазітар К. Волкаў разам з рэжысёраў уносяць мастацкія ацэнкі, якія падірэспіваюць публіцыстычны напал падзей драмы «Трывожны месяц — верасень». На здымку — сцэна са спектакля.

вы не ведаеце ўкраінскай ночы... 1944 года...

Верасень 1944... Савецкая Армія вызваліла шматпакутліваю зямлю Заходняй Украіны. Здавалася б, што ноч, якая цягнулася не адзін год, павінна была адразу змяніцца светлым днём! Але чаму тады такія запалоханія, такія недаверлівыя тут, у гэтай вёсцы, людзі?...

Бандэраўская банда!.. Фронт далёка на захадзе, а тут, у ціхай, глухой вёсцы,

арудзе банда.

І нібы светлы праменьчык надзеі — юны чырвонаармеец Іван Капалюх. Ён пасля шпітэля. Хворага воіна накіроўваюць на вёску ўпаўнаважаным па барацьбе з бандытызмам. Маёр Гупан назвае яго «ястрабком». І памочнікам яму прызначаюць Папаленку — «ястрабка» з сямю ці дзевяці дзецьмі. І будзе гэты мнагадзетны «ястрабок» не вельмі каб актыўны, але затое пільны і па-сялянску адданы свайй справе.

І калі мы з гумарам успрымаем «ястрабка» Папаленку (Л. Краснянскі), то Іван Капалюх (А. Скваркоў) сваімі паводзінамі, сваімі дзеяннямі пераконвае нас у тым, што мае ўсе правы на сям'ю гэта ганаровае — «ястрабок». Такі чалавек разбудзіць у людзей надзею, завае іх сваёй шчырасцю і дабротой, настойлівасцю і адвагай. Ён дапаможа людзям скінуць з сябе прыгнёт страху. Іван Капалюх, якім яго паказвае на сцэне А. Скваркоў, будзе пакутліва шукаць выйсця, пойдзе па слядах бандытаў, будзе выяўляць іх сувязі. Гэтым ён завае давер і падтрымку аднавяскоўцаў, і яны пачнуць берагчы свайго «ястрабка», а затым возь-

муць у рукі зброю, каб стаць побач з ім.

А мы ў глядзельнай зале, затаіўшы дыханне, будзем сачыць за разгортваннем падзей, не пазбаўленых дэтэктывунай вастрыні і нечаканых паваротаў, і думаць: «Не, мы сапраўды не ведалі ўкраінскай ночы 1944 года». Бо толькі сёння, на прэм'еры, упершыню сустрэліся са старшыней калгаса Глумскім (Л. Сямёнаў), у якога бандыты, помсцячы, павесілі шаснаццацігадовага сына.

Узрушвае эмацыянальнай сілай яго просьба да Івана Капалюха парайці свайй нявесце Антаніне (В. Навумская) перайсці ў яго дом, калі яго, Івана, заб'юць бандыты. Ён спадзецца, што Антаніна народзіць яму ўнука ад Івана. Бо на Антаніне ён марыў ажаніць свайго сына і мець сваіх родных унукаў... Гэты псіхалагічна напружаны момант спектакля Л. Сямёнаў і А. Скваркоў выконваюць надзвычай тактоўна, з адчуваннем трагедыінасці ў хадзе драматычных падзей.

Але мы ўбачым не толькі ахвяры бандычнага тэрору і трагедыю ўкраінскага сяла 1944 года. Мы будзем сведкамі таго, як людзі ўзімкуца на барацьбу і перамогуць. Дарагой цаной, але пера-

могуць. І гэта ўсхваляе нас, прымусіць думаць. Падзеі, што мелі месца ў жыцці і якія з такой яскравасцю паказаны ў спектаклі, устрывожаць нашу памяць. А гэта самае галоўнае. Кажучы словамі героя п'есы, без памяці аб мінулым душа становіцца халоднай і пустой. Такое трэба памятаць...

Спектакль, пастаўлены Уладзімірам Багалепавым (мастак Г. Царэнка, кампазітар К. Волкаў), уражвае сваім немагаслоўем, унутранай стрыманасцю, напружаным рытмам, дынамічным развіццём дзеяння і характараў.

Вы хочаце пабыць у сённяшняй рэдакцыі газеты, даведацца, чым жывуць, пра што пішуць яе супрацоўнікі? Як яны ставіцца да жыцця і яго праблем? Хто з чым прыходзіць у рэдакцыю? У чым сіла нашай прэсы, калі людзі як самую эфектыўную надзею або пагрозу вымаўляюць фразу: «Тады я напішу ў газету!» Мне здаецца, што на многія з гэтых пытанняў дае адказ спектакль «Вярхом на дэльфіне» па п'есе Леаніда Кухавіцкага ў пастаноўцы Барыса Галубоўскага.

Лаканічнасць і строгасць афармлення спектакля, гранічна адпаведная яму музыка Мераба Парцхаладзе і голас галоўнай дзейнай асобы, які гучыць не толькі са сцэны, але і за кадрам, — усе гэтыя кампаненты ствараюць

АБСЛУГОУ В А Н Н Е сельскага гледача стала традыцыйным для ўсіх тэатральных калектываў краіны. Калі мы, акцёры старэйшых пакаленняў, едзем разам з маладымі таварышамі на рабоце на гастролі па раёнах вобласці, бывае, прыгадваюцца нам тыя часы, калі такая традыцыя яшчэ толькі нараджалася.

У свой час была сістэма калгасна-саўгасных тэатраў, якія спецыяльна ствараліся для таго, каб даваць спектаклі ў «глыбінцы». Есць у гэтай эстафеце нешта значнае і нават па-свойму рамантычнае. Сцэна ўносіць пэўны ўклад у ідэйна-эстэтычнае выхаванне працоўных, выконвае і асветніцкую функцыю.

Жыццё не стаіць на месцы, і ўёсна цяпер, у сямідзесятых гадах, не таі, што была тады, калі тэатрамі выпрацоўваліся формы абслугоўвання вясковага насельніцтва. Больш інтэнсіўным стаў працэс абмену паміж горадам і сялом навінамі літаратуры і кіно, у кожную хату «завітаў» і атрымаў сталую прапіску тэлевізар. І калгаснік набывае білет на спектакль гастралёраў не таму, што сустрача з мастацтвам для яго родка з'ява. Ён чытае імя аўтара п'есы, назву яе. Яму не ўсё роўна, што за калектыв сёння прыехаў сюды, у раён, якія артысты. Калі раней мы імкнуліся часцей паказаць творы, тэматычна блізкія да жыцця селяніна, то цяпер наш глядач патрабуе рэпертуарнай разнастайнасці. Ад тэлевізара такі чалавек «адрываецца» не таму, што той яму сёння надакучыў. Па асабістаму вопыту ведаю: яго захапляе магчымасць, як пісаў К. Станіслаўскі, адчуць «непосредственное общение с живыми исполнителями», прыняць удзел у тым, што адбываецца ў зале сёння. Разлічвае наш наведвальнік на сапраўднае мастацтва.

А якое іншы раз атрымлівае? Мушу самакрытычна прызнацца, што Гомельскі абласны драматычны тэатр, складаючы план абслугоўвання

ЧЫМ ПАРАДАВАЦЬ ПРЫЕХАЛІ?

вёскі, у апошні час аддае перавагу фінансавым меркаванням. Мабыць, такое бывае не толькі ў нас. Таму я і пішу пра набалелае ў газету. Давайце падумаем, ці не адстаём мы ад патрабаванняў часу, калі садружнасць паміж дзельцамі сцэны і сельскімі працаўнікамі будзем па нормах даваеннага часу. Бо не сакрэт, што нярэдка адміністрацыя перш-наперш называе колькасць выяўных спектакляў, паказаных на вёсцы.

Што яшчэ, бывае, хаваецца за даволі значнымі лічбамі гэтай «колькасці»? Бяру прыклад з нашага тэатра. Далёка не лепшыя камедыіны спектакль на доволі сярэдняй п'есе Э. Брагінскага і Э. Разанава «Сваякі» наш калектыв іграе адначасова... у двух акцёрскіх складах. Тыражыравалі адзін спектакль! Адначасова з ім трэцяя група акцёраў выступае з адкрыта сентыментальнай меладрамай «Хвалі над намі». А ў Гомелі «рэшта» трупы рэпэціруе новы спектакль... Як неащадна раскіданы творчыя сілы! Колькі непазбежных пры такім «планаванні» кампрамісаў!

У трупе ў нас трыццаць дзевяць артыстаў. І яны працуюць на чатырох «аб'ектах»! Каб паставіць адначасова гэтыя спектаклі, мы запрашаем для ўдзелу ў іх пажылых людзей на ролі, якія павінна іграць моладзь. Тут і дагэтуль чамусьці аўтаматычна дзейнічае стары прыпын (ён быў заганны і раней): «На вёсцы даруюць...» А сельскі глядач, аднойчы пабачыўшы такі спектакль з

«латкамі», у другі раз не будзе надта спяшацца на гастрольныя выступленні таго ж калектыву.

Нам, артыстам, пасля паказу пасрэднага па ўсіх кампанентах спектакля бывае сорамна гутарыць з гледачамі. А яны, як гэта было, напрыклад, нядаўна ў Брагінскім раёне, пытаюць: «Чаму вы не прыязджаеце з лепшымі спектаклямі свайго рэпертуару. Мы ж чыталі, што ваша «Залатая карэта», скажам, або «Толькі адно жыццё» адзначаны высокімі прэміямі. Дык і паказвайце нам гэтыя — лепшыя! — вашы работы...». А лепшыя не так лёгка «развесці» на «паралельныя» спектаклі, якія можна было б іграць адначасова ў розных раёнах, ды не скажам жа аб гэтым субсідніку ў Брагіне.

Чым кіруецца адміністрацыя, аддаючы перавагу ў выяўных спектаклях п'есам, калі так можна сказаць, «другога гатунку»? Наперадзе, паўтараю, звычайна ў такіх камедыях менш дзейных асоб (нават хапае аднаго аўтобуса, каб выправіць у раён усіх выканаўцаў разам з абслугай).

Другая якасць «прадукцыі» — камерны характар падзей, які не вымагае вынаходлівасці нават ад дэкаратара. Паставіў дзверы ды вакно, тую або іншую мэблю — і іграй тых жа «Сваякоў»!

Магчыма, я ў чымсьці і спрашчаю справу. Можна ёсць жа нейкія вартасці і ў тых спектаклях, што часцей за нашы лепшыя работы «выязджаюць» у раёны. Думаю, што абмеркаванне гэтага пы-

тання, на якое я спадзяюся, высветліць асноўнае: ці не варта цяпер, у 70-я гады, удасканаліць формы абслугоўвання сельскіх працаўнікаў тэатрамі, адмовіўшыся ад таго, што састарэла, замацаваўшы станоўчую практыку.

Зразумела, бываюць сцэнічныя творы, якія без шкоды для іх гучання нельга вывозіць на малапрыстасаваныя падмосткі, бо спектакль губляе ўстойлівасць у мізансцэнічным малюнку, у інтэнсіўнасці моўных фарбаў. Такіх у рэпертуары тэатра можа быць некалькі. Але асноўная лінія ў падборы п'ес раней або пазней можа і павінна быць яснай і для нашага гледача «на месцах».

Што ж я маю на ўвазе? Рэжысура можа прадугледжваць — вось гэтую пастапоўку адміністрацыя будзе часта вывозіць на вёску. Сёння мы будзем іграць у добраўпарадкаваным памяшканні сучаснага Палаца культуры, а заўтра, магчыма, на палым стане. Тут і мізансцэніроўка можа быць больш мабільнай, і агульная атмасфера не такая ўжо «жалезная» ўсталяваная, і дэкарацыйны фон хай будзе больш умоўны. А то атрымліваецца так: спачатку мы іграем, напрыклад, «Таблетку пад язык», захоўваючы ўсё арыгінальнае багацце першапачатковай рэжысёрскай партытуры, і робім гэта «дома», у Гомелі, або на гастролях у буйных гарадах, на «паважнай» сцэне. А потым, калі спектакль састарэе, згубіць нешта самае каштоўнае для свайго гучання ў гэтай трактоўцы і ў гэтым складзе выканаўцаў, тады... калі ласка, давайце і яго ганяць па гастрольных маршрутах вобласці. Дык жа можна загадаць вызначыць геаграфію паказу такой работы калектыву, і тады рэжысёр быў бы абавязаны рабіць «або» ці «або»: у адным выпадку гэта быў бы спектакль толькі стацыянарнай сцэны, у другім — ён меў бы ў пастапоўным плане элементы, якія спрыялі б яго высаканаснаму паказу ва ўмовах выяўных спектакляў у сельскай мясцовасці. Нейкі стыхійны працэс «пераходу» аднаго і таго ж сцэнічнага твора з гатунку, вартага стацыянарнай сцэны, у гатунак, які можна «збываць» на вёску, — ганебны!

Лепш нават у сучасным будынку Дома культуры не паўтараць цалкам, скажам, дэкарацыйнае афармленне стацыянара, а рабіць партатыўны варыянт. Тады і асноўны варыянт не будзе ад транспарціроўкі губляць свае эстэтычныя якасці (бывае, цяпер мы іграем ў абшарпаных дэкарацыях). Падкрэсліваю — не «аблегчаны» варыянт, а партатыўны, больш ёмісты і рухавы, прыдатны для любой сцэнічнай пляцоўкі, у тым ліку і для імпрывізацыйнай (у полі, на платформах грузавікоў, на таках).

Мы, акцёры, што ўваходзім у склад мастацкага савета, удзельнічаем у дзейнасці грамадскіх арганізацый, абмяркоўваючы рэпертуарныя планы «з прычэла» на вясковага гледача, яшчэ недастаткова рашуча выступаем супраць п'ес пасрэдных, недасканалых, «вартых» увагі толькі... з прычыны малой колькасці дзейных асоб (лёгка «разыходзіцца» па ролях у трупе). Ідэйна-выхаваўчы эфект нельга рабіць «другой» мэтай — пасля фінансавых, хоць, зразумела, гаворачы аб гэтым, я не заклікаю наогул пагарджаць вытворчымі інтарэсамі тэатра па ўсіх паказчыках.

Разумеецца, калі ты сам радуешся, што вось твой тэатр атрымлівае прэмію, яго хваляць за тое, што ён там і там пабываў і столькі разоў паказаў такіх спектаклі, а ты ведаеш пра кампрамісы, якія былі «спадарожнікамі» гэтых гастрольей, радасць... не такая поўная, не такая шчырая. Зрэшты, і спадзяешся, што ў будучым сезоне справа пойдзе лепш, што калектыв разам з дырэкцыяй яе наладзіць, маючы на ўвазе сучасныя патрабаванні масавага гледача. Пачынаецца гэты «будучы» сезон — і ўсё паўтараецца. Крыўдна!

Каб не было такіх крыўд (ды і сораму!) у нашым акцёрскім асяроддзі, я і раней падзяліцца сваімі думкамі з чытачамі і калегамі. Давайце вырашым разам — чым будзем радаваць сельскага працаўніка? Ён паранейшаму чакае ад нас сапраўднага мастацтва.

Пётр ФІЛІПАУ,
заслужаны артыст БССР.

той мікраклімат, які дазваляе героям спектакля адчуваць сябе ў рытме баявога жыцця, байцамі ідэалагічнага фронту. А характарамі персанажаў — адметныя, і канфлікты паміж імі вострыя, насычаныя багатым зместам.

Крыху ведаючы па свайму асабістаму вопыту спецыфіку работы рэдакцый і саму атмасферу яе жыцця, я з асаблівай прыемнасцю адзначаю тую праўдзівасць, шчырасць, задзірыстасць газетчыкаў (у лепшым сэнсе гэтага слова), якія захоўваюцца выканаўцамі ролей. Усё гэта ўзбагачаецца дакладнасцю і жывасцю мовы п'есы, яе аднаведнасцю характару падзей і абліччам дзейных асоб спектакля.

Не буду пераказваць змест п'есы — яе лепш паглядзець на сцэне, скажу некалькі слоў пра выканаўцаў ролей. З першых рэплік нашу ўвагу заваюе абаяльны, дзейны, настойлівы і прычымшы «кароль фельетона» Ягор Каралёў у выкананні А. Іванова. З ім вымушаны лічыцца нават сам Ігар Яўгенавіч (В. Каровін) — цёрты калач у газетнай справе, схільны да дэмагогіі і перастрахоўкі. Ягору сімпатызуе і калега па рэдакцыі Яўген Мірановіч (В. Кучарэўскі). Дарэчы, Яўген Мірановіч наогул вельмі ўважлівы і цяплявы да людзей. Гэты чалавек церпіць нават такіх, як дэманстратыўна цынічная

прагматыстка Ленка Волкава, бо спадзяецца, што жыццё не толькі крыху абламае «караля фельетона», але паставіць на месца і Ленку.

З асаблівым інтарэсам мы будзем назіраць і сачыць за паядынкам Ленкі і Ягора Каралёва. Тым больш, што паядынак ім давядзецца весці не толькі адзін з адным, але і кожнаму паасобку з самім сабой.

Два словы пра юнага паэта, ролю якога іграе А. Скварцоў, што прыходзіць у рэдакцыю, каб прачытаць свае новыя вершы. Які цудоўны вобраз і самастойная тэма ў спектаклі!

Трэці спектакль — «Агарова, 6», па кнізе Ю. Сямёнава ў пастапоўцы Б. Галубоўскага (мастак П. Бялоў, кампазітар М. Тарывердзёў) прывесчаны нашай саветскай мільцыі, яе нялёгкай і небяспечнай рабоце. Перад намі праходзіць цэлая галерэя цікавых вобразаў супрацоўнікаў крымінальнага вышуку ад салдата-канвойнага да генерала.

Уражвае сваймі праніклінасцю, высокай культурай у рабоце, павагай да чалавека і яго чалавечай годнасці следчы — падпалкоўнік Касценка ў выкананні артыста А. Шворына. Натуральна, мякка, са стрыманым гуарам вядзе сваю ролю артыст В. Гілінаў. Яго маёр Садчыкаў пражыў складанае і нялёгкае жыццё, прайшоў

вайну, стаў падначаленым свайго былога вучня па следчай рабоце. Садчыкаў адчувае, што для яго ўжо ўсё ў мінулым, ён збіраецца на пенсію. А мы бачым, адчуваем, што гэты маёр усёй душой тут, на рабоце. Кадровы афіцэр мільцыі, ён аддае свайму справе да канца.

Невялікія эпизоды з удзелам Ю. Лявіцкага, Я. Краснянскага, А. Абухава, але яны захапляюць залу артыстычным майстэрствам. Сярод акцёрскіх удач варта назваць і работы такіх артыстаў, як А. Іванов, Л. Сямёнаў, В. Эйранаў.

Спектакль хвалюе не таму, што мае прыгодніцкія элементы. Галоўнае ў ім тое, што тэатральны твор раскрывае і прыроду злачыннасці, нікчэмнасці, мярзотнае нутро чалавека, які стаў на шлях злачынства.

Прыемным і радасным было першае знаёмства са сталічным майстрам тэатральнага мастацтва. Наперадзе ў мянчан новыя хвалоючыя сустрэчы. Акрамя названых спектакляў, у гастрольнай афішы яшчэ адзначаецца твораў. Ведаючы многіх артыстаў па кіно і тэлеэкрану, мы спадзяемся, што мянчане не раз будуць гарача апладзіраваць Б. Чыркову, Л. Геніке, Я. Кавальскай, Э. Мільтан, Т. Нікольскай, І. Патоцкай і іншым майстрам сцэны.

Алесь ПЕТРАШКЕВІЧ.

Неўзабаве тэатры рэспублікі пачнуць сезон 1974-75 г. Рэпертуарныя планы прадугледжваюць новыя спектаклі па творах беларускай драматургіі, па п'есах К. Крапівы, А. Макавіна, М. Матукоўскага, А. Дзялендзіна, А. Петрашкевіча і іншых аўтараў. На здымку — сцэна са спектакля Рэспубліканскага тэатра юнага гледача «Экзамэн на вясень» народнага пісьменніка Беларускай Шаміліна, прэм'ера якога адбылася ў апошнія дні мінулага сезона. Заслужаная артыстка БССР Р. Маленчанка і акцёр У. Макараў у ролях Ульяны Паўлаўны і Тамаша. Фота Ул. КРУКА.

У ГОРАДЗЕ НА Д ДЗВІНОЙ

І МЯ ПЕРШАГА беларускага кнігадрукара Францыска (Георгія) Скарыны шырока вядома ў нашай краіне і за рубяжом. У старажытным Полацку, дзе ён нарадзіўся, імем вялікага асветніка названы вуліца, старэйшае ў рэспубліцы педагагічнае вучылішча і гарадская друкарня.

У мінулыя нядзелю тут ва ўрачыстай абстаноўцы адбылося адкрыццё помніка вялікаму асветніку. Мітынг адкрыў старшыня выканкома Полацкага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных У. А. Грыбану.

— У сваёй кнігавыдавецкай і асветніцкай дзейнасці, — сказаў ён, — Скарына ў многім намяціў шляхі развіцця прагрэсіўнай беларускай культуры, адыграў выдатную ролю ва ўмацаванні культурных сувязей паміж славянскімі народамі. І сёння, аддаючы даніну народнай павягі нашаму славетнаму земляку, мы гаворым, што марга Скарыны — адкрыццё шляха да агульнанароднай асветы — магла ажыццявіцца толькі ў гады Саветскай улады, дзякуючы практычнаму ажыццяўленню ленинскай нацыянальнай палітыкі, калі беларускі народ, як і ўсе брацкія народы Краіны Саветаў, дасягнуў небывалага раней духоўнага і культурнага ўзроўню.

Імя Францыска (Георгія) Скарыны з вялікай гонарчасцю вымаўляецца нашымі гараджанамі. Полацк — горад кнігалюбаў.

Мы прыносім глыбокую ўдзячнасць творчаму калектыву, якім кіраваў народны мастак Беларусі скульптар А. К. Глебаў, скульптарам А. М. Заспіцкі, архітэктарам У. Марокіна.

Скульптура адліта на Ленінградскім заводзе «Манумент-скульптура». Мы бачым Скарыну, які ў задуменні стаіць з кнігай і гравірай у руцэ.

Аўтары знайшлі арыгінальнае кампазіцыйнае рашэнне і архітэктанічную пабудову. Дзякуючы ўдала знойдзенаму пункту апоры, скульптарам удалося замкнуць рухі рук і паварот галавы ў своеасаблівае калібро, тым самым знайшоўшы незвычайнае кампазіцыйнае рашэнне. Левае плечы падтрымлівае кнігу. Локцем правай рукі Скарына ў задуменні абавіраецца на кнігу і адначасова далонню падтрымлівае падбародак. Такая пабудова дазволіла аўтарам значна ўзмацніць эмацыянальную характарыстыку Скарыны, падкрэсліўшы філасофска-летуценны настрой і тым самым адлюстраваць яшчэ

сама будаўнічым арганізацыям горада, якія прынялі ўдзел ва ўзвядзенні гэтага выдатнага помніка, што ў камені і бронзе ўславіў першага беларускага кнігадрукара.

Слова атрымлівае старшыня Вярхоўнага Савета БССР, народны пісьменнік Беларусі І. П. Шамякін.

— Адкрыццё помніка Скарыне тут, у горадзе, у якім нарадзіўся выдатны дзеяч эпохі Адраджэння, — урачыстасць не мясцовага характару. Гэта свята ўсёй беларускай нацыянальнай культуры.

Адкрываючы гэты помнік, мы ў думках аглядаемся на гісторыю Беларускай нацыі ад часоў Скарыны да сённяшняга дня. Нягледзячы на вялікія намаганні многіх выдатных сыноў народа, не многа было зроблена ў развіцці культуры за чатырыста гадоў. Сапраўднае адраджэнне Беларускай нацыі, яе эканомікі і культуры пачалося з таго часу, калі прагрэмеў залп «Аўроры». Сёння ў Беларусі творча працуюць 300 прафесіянальных пісьменнікаў, і толькі выдавецтва «Мастацкая літаратура» штогод выпускае 230—240 назваў кніг.

Помнік Скарыне — гэта не

толькі помнік чалавеку, гэта і помнік гораду, яго слаўнай гісторыі, яго ўкладу ў беларускую культуру, яго людзям, іх рэвалюцыйным, ратным і працоўным подзвігам.

Па даручэнню ўрада рэспублікі І. П. Шамякін аб'явіў помнік Францыску (Георгію) Скарыне адкрытым. Гучаць гімны СССР і БССР. Спадае з помніка белае пакрывава, і перад прысутнымі ва ўвесь рост паўстае выліты з бронзы вобраз вялікага асветніка.

На мітынг выступілі старшыня Дзяржкамтэта Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю М. І. Дзялец, ударнік камуністычнай працы, друкар Полацкай друкарні імя Францыска (Георгія) Скарыны В. І. Багдановіч, член-карэспандэнт Акадэміі навук БССР, дырэктар інстытута літаратуры І. Я. Навуменка, дырэктар ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Полацкага педагагічнага вучылішча імя Францыска (Георгія) Скарыны, зааслужаны настаўнік рэспублікі П. К. Пацей.

На цырымоніі адкрыцця помніка прысутнічалі намеснік загадчыка аддзела культуры ЦК КПБ Я. Б. Параатаў, намеснік міністра культуры БССР А. І. Ульяновіч, член-карэспандэнт Акадэміі навук БССР, дырэктар Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору В. К. Бандарчык.

У гэты дзень жыхары старажытнага горада Полацка сустракліся з пісьменнікамі і пазнамі на вялікім кніжным базары. У кінатэатры дэманстраваліся фільм аб Скарыне.

С. ШАІРКА,
нарэспандэнт БЕЛТА.

Тэматычная выстаўка работ народных умельцаў Брэстчыны, разгорнутая ў Доме тэхнікі, прысвечана 30-годдзю вызвалення Брэста ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У экспазіцыю ўвайшло звыш 100 работ шасцідзясяці аўтараў.

Выстаўка вызначаецца разнастайнасцю жанраў і прыкметным ростам майстэрства народных умельцаў. Разам з традыцыйнымі відамі рукадзелля — ткацтвам, вышывкай, вязаннем, пляценнем, значнае месца займаюць тэматычныя творы аматараў жывапісу, графікі і мастацкай апрацоўкі дрэва.

У цэнтры выстаўкі — вялікае тэматычнае палатно «Ахвярам Асвенціма» работы маладой мастачкі-афарміцеля Пінскага саўгаса-тэхнікума В. Дзяшко. Яна змагла так глыбока, так па-свойму адчуць і асэнсаваць гэтую вялікую трагічную тэму, знойсці такое кампазіцыйнае і каляровае рашэнне, што карціна літаральна прыкоўвае ўвагу глядача, выклікаючы гнеў і нянавіць да фашызму.

Моднае ўражанне пакідае работа Б. Тамненкі з Пінска «Партызанская тройка».

На высокім узроўні выкананы і эцюды Н. Дацкевіча з Брэста — «Крывавыя сляды гітлерызму» і «Тут грэмелі баі».

Невялікія, але вельмі лірычныя акварэлі «Вёска», «Восень», выставіў брэстаўчанін В. Новік.

Настаўнік з Пінска М. Сяліцкі экспануе напісаны шы-

рокім мазком пейзаж «Партызанскія сёстры», прысвечаны вядомай партызанскай песні. А пінчанін А. Шыдлавец дэманструе пейзаж «Першая пасляваенная зима», у якім імкненца перадаць у яркай дэкаратыўнай манеры радаснае адчуванне міру першых пасляваенных месяцаў. А Ільчык (Брэст) свой акварэльны эцюд «Бессмяротнасць» прысвядзіў абаронцам Брэстскай крэпасці.

Брэстскі мастак-афарміцель М. Канькоў прадставіў своеасаблівы па тэхніцы штрыха графічныя лісты «На дарогах вайны», «Вяртанне» і «Роздум».

Тонкім майстэрствам адзначаны работы баранавіцкага ўмельца В. Курчава, у руках якога дрэва паслухмяна ператвараецца ў выдатныя творы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. У тэхніцы выпальвання па дрэву ён паказваў таксама філігранныя работы. Хочацца пажадаць, каб таленавіты майстар больш смела пераходзіў ад капіравання чужых малюнкаў або фота да самастойных кампазіцый.

Скульптура прадстаўлена выключна ў разьбе па дрэву. Гэта работы драгінскага майстра В. Манухі — «Стары партызан», «Звенявая», Л. Чувака (Брэст) — «Чапаеў», «Фрунзе», «Сувораў», І. Супрунчыка (Столін) — «Пахавальня прыйшла», П. Кудзеліна (Брэст) — барэльеф «Юны Пушкін» і іншыя.

Аркадзь СУРСКИ.

МАНУМЕНТАЛЬНЫ І ВЕЛІЧНЫ

ПОМНИК складаецца з рознамастнага квадратнага ў плане цокаля з ружовага пяшчаніку, стылабат і высокай (6,5 м) пастамента, абліцаванага чырвоным падраўнаным гранітам, на якім узвышаецца велічная (5,5 м) бронзавая постаць Ф. Скарыны. Аўтары праекта — скульптары А. Глебаў (народны мастак БССР), І. Глебаў і А. Заспіцкі, архітэктар У. Марокін. Скульптура адліта на Ленінградскім заводзе «Манумент-скульптура». Мы бачым Скарыну, які ў задуменні стаіць з кнігай і гравірай у руцэ.

Аўтары знайшлі арыгінальнае кампазіцыйнае рашэнне і архітэктанічную пабудову. Дзякуючы ўдала знойдзенаму пункту апоры, скульптарам удалося замкнуць рухі рук і паварот галавы ў своеасаблівае калібро, тым самым знайшоўшы незвычайнае кампазіцыйнае рашэнне. Левае плечы падтрымлівае кнігу. Локцем правай рукі Скарына ў задуменні абавіраецца на кнігу і адначасова далонню падтрымлівае падбародак. Такая пабудова дазволіла аўтарам значна ўзмацніць эмацыянальную характарыстыку Скарыны, падкрэсліўшы філасофска-летуценны настрой і тым самым адлюстраваць яшчэ

адзін бок яго дзейнасці як філосафа.

Захоўваючы канкрэтна-гістарычную трактоўку вобраза праз тагачаснае адзенне — шырокую да пята кашулю, перахопленую вузкім пасам, а таксама шапачку, якую, як сведчыць яго партрэт, насаў Скарына, скульптары пераносіць глядача да далёкіх дзён XVI стагоддзя, калі ён выдаў сваю першую беларускую кнігу. Адвольна спадаючыя глыбокія складкі адзення, падкрэсліваючы рухі ног і рук, выяўляюць пластыку постаці.

Помнік ясны па кампазіцыі, значны па зместу і манументальна — урачысты па пластыцы. Разам з тым вобраз Скарыны захоўвае рэальную аб'ёмнасць, нягледзячы на значную вышыню і адлегласць ад глядача. Велічная фігура Скарыны, вырашаная ўраўнаважанымі спакойнымі формамі і рухамі, падкрэслена-філасофскім настроем, вельмі адпавядае канцэпцыі мастацтва эпохі Рэнесансу, у якую жыў асветнік.

Перад скульптарамі стаяла асабліва пластычная задача, каб помнік сілуэтно

добра «глядзеўся» на фоне яркага неба. Неабходна было дамагчыся выразных і дакладных ліній. Аўтарам гэта ўдалося. Сілуэт помніка яркава відаць з усіх пунктаў агляду. Нават, калі сонца стаіць у зеніце і свеціць у вочы, вы ўсё роўна па выразнасці сілуэта адчуваеце рамантычна-ўзвышаны настрой Скарыны, які ў думках бачыць свой родны край адуканым.

Выдатны сын беларускага народа Францішак (Георгій) Скарына жыў і працаваў у эпоху, якая, як сказаў Ф. Энгельс, «мела патрэбу ў тытанах і якая нарадзіла тытанаў». Наша зямля, наша слаўная Палатчына, можа ганарыцца, што нарадзіла і ўзгадавала свайго тытана.

Вялікі асветнік, заснавальнік усходнеславянскага і беларускага кнігадрукавання і, як многія лічаць, таленавіты мастак, Ф. Скарына быў сапраўдным патрыётам, вялікім гуманістам.

Дзейнасць Ф. Скарыны мае агульнаславянскае значэнне. Ён вельмі многа зрабіў для развіцця не толькі беларускай, але і ўсёй славянскай культуры. Скарына стаяў побач з карыфеямі агульнаеўрапейскай навукі. Ён унёс вялікі ўклад не толькі ў развіццё славянскага кнігадрукавання, але і ў развіццё выяўленчага мастацтва. Скарына першы ў кірылічным кнігадрукаванні ўвёў у кнігу ілюстрацыю, выкананую ў тэхніцы гравюру па дрэву.

У шматлікіх прадмовах і пасляслоўях Скарыны змяшчана вялікая колькасць цікавых выказванняў, якія сведчаць аб грунтоўным веданні беларускім першадрукаром выяўленчага мастацтва. Г. Скарына падкрэсліваў, што змяшчае ілюстрацыі не для вонкавага ўпрыгожвання, а для лепшага разумення чытачом зместу кнігі. Не менш цікава выказваецца Скарына і пра арнаментальныя гравюры. Гэтыя выказванні сведчаць, што Скарына цудоўна разумее спецыфіку афармлення кнігі — таму ўнёс вялікі ўклад у яе далейшае развіццё. Скарына першы зрабіў найбольш зручным фармат кнігі. Яго гравюры — цудоўная крыніца для вывучэння беларускай этнаграфіі XVI стагоддзя: адзення, зброі, архітэктуры, будаўнічай тэхнікі.

Значнасць дзеяння сці Ф. Скарыны як гуманіста і асветніка падкрэсліў член-карэспандэнт АН СССР А. А. Сідараў: «Скарына — выдавец, а не друкар, не работнік станка. Ён — вучоны, інтэлігент, пісьменнік, перакладчык, ён — ідэолаг, рэдактар, мовавед і грамадскі дзеяч. Ён перш за ўсё — патрыёт і асветнік».

Вельмі ўдалае архітэктурнае рашэнне помніка, якое выканана па праекце архітэктара У. Марокіна. Помнік размясціўся ў скверы на скрыжаванні вуліц К. Маркса і М. Фогаля, што дазволіла стварыць перад помнікам своеасаблівую влоніцу. Архітэктар добра сінтэзаваў

акаляючае асяроддзе, разбіўшы вакол помніка розных канфігурацый кветкавыя клумбы-вазы, змешчаныя на розных узроўнях, і тым самым арганічна «абыграў» лесвічным прыступкам і спуск да Заходняй Дзвіны, які пачынаецца адразу за помнікам. Ім жа спраектавана архітэктурна маліх форма, якая ўстаноўлена ў скверы, калі помнік — цікавыя па канструкцыі лаўкі, розныя напольныя вазы для кветак. У. Марокін добра ўпісаў помнік у архітэктурнае асяроддзе, падняўшы скульптуру на высокі пастамент і тым самым перакрыўшы вышыню зялёных дрэў, на фоне якіх сілуэт помніка страціў бы сваю выразнасць і эмацыянальнасць. Пастамент быў зліваецца з фігурай Скарыны і, падкрэсліваючы яе вертыкальны рытм, узносіць скульптуру ўвысь, ствараючы ўражанне стромкасці і прапарцыянальнай зграбнасці. Добра знойдзены гарманічныя сувязі вышыні, глыбіні і шырыні скульптуры і пастамента ўзагаваюць агульнае ўражанне ад помніка, які, на маю думку, можна ўключыць у лік лепшых манументаў Беларусі. Добраму ўражанню спрыяюць і высокая якасць аддзелачных і гравітных работ.

Адначасова хочацца адзначыць арганічнае выкарыстанне дэкаратыўных уласцівасцей мясцовага бутаванага каменя, менавіта ружовага-пясчанику, які разам з насычаным колерам чырвонага паліваванага граніту, белымі бетоннымі плітамі, якімі вымашчаны падходы і лесвіны вакол помніка, з зелянінай дрэў і газонаў, залаціста-пацінчаваным колерам брсны ўзагаваюць жывапісныя акцэнты помніка.

Адкрыццё такога манументальнага і велічнага помніка Ф. Скарыне на яго радзіме, у беларускім горадзе Полацку — яскравы прыклад клопатаў партыі і ўрада рэспублікі аб увекавечванні памяці першага беларускага асветніка, друкара і гуманіста.

М. ЯНІЦКАЯ,
мастацтвазнаўца.

З кожным годам прыгажэ горад на Прыпяці — Мазыр. На гэтым здымку вы бачыце плошчу імя Леніна.
Фота Ул. ЛУПЕНКІ. (БЕЛТА).

ТАБЕ ПЯЦІ ГОДКА!

МАСТАК

ВЯРНУЎСЯ З КАМАНДЗІРОЎКІ

Група мінскіх мастакоў вярнулася в творчай камандзіроўкі па рэспубліцы. У гарадах і калгасах Віцебскай вобласці, на будаўнічых пляцоўках пабывалі У. Гоманаў і В. Цюрэн. Іх альбомы папоўніліся новымі замалёўкамі з прыроды, накідамі, эскізамі.

А ў творчых майстэрнях з'явіліся партрэты вядомых людзей вобласці, былых партызан, перадавікоў гаспадаркі.

Сёння мы прапануем некаторыя з гэтых партрэтаў.

Начальнік дарожна-эксплуатацыйнага ўчастка г. Сянно А. Кірычанна.

Былы партызан, ветэран працы М. Рабушка.

ПАЛЫМЯНЫМ СЛОВАМ РАДКА

Марыі КАМІСАРАВАЙ — 70

Заўтра спаўняецца 70 гадоў вядомай ленынградскай паэтэсе Марыі Іванаўне Камісаравай. Яе творчасць, цесна звязаная з народнымі крыніцамі, прэрыста-чыстая і задушэная, аптымістычная і жыццесцярджакая. Першая кніга вершаў «Першазіман» выйшла ў Ленінградскім выдавецтве пісьменніцай у 1928 годзе. Затым былі зборнікі «Пераправа», «Сустрэча», «Мая сцяжынка прадаўжаецца», «Самае дарагое», «Вершы аб Ленінградзе», «Дарога да сяброў», «Чаканне сустрэчы».

У час вайны муза паэтэсы не маўчала. Марыя Камісарова выступала з палымянымі словамі ў часопісах і газетах, перад уральскімі рабочымі, якія кавалі зброю для перамогі над фашызмам, па радыё... Шырокую вядомасць набыла паэма «Ліза Чайкіна» — яна друкавалася асобнымі выданнямі і ў зборніках агульным тыражом у чвэрць мільёна экзэмпляраў. Пасля таго, як паэма была апублікавана, да паэтэсы пачаліся лісты. Пісалі дружныя, атрады, школы, якія носіць імя Лізы Чайкінай. Іх лік даходзіць да шасцісот. Марыя Іванаўна дапамагае арганізаваць школьныя куткі, музеі, у тым ліку і музей на радзіме Лізы Чайкінай і дом-музей на самай імя Лізы Чайкінай у горадзе Калініне.

У Тэатры юнага глядача ў Калініне з поспехам ідзе спектакль пра Лізу Чайкіну — «Пакуль сэрца б'ецца», дзе чытаюцца тэксты з паэмы Марыі Камісаравай.

Нам, беларусам, асабліва прыемна тое, што Марыя Іванаўна многа сіл і працы аддае папулярнаму беларускаму паэзіі сярод шматмільённага рускага чытача. Яна пераклала вершы Янкі Купалы і Якуба Коласа, Петруся Броўкі і Максіма Танка, Аркадзя Куляшова і многіх іншых нашых паэтаў — усяго каля адзінаццаці тысяч радкоў. Толькі пераклады М. Камісаравай маглі б склаці ўнушальную анталогію беларускай паэзіі на рускай мове.

Украінская паэзія ў перакладах М. Камісаравай прадстаўлена такімі імёнамі, як Тарас Шаўчэнка, Іван Франко, Леся Українка, Паўло Тычына, Максім Рыльскі, Уладзімір Сякура, Леанід Перавамайскі і іншыя.

Яна пераклала з літоўскай, эстонскай, балгарскай, фінскай моў. І не пакідае гэтай працы і сёння.

Многія беларускія аматары паэзіі ведаюць Марыю Камісараву асабіста — яна выступала ў нас з чытаннем сваіх вершаў і перакладаў.

За работу па прапагандзе літаратуры народаў СССР яна ўз-

нагароджана трыма ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР у 1949, 1955 і 1969 гадах, а таксама Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета РСФСР і Вярхоўнага Савета Украінскай ССР.

Ад усёй душы, ад шчырага сэрца літаратурная грамадасць Беларусі жадае Марыі Іванаўне Камісаравай доўгіх год жыцця, моцнага здароўя і вялікага плёну ў працы!

Васілю БУРНОСАВУ — 60

Крытыку і літаратуразнаўцу Васілю Бурносаву 18 жніўня спаўняецца 60 гадоў. З гэтай нагоды прайленне Саюза пісьменнікаў БССР накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Васіль Емяльянавіч!

Шчыра віншваем Вас, нашага таварыша па перу, крытыка і літаратуразнаўцу, з 60-годдзем з дня нараджэння.

Свой працоўны шлях Вы пачалі рабочым-токарам, непасрэдна з гушчынні жыцця прыйшлі ў журналістыку. У час Вялікай Айчыннай вайны знаходзіліся на фронце, затым працавалі на радыёстанцыі «Савецкая Беларусь». Пасля вызвалення нашай рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў супрацоўнічалі ў перыядычным

друку, былі карэспандэнтам «Правды» па БССР. Пазней, набыўшы літаратуразнаўчы вопыт, Вы ўзначалілі аддзел крытыкі ў рэдакцыі часопіса «Полымя». І цяпер Вы шмат часу аддаеце рэдактарскай і літаратурна-крытычнай рабоце.

На Вашым творчым рахунку — артыкулы аб творах рускіх і беларускіх пісьменнікаў, навуковыя даследаванні, прысвечаныя праблемам партыйнасці і народнасці літаратуры — літаратуры сацыялістычнага рэалізму. Нямаючы ўвагі Вы аддалі вывучэнню беларускага фальклору, яго выкарыстанню ў творчасці асобных пісьменнікаў.

Жадаем Вам, дарагі Васіль Емяльянавіч, добрага здароўя, шчасця, новых літаратурна-крытычных прац.

Рэдакцыя штодзённіка «Літаратура і мастацтва» далацэ-

ца да гэлага віншавання і жадае юбіляру доўгіх гадоў жыцця, здзяйснення творчых задум.

Герой Сацыялістычнай Працы экскаватаршчык будаўніча-монтажнага ўпраўлення г. Сянно П. Бабак.

ДОМ ДЛЯ ЎСІХ

Праектаванне буйнейшага ў рэспубліцы гандлёва-бытавога цэнтру для Брэста завяршыў Інстытут «Белгіпрагандаль». Тры блокі на пляцоўцы больш чым 4 гектары змогуць на працягу дня абслужыць 25 тысяч чалавек.

Асноўным элементам комплексу на адной з галоўных вуліц пагранічнага горада — Маскоўскай стане трохпавярховы ўнівермаг, Акрамя вялізных гандлёвых залаў, праектам прадугледжаны спецыяльныя выставачныя салоны: для дэманстрацыі новых вырабаў, паказу мод, правядзення выставак-продажу.

Другі блок зоймуць шматлікія службы Дома быту. На трох паверхах размесцяцца салоны мэблі, прыгажосці, пранату, рамонтныя майстэрні, атэль, хімічэстка. «Прафесія» трэцяга блока — «харчовая». Ніжні паверх адведзены пад гандлёвы магазін тыпу «Універсам».

Вышэй размесцяцца вялікі рэстаран з барам, кафэ. У цэнтры плануецца агародніны магазін і піўны бар.

БЕЛТА.

В Ы НЕ ВЕДАЕЦЕ, як я люблю гэтага чалавека! — сказаў мне Канстанцін Міхайлавіч Колас, калі ўбачыў на паліцы ў майстэрні партрэт Пятра Глебка (у той час я з захапленнем ляпіў партреты майх сяброў-пісьменнікаў).

З нейкай асаблівай, светлай усмешкай гаварыў Колас пра Пятра Фёдаравіча:

— Цудоўнае спалучэнне ў Глебка — вялікі талент паэта і надзвычайная дабрата... Нават калі ён злучаецца, то ўсё роўна на твары — добрая усмешка... Гэта слаўна, што вы зрабілі партреты і Броўкі, і Куляшова, і Танка... Большую частку саюза перамясцілі да сябе ў майстэрню... Ну а мяне, Заірка, паставіце

лі ласка, кожны ў душу, ні быць ў свой дом! Шчырая, сапраўды беларуская душа...

І гэта не было перабольшанне. Лепаць майго друга, я чытаў на ягоным твары гісторыю цэлага народа. На вуснах і ўсмішцы вы пазнаеце адвечную шчырую гасцінасць і добразычлівасць беларуса. На паставе і хадзе гэтага чалавека — што нарадзіўся ён у вёсцы, але хаду з'іначыў горад, асфальт — так, не згінаючы ногі ў каленях, ужо не пойдзеш па сцежцы або па ворые... Галаву трымае прама, горда, не баючыся нічога. Разам з тым на твары — узніслаць і адухоўленаць паэта-філосафа, быў гэты чалавек, як лёгка было размаўляць з ім. Нават

ягонія падначаленыя, супрацоўнікі навуковых устаноў акадэміі, ніколі не чулі начальніцкага вокрыку. Любая праява грубасці, непавагі і няўвагі да чалавека была проста чужая Глебкавай натуре.

Не дзіўна, што ў Глебку ўлюбены быў амаль кожны, хто хоць раз сустракаўся з ім: акцёр і мастак, дойдлі і паэт, вучоны і палітык. Такае шчырае сэрца і такая ўсеабдымная душа была ў Пятра Фёдаравіча.

Многія, дзівячыся з эрудыцыі і ведаў Пятра Фёдаравіча, казалі, што ён энцыклапедычны. Па-мойму, не зусім дакладна сказана. Бо ён валодаў найрэдкамі дарам: аб-

у што б там ні стала быць арыгінальнымі. Сваё, непаўторнае ў паэзіі, аказваецца, толькі тады хвалюе людскія сэрцы, калі яно само выліваецца з душы. Пятро Глебка валодаў такім дарам. Ён зразумелы для ўсіх. Ён народны. Ён сын свайго народа і паэт ад народа.

І ўваскрасаюць у памяці радкі:

О, Беларусь, мая калыска,
Жыццё май, прытулак мой!
З гарачаю любоўю нізка
Схіляюся перад табой...

Калі б Глебка нават і не напісаў гэтых радкі, то іх павінен быў бы напісаць пехта іншы, бо гэта і мае радкі, і многіх іншых людзей, якія нарадзіліся і ўзгадаліся тут, на Беларусі, «пад небам бацькаўшчыны нашай».

Мне ўспамінаюцца радкі з многіх ягоных вершаў, яго аблічча, яго сардэчная гасцінасць. Я ўспамінаю яго задумленыя, поўныя любові словы пра Змітрака Бядулю і многіх іншых сяброў-пісьменнікаў (а іх столькі было ў яго). Пры кожнай сустрэчы Пятро Фёдаравіч зачароўваў мяне як паэт, як вучоны, але найперш — як чалавек. Ён проста не мог, каб не выказаць пры сустрэчы свае добрыя адносіны да сябра-ці таварыша.

Сёння мне нават цяжка ўявіць, што няма побач са мной сябра, які зачароўваў мяне фантастычнымі думкамі пра Сусвет, пра агромністае, не меншае, месца, якое займае ў гэтым Сусвеце чалавек...

— Гэта, Заірка, такое агромністае месца, якое чалавек можа сабе ўявіць. — І дадаў: — Дык вось, аднойчы мы з табою гэта зразумелі, таму і абралі свой шлях... каб акунца ў самыя глыбокія глыбіні, і вынырнуць, і зноў убачыць свет...

А я сказаў яму: нешта ты сёння абстрактна настроены, мы гаворым пра Каліноўскага, і хацелася б, каб ты раскажаў пра тое, чаго я не ведаю, чаго не знайшоў у кніжках...

Трохі адтапырыўшы ніжнюю губу і прыжмурывшы вочы, усміхнуўся Пятро Фёдаравіч, звякла паківаў галавою.

— Я ж табе і кажу, што ў той час быць рэвалюцыянерам — гэта азначала адчуваць сябе сусветным... Ён, Кастусь Каліноўскі, напэўна, ўяўляў, якім стане чалавек, калі ягоныя светлыя мары і ідэі рэалізаюцца...

Я глядзеў у гэтыя мудрыя усмішлівыя вочы, на гэтую гордую глебкаўскую галаву з замілаваннем і светлай заздасцю і думаў: «Божа, дзе гэта ўсё ўмяшчаецца!... А я раблю толькі бюсты!...»

Вось такі ён быў, вось такога я марыў яго вылепіць...

Збоч маскоўскага асфальтаванага гасцінца, на зялёным пагорку на ўскраіне Мінска цяпер спачывае вечным спачынкам мой мудры добры друг. Ён стаў каля свайго саркафага на невялікім пастаменце ў засені родных дрэў і нашчадкам моўці словы:

Жывой паэзіі крыніца
Напоіць смагу маладых
І будзе, светлая, бруіца,
Праз незлічоныя гады...

Дарагі, мілы дружа Пятро Фёдаравіч... І я сваю смагу аб вечна прыгожым чаталяю з вечна жывой крыніцы паэзіі тваёй!..

На гэтым здымку — лепшая ткачыца Баранавіцкага баваўнянага камбіната Валяціна Смірнова. Абслугоўваючы 24 ткацкія станкі, яна штодзень тчэ па 800 метраў тканіны, замест планавых 760 метраў.

Валяціна Смірнова ў вольны ад працы час часта наведвае бібліятэку, цікавіцца навінкамі мастацкай літаратуры.

Фота Р. АЛЫМБАВА.

НАПЯРЭДАДНІ СВЯТА

Плённа рыхтуецца да вялікага юбілею свайго роднага горада калектыў Віцебскага гарадскога дома культуры. Сумесна з раённым аддзяленнем таварыства «Веды» ён арганізаваў лекторый «Віцебску — 1000 гадоў».

З лекцыямі «Старажытны Віцебск», «Віцебск і віцязьліны ў Айчынай вайне 1812 года», «Кастрычнік на Віцебшчыне», «Іх імёнамі названы вуліцы нашага горада», «Віцебск — адзін са старэйшых прамысловых і культурных цэнтраў Беларусі», «Віцебск — гістарычны і сучасны» і іншымі выступаюць у Доме культуры і на агітляцкоўках не толькі лектары таварыства «Веды», але і супрацоўнікі абласнога краязнаўчага музея, героі Вялікай Айчынай вайны.

Цікава прайшоў у Доме культуры вусны часопіс «Віцебск учора, сёння і заўтра». Перад шматлюднай аўдыторыяй выступіў экскурсавод абласнога краязнаўчага музея А. Лагойка. Лектар Кастрычніцкай раённай арганізацыі таварыства «Веды» М. Рыўкін раскажаў удзельнікам часопіса аб падзеях рэвалюцыі 1917 года на Віцебшчыне, аб першых пяцігодках. Цікава прайшла сустрэча з Героем Савецкага Саюза, актыўным удзельнікам Вялікай Айчынай вайны, палкоўнікам запasu В. Тынкевічам. З вялікай увагай слухалі жыхары выступленне галоўнага архітэктара Віцебска Р. Кміто.

Калектыў мастацкай самадзейнасці Дома культуры часта бываюць у гасцях у хлеба-робаў. У апошні час вакальна-інструментальны ансамбль «Равеснікі» выступіў у калгасе імя Кірава, саўгасях «Сялюты», «Рудакова» Віцебскага раёна і саўгасях «Бычыха», «Мяжа» Гарадоцкага раёна, у саўгасе «Верхнядзвінскі» Верхнядзвінскага раёна, у гарадскім пасёлку Езярышча, у раёнскім цэнтры Санно і іншых. Народны ансамбль танца «Лявоніха» дэў канцэрт для жыхароў горада Індра суседняй Латвійскай рэспублікі.

Гэтыя дні вельмі напружаныя для самадзейных артыстаў Дома культуры. Ідуць рэпетыцыі калектыўнай мастацкай самадзейнасці, рыхтуюцца новыя нумары. Народны ансамбль танца «Лявоніха» ў дзень юбілею пакажа праграму ў двух аддзяленнях у парку «Мазурна». Вакальна-інструментальны ансамбль «Равеснікі» выступіць у летнім тэатры парку імя Фрунзе.

Ф. НІКАЛАЕУ.

Заір АЗГУР, народны мастак СССР

ЖЫВОЙ ПАЭЗІІ КРЫНІЦА...

бліжэй да Глебка, і там, на гэтай паліцы, мы з ім і пагамонім...

Неяк на выстаўцы ў мяне запыталіся:

— Чаму гэта Глебка ў вас з прыадчыненымі вуснамі, усмішлівы? Я падвеў гледача проста да бюста і кажу:

— Дзе вы бачыце усмішку?

— А вы хіба не бачыце? — здзіўлена субяседнік.

Я кажу:

— Добра ведаю, што я ляпіў. Але ці усмішка гэта — не ведаю. Можна быць, яна атрымалася сама па сабе...

— Ён у вас атрымаўся вельмі добрым... Ну, такім, быццам аб чым яго ні папрасі — усё зробіць...

— Гэта ж цудоўна! — адказаў я.

Цікаўны глядач адрэкамэндаваўся: карэспандэнт газеты «Савецкае мастацтва». І насядаў:

— Дазвольце яшчэ адно пытанне. Ці добра вы ведасце людзей, якіх лепіце? Ну, не іх грамадскае становішча, а як людзей? Напрыклад, які ён, Глебка, дома, у побыце?

— Вы што ж, хочаце яшчэ ведаць, як ён спіць? — узлаваўся я.

І пачаў трошкі раздражнёна даказваць, што я заўсёды цудоўна ведаю, каго ляплю. А Пятра Фёдаравіча Глебку — з самых юных гадоў. Бачыў яго і ўзніслаць, рамантычна настроеным летуценнікам, і чалавекам глыбока заклапочаным лёсам свайго рэспублікі, і строім рэдактарам чужых кніг, і вясёлым тамадой у бяседзе. Сапраўдны беларус. Такі, якім апісваюць беларуса старадаўнія летапісы. Русыя, прамыя валасы, шэравата-сінія вочы. І адразу пазнаеш, што ён або з Мінска, або з ягоных ваколіц.

— Глянё у гэтыя вочы, — паказваючы на партрэт, гаварыў я карэспандэнту. — Вузкія, трошкі раскошыя... Нешта ў іх разрэзе — ці то татарскае, ці то мангольскае... Але ў іх няма ні кропелькі хітрасці, яны — насцежкі! Маленькія і вузкія, але — насцежкі! Як гасцінна расчыненыя дзверы — заходзь, ка-

Чалавек гэты спагадлівы і добры. Але не падумаіце, што ён — «апёл». Скажыце пры ім хоць бы выпадкова-якую-небудзь непрыстойнасць, зняважліва пастаўцеся да чалавека, да роднай прыроды, да ягоных сяброў — і вам не здабравець. Вострая дасціпная заўвага Глебка, далікатная і ў той жа час з'едлівая.

Вусны ў Глебка можа ледзь-ледзь прыадчынены. Гэта вусны прамоўцы і жыццядлюбца, чалавека з трохі рытарычнай манерай весці гаворку. З гэтых вуснаў вы пачуеце заўсёды нешта новае, цікавае, што, напэўна, узбагаціць вашы веды ў любой галіне чалавечай культуры: ці то гутарка пра сусветную культуру, ці то пра гісторыю і культуру роднага народа, ці то проста пра будзённыя «жыццёўскія» справы...

Невысокі, але адкрыты лоб выдае асобу глыбокага і высякароднага розуму вялікай маральнай чысціні. Высякароднасць Глебка ўспрымаеш як прыродную рысу характару. І толькі ведаючы, як шмат і ўпарта, можна сказаць, усё жыццё займаўся ён самаўдасканаленнем, спасцігаючы і асэнсоўваючы скарбы навукі, культуры, — разумееш, адкуль на гэтым чале такая глыбокая філасофская развага...

Патрабавальнасць да субяседніка спалучаецца ў Глебку з самакрытычнасцю. Патрабуючы ад вас ведання справы і прычыновасці, ён у гутарцы як бы выварае ўласныя погляды на рэчы, уласныя адносіны да людзей. Яму чужое ханжаства, яму чужая мізантропія, а гэта мы яшчэ сустракаем у паасобных «маралістаў». Аднак ён і непрымірымы да любых праяў маральнай неперароблівасці, да легкадумных адносін да жанчыны.

Гэта — цэласная натура перадавога чалавека нашых дзён... Таму карэспандэнту раптам падалося, што да Глебка можна падысці, паклаці руку на плячо і — ты ўжо ягоны панібрат. Што ж, і такое ўражанне ад Глебка часам заставалася. Але ён не праставаты, ён — просты. Кожны, хто хоць аднойчы сустракаўся з Пятром Фёдаравічам, ведае, які даступны

дымаць з'яву, падзею, факт гісторыі, культуры не толькі розумам, а і сэрцам. Адсюль не толькі велізарная дасведчанасць Глебка ў многіх галінах; адсюль — і страпанасць, пераконанасць у сваіх высновах і меркаваннях. «Глебка або дасць дасканалы адказ, або не дасць ніякага адказу...» — так заўважыў некалі Кузьма Чорны, калі ў сям'і Дзядзюшкі зайшла гаворка пра драматургію і, у прыватнасці, пра пастапоўку п'есы Чорнага «Бацькаўшчына». Спасылаючыся на думку Глебка адносна рэжысёрскай трактовкі свайго п'есы, Чорны сказаў тады, што больш навуковага і больш глыбокага аналізу беларускай паэзіі і драматургіі, чым Глебка, няма. Я тады пагадзіўся з ім. І чым далей, тым усё часцей думаю, што і сёння беларускім крытыкам і мастацтвазнаўцам ёсць чаму павучыцца ў Пятра Фёдаравіча Глебка, а найперш — ягонаму дасканалому адчуванню прыгожага, глыбокай дасведчанасці і ўменню аналізаваць творы самых розных відаў мастацтва. Я адчуў гэта ў свайго майстэрні, на ўласных работах, калі, прыходзячы на сеансы, Пятро Фёдаравіч распачынаў гутаркі пра літаратуру і мастацтва...

Я ляпіў Глебку з велізарнай асалодай. Мне падабаюцца гэтыя поўныя, рэльефныя вусны — вусны прамоўцы і друга, паэта і добрага чалавека. Мне падабаецца трошкі выцягнутая, поўная ўвагі шыя, якая як быццам «падае» галаву да сустрэчнага для таго, каб з ім пагаварыць, пасябраваць, а калі надарыцца вольная хвілінка — і выпіць чарачку за сяброўства...

Я стараўся разгадаць дух ягонай паэзіі ў яго твары, яго абліччы. Яна светлая, узнісла і надзвычай чалавечная. Паэзія Пятра Глебка на дзіва ясная і лёгка ўспрымаецца. Я сказаў бы, што яшчэ лягчэй яна запамінаецца. Лепшыя яго творы і нават цэлыя паэмы студэнты і школьнікі чыталі напаміць ледзьве не цалкам: напісаны яны ад шчырага сэрца, без тых напаставаняў і фармальнага выкрутасу, да якіх часам прыбягаюць паэты, каб

А КНІГІ ПАТРЭБНЫ...

СЕЛЬСКАЯ бібліятэка — своеасаблівы цэнтр ідэалагічнага выхавання працаўнікоў вёскі, месца прапаганды палітычных, эканамічных і сельскагаспадарчых ведаў. Як жа сёння працуюць гэтыя ўстановы культуры, як спраўляюцца з абавязкамі прапагандыстаў кніг? Я пазнаёміўся з работай трох бібліятэк Гомельскай вобласці.

Тры бібліятэкі. У кожнай свае праблемы, свае цяжкасці. Замінае ім у рабоце — беднасць кніжнага фонду. Попыт на кнігі ў сельскага чытача з кожным годам расце. І чым глыбейшая гэтая цікаўнасць, тым вастрыей адчуваецца недахоп кніг, якія патрэбны высокаму жыццю.

На Гомельшчыне падпіску для сельскіх бібліятэк афармляе абласны бібліятэчны калектар. Бібліятэкам Чачэрскага раёна вылісаны, напрыклад, Беларуская Савецкая Энцыклапедыя, зборы твораў А. Куляшова і Я. Коласа. Але чамусьці без усялякай сістэмы дасылае бібліятэкар

пенаторыя тамы. У Бяляўскай бібліятэцы атрымалі трэці і чацвёрты тамы твораў Я. Купалы, К. Чорнага ж сюды даслалі толькі пяты том.

Абласное ўпраўленне культуры пералічвае на рахунак бібліятэкара нямала грошай на тое, каб бібліятэкі папаўнялі свае фонды навінкамі літаратуры. Але бібліятэкар не вельмі ашчадна і па-гаспадарску карыстаецца гэтымі сродкамі. Назіраецца бессістэмнасць у камплектаванні фондаў сельскіх бібліятэк спецыяльнай літаратурай. Часам здарасца так, што туды, дзе трэба літаратура па жывёлагадоўлі, бібліятэкар шле кнігі па раслінаводству. Неабходна па земляробству — атрымліваюць па жывёлагадоўлі. Выявіць, хто вінаваты цяжка: тыя, хто прысылае гэтыя выданні, ці раённая біб-

ліятэка (метадычны цэнтр), якая не кантралюе, як камплектуюцца фонды сельскіх устаноў культуры. Выйсце з такога становішча здавалася б простае: няпрофільную літаратуру трэба неадкладна адсылаць назад.

Захадзі бібліятэкары прымаюць. У красавіку гэтага года сельскія прапагандысты кнігі на раённым семінары запоўнілі анкету, у якіх былі і пытанні аб спецыялізацыі мясцовых гаспадарак, на тэрыторыі якіх працуюць установы культуры. Будзем спадзявацца, што становішча з цягам часу выправіцца. Але ўсё адно цікавыя і карысныя выданні рэдка трапляюць на сяло. Чаму так атрымліваецца?

— Доўгі шлях кнігі ад выдавецтва да чытача, — гаворыць загадчык Бяляўскай бібліятэкі Мікалай Мацюшкі. — Пакуль пройдзе яны праз усе гандлёвыя арганізацыі, дык на вёску трапляе зусім не тое, што патрэбна ў першую чаргу. Кнігарні ж імкнуцца збыць сельскім бібліятэкам літаратуру, якая не знаходзіць пошты ў рознічным гандлі.

— На кнігі вялікі попыт, — уздымае загадчыца перасоўнага фонду Кармянскай раённай бібліятэкі Ніна Нікіценка. — Цікавыя кніжкі часам бываюць на прылаўку кнігарні, ды толькі не ўсякі раз іх купіш. Дрэнна, што мы не можам набыць літаратуру за наяўныя грошы і выкарыстаць іх з найбольшай карысцю ў зручны для нас момант. Добра, калі дамовімся з работ-

нікамі кнігарні адкласці літаратуру, пакуль будуць пералічаны грошы. Звычайна яны чакаць не хочучы. У першую чаргу клапоціцца аб сваім плане. Выданні, якія карыстаюцца павышаным попытам, як правіла, набываюць пакупнікі-адзіночкі. Нам даводзіцца браць выпадковую літаратуру, абы толькі сродкі не засталіся нявыкарыстанымі.

Яе падтрымлівае і загадчыца Ліпавіцкай бібліятэкі Валіяціна Назарэнка.

— Кнігі, якія цікавяць чытачоў, з магазіна трапляюць у шафы кнігалюбаў. І добра, калі бібліятэка набудзе іх за год, якіх піль-шэсць экзэмпляраў. Але ж гэта кропля ў моры. У Воранаўскай сельскай бібліятэцы 5 300 кніг на 200 чытачоў. Здавалася б, радуйся бібліятэкар, працуй. Але і тут адны засмучэнні. Навінак мастацкай літаратуры надзвычай мала. Праграмай літаратуры для школ — таксама.

Асноўны чытач у вёсцы — моладзь. Яно і зразумела: у юнацкія гады людзі чытаюць больш, вучацца жыць па кнігах. Вядома, што поспех выхавання ў многім будзе залежаць ад выбару кніг. Перад бібліятэкарам — складаная задача: як пры бедным ініжым фондзе кіраваць чытаннем моладзі. Не кожны бібліятэкар справіцца з гэтым. Таму сельскія юнакі і дзяўчаты чытаюць бессістэмна, першае, што трапляе. Ці ж гэта нармальна, што ў Бяляўскай бібліятэцы няма «Што рабіць?» М. Чарнышэўскага, «Вайны і міру»

Л. Талстога, «Узнятай цаліны» М. Шалахава, «Палескай хронікі» І. Мележа, твораў І. Навуменкі, А. Адамовіча, В. Быкава? А ў Воранаўскай бібліятэцы гэтых кніг усяго па аднаму экзэмпляру.

Калі я звярнуўся да загадчыка аддзела культуры Чачэрскага райвыканкома П. Чайкоўскага, каб той растлумачыў, чаму бедныя кніжныя фонды сельскіх бібліятэк раёна, то ён проста здзівіўся:

— Вось каб вы ў мяне пра самадзейнасць папыталіся, я б пагаварыў з вамі больш падрабязна. А бібліятэкі пас не тычацца...

А каму ж яны падпарадкаваны? Загадчык аддзела культуры параў ўзвярнуцца ў... раённую бібліятэку. Зразумела: яна — метадычны цэнтр сельскіх бібліятэк. Але чаму гэты асродкі культуры ператварыліся ў пяснік, за іх жа работу адказвае аддзел культуры.

У Пастанове ЦК КПСС «Аб павышэнні ролі бібліятэк у камуністычным выхаванні працоўных і навукова-тэхнічным прагрэсе» значная ўвага надаецца ўмацаванню матэрыяльна-тэхнічнай базы бібліятэк, забеспячэнню іх неабходным абсталяваннем, кнігамі, своечасоваму задавальненню заявак бібліятэк на літаратуру. Думаецца, што менавіта цяпер і арганізацыі кніжнага гандлю, і райвыканкомы, і сельскія Саветы больш канкрэтна будуць клапаціцца пра бібліятэкі на вёсцы. Ім патрэбны надзвычайны сучасныя выданні для таго, каб памагаць мясцовым партыйным арганізацыям выхоўваць маладое падрастаючае пакаленне.

Л. НОВІКАУ,
студэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна.

З поспехам выступаюць артысты-аматары Баранавіцкага гарадскога народнага тэатра драмы, перад рабочымі і служачымі града, перад працаўнікамі палёў. У рэпертуары калектыву — п'есы класікаў і сучасных аўтараў. Нядаўна глядачы сустрэліся з новай работай тэатра — намісцям В. Вольскага «Несцерка» (рэжысёр-пастаноўшчык М. Пячонніна, мастак Э. Тарасевіч). На здымку — сцена са спектакля. У ролі Несцеркі — В. Наркевіч, Юрася — В. Шайко.

Фота У. ЯКАВЕНКІ.

І ЛАГАРЫФНЫ, І ГАРМОНІЯ

Для іх цяпер стала звычайным тры разы на тыдзень спяшацца на рэпетыцыю. Нярэдка бацька і сьня-старшакласнікі — Міхась і Леанід — выходзяць разам з дома. Але часцей Леанід Іосіфавіч першым прыходзіць у гэтую ўтульную залу, што размешчана на трэцім паверсе раённага Дома культуры, бярэ баян і пачынае наігрываць новую мелодыю...

Заслужаным дзеячам культуры БССР Л. Ячневым напісаны дзесяткі песень. Больш чвэрці стагоддзя гэты чалавек сябрае з музыкай. Ім створаны «Песня пра Леніна», «Нашы хлопцы і дзяўчаты», «Гарошынка», «Я іду зялёным лугам», «Песня пра Днепр», «Вяселле». Удаля апрацаваў ён музычны кампазіцыі «Мая Беларусь», «У калгасным клубе»...

Мне неаднаразова даводзілася бываць на рэпетыцыях калектыву мастацкай самадзейнасці, якім кіруе Л. Ячнев. Канцэрты заўсёды праходзяць з поспехам. Самадзейныя артысты пабывалі ва ўсіх гаспадарках раёна, наведвалі суседнія Касцюковіцкі і Хоцімскі раёны, давалі канцэрты для працаўнікоў Росляўля і Шумяч з братняй Расі. Рэпертуар разнастайны: рускія, украінскія, беларускія песні і творы іншых народаў нашай краіны. Хораша спяваюць самадзейныя артысты песні «Радзіма мая дарагая» У. Алоўнікава, «Славім мы свой край любімы» Ю. Семянякі, народ-

ныя — «Рэчаньку» і «Ой, зелена, зелена».

Амаль чвэрць стагоддзя працуе Леанід Іосіфавіч мастацкім кіраўніком харавога калектыву. Неаднаразова клімаўчане выходзілі пераможцамі і займалі прызавыя месцы на абласным і рэспубліканскім аглядах-конкурсах. Знамянальным для Леаніда Іосіфавіча стаў дзень, калі хору раённага Дома культуры было прысвоена ганаровае званне народнага.

Больш за два дзесяцігоддзі Л. Ячнев працуе настаўнікам матэматыкі. І тут аддае ён моладзі свае веды, здольнасці.

Нядаўна народны хор Клімавіцкага раённага Дома культуры, якім кіруе Л. Ячнев, вярнуўся з Масквы. Са сцэны залы Выстаўкі дзясяценняў народнай гаспадаркі СССР самадзейныя артысты віталі масквічоў шчырай беларускай песняй. Некалькі нумароў праграмы былі запісаны Цэнтральным тэлебачаннем.

У гаспадарках раёна зараз адказная пара — уборка ўраджаю. Кожнаму вядома, што пры добрым настроі — працуюцца спарней. Агітбрыгада раённага Дома культуры выправілася ў вёску з новымі песнямі, танцамі. Самадзейныя артысты наведалі калгасы «Рабочы», імя Калініна, «Серп і молат», саўгасы «Звянчацкі», «Клімавіцкі». Наперадзе — новыя маршруты.

М. МІНЧАНКА.

ПРА ЮНАЦТВА БАЯВОЕ

Новую праграму падрыхтаваў лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі і Усесаюзнага фестывалю мастацкай самадзейнасці народны агітэатр Магілёўскага завода штучнага валакна імя В. Куйбышава «Усешка». Самадзейныя артысты раскажваюць пра баявы і працоўны шлях Ленінскага камсамола, пра жыццё і дружбу савецкай моладзі.

РЭПЛІКА

МАЎЧАЛЬНІКІ

У газеце «Літаратура і мастацтва» было змешчана пісьмо дырэктара Любанскага Дома культуры Лунінецкага раёна М. Ярохіна «Сапсаваны настрой».

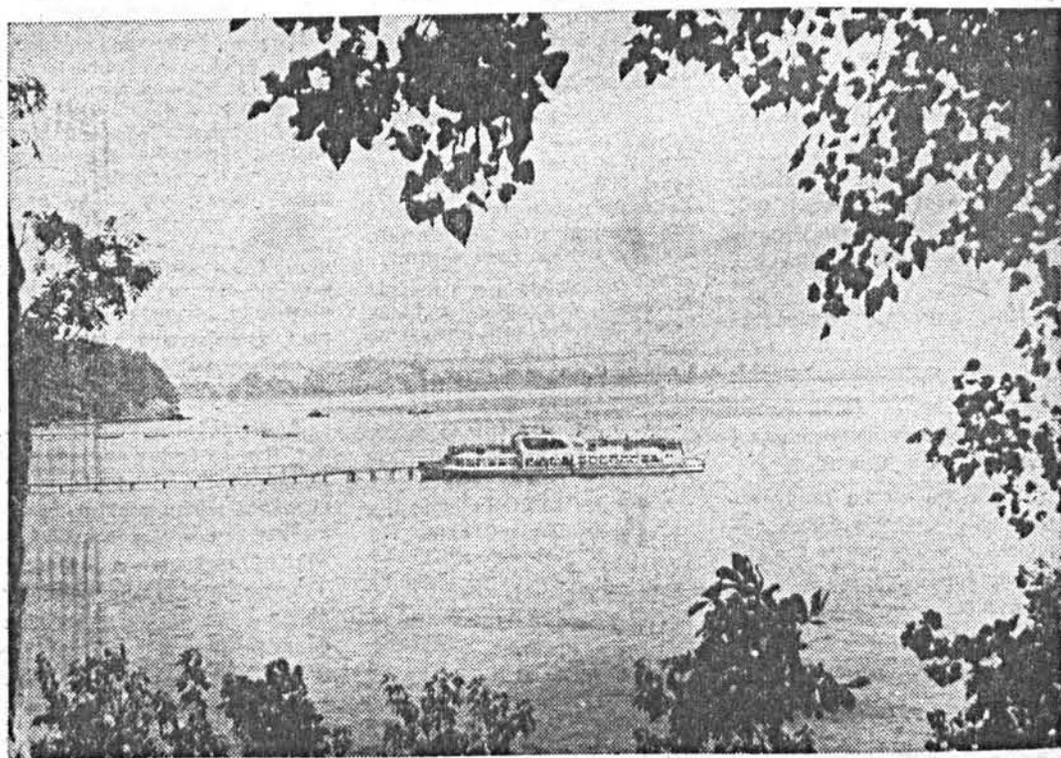
У ім ішла гаворка пра тое, што артысты сталічнай філармоніі, якія выступалі там, паказалі зусім не тую праграму, якая была абвешчана рэкламай. Як сцвярджае аўтар, на прэтэнзіі глядачоў прадстаўнік артыстаў Віктар Сінайскі адказаў вельмі груба.

Пісьмо было накіравана на

рэагаванне дырэктару Беларускай дзяржаўнай філармоніі Г. Загародняму.

Каму ж, як ні дырэктар зрабіць адпаведныя вывады і яна «зрабіла». Вось ужо некалькі месяцаў прайшло з таго часу, але ад дырэктары — ні слыху, ні дыху... Маўчыць.

Спадзяёмся, што дырэктарыя філармоніі, нарэшце, усё ж такі прыме меры па крытычнаму выступленню газеты і дасць адказ рэдакцыі, каб мы паведамілі пра іх чытачам.

На возеры Нарач.

Фотааэцюд А. КАЛЯДЫ.

СПЫНІЛІСЯ мы на Пупку — пясчанай высце, параслай разгалістымі соснамі. Навокал у балодзе чарнелі вольхі — часцей сухадрэвіны, зялёныя толькі ля камлёў. На захадзе не змаўкала кананада. Ведаючы, — выспу будуць абстрэляваць, бярглогі сабе змайстравалі каля сухадрэвін, навокал якіх зялёныя парасткі раскусціліся найбольш.

На трэці-чацвёрты дзень міма прайшлі партызаны з брыгады Пябута. Раніцою балота бамбілі, там і тут чуліся глухія, падземныя выбухі-ўскліпы. Партызаны былі мо-

Ржавая балотная вада, недаданне пастунова давалі аб сабе знаць. Пухлі, крывато-чылі дэбсы. Арганізм пакутаваў, патрабаваў: солі!

Не помніцца, якім чынам да нас дайшло: за чатыры-пяць кіламетраў, у лязняку, пры зліцці двух ручаёў, схаваны човен з аўсом. Гэта было за ліній нямецкіх пастоў, але ўсё роўна зрабілася падзеяй. Паспрабаваць удачу выпала нам з Амелькіным.

Узяўшы торбы, карту-кіламетраўку, са зброй — «ТТ» і фіікі, мы завідна выправіліся на выратавальны авёс.

самую высокую хвою паса-дзілі назіральніка, назбіралі сухой, як порах, ігліцы, лапак, нацягалі ламачча. І калі над галавою пачуўся родны гул, зрабілі так, што з раскладзеных трохкутнікам вогнішчаў угору шуганулі полымя, залатыя іскры.

— Ёсць адзіл! — аж за-хвіннуўся назіральнік. — Яшчэ адзіл!.. Трэціл..

Разгарнуўшыся з пэўнымі інтэрваламі ланцугом, мы спусціліся ў балота — туды, куды закамандаваў назіральнік. Аднак, калі вада дасягнула грудзей, спыніліся — парашуты як праваліліся.

лых і паланёных спаргеме-наў, я сам крычаў аўтаматчыкам-канваірам: «Куды вы ведзце іх? Навошта?..»

Над балашаком, што пра-лягаў тут на лясках і балотах, сталі пыл, гул. Яны, як зда-валася, перамяшаліся ў адно, як перамяшалася і ўсё, што рухалася па балашаку. З ляз-гатам сунуліся танкі і цяга-чы з бярвеннем, са скруткамі жалезных тросаў. Фыркаючы ад пылу, заграбалі пагамі ко-пі — везлі гарматы і скрыні са снарадамі. Следам або па абочынах пляліся запыленыя пехацінцы.

Мы спыніліся ў кустах, як зачараваныя, не могуць ада-рваць вачэй ад балашака. Радысткі плакалі — экзаль-таваная Лена, ўсмixaючыся, ціхмяная Мама са скрыжа-ванымі на грудзях рукамі — без крывінікі на твары, яна нібы малілася.

Зусім паўз нас праехаў на каштанавым коніку брыва-ты маёр з пшанічнымі ўкра-інскімі вусамі. Нешта прыкі-нуўшы ў галаве, вярнуўся, спешыўся. Пачаў распытваць, першы абяў Гацова, потым — астатніх і, убачыўшы па-ходную кухню, што з дымком калывалася па абочыне, пад-няў руку.

— Толькі не ешце многа, — папярэдзіў збянтэжана і вінавата. І па гэтай яго раз-губленай вінаватасці можна было здагадацца, як выгля-далі мы.

Лена з Гацовым нырнула ў прыдарожны падлесак, за-кінула антэну, на літы сук старога дуба, што віднеўся і з балашака. Доўга чакавалі над рацёй. Загад атрымалі нечаканым — абягнаць фран-тавыя часткі і зноў увайсці ў тыл праціўніка.

«Нам!.. Абагнаць?..»

Мы папрасіліся на танкі — незнаёма масіўныя, з зеніт-камі, са спаранымі кулямёт-тамі. За Крайцамі, на брука-ванай высокай граблі, абшар-якой зялёнай хмызняк і раз-лягаўся прастор, калона спы-нілася — наперадзе былі Бя-рэзіна і спалены мост.

Вараннем наляцелі «юн-керы». Але зеніткі і кулямё-ты на танках як бы пра-чунуліся. Адкрылі загарад-жалныя агонь. Чорныя кусты бомбавых разрываў ускі-нуліся далёка — там, на зя-лёнай прырочнай разлегласці.

Удзяча не пакінула нас і тут. Пакуль сапёры падвозілі пантоны, пакуль меліся на-водзіць пераправу, мы на рэштках моста пераправіліся на другі бераг Бярэзіны і ўжо сваімі сцежкамі — дзе пехаютою, дзе на падводах — рушылі на Лагойшчыну.

ВА ўЦАЛЭЛЫХ Радзкіявічах я атры-маў ад Гацова апош-няе заданне. Днямі нацяна-лісты сабралі ўстаноўчы кангрэс, які разачала на-ступленне нашых. Трэба бы-ло сабраць аб ім звесткі. З Валодзем Конаваным, Амель-кіным і некалькімі аўтамат-чыкамі я мусіў кіравацца пад Мінск і ўвайсці ў яго з армейскай разведкаю.

Зацемна наблізіліся да Радзкіўскай шашы. На ўсходзе шугалі сполахі і гры-мела кананада. Там, дзе быў Мінск, трапалала барвоае зарава. Мы ведалі: гарнізон у Палерні разбегся. Але па шашы цёк шумны паток — рыпелі колы, надрываючыся, завывалі машыны. І толькі калі там сціхла, мы перасек-лі шашу і пайшлі без дарогі — па азміту.

У горад увайшлі, здзіўле-ныя блізкай цішыняй.

Мы ўваходзілі па Даўгі-наўскім тракце. Ускраіныя домікі тут уцалелі. Шэрань-кія, убогія, але з палісады-камі, у зялёныне, яны, як здалося, самі не верылі, што назбеглі разбурэння. У ска-сабочанай брамцы крайняга доміка стаяла жанчына ў плюшаўцы, з хусткаю на шыі. Падпершы па-вясковому пчаку, яна прырасла плячом да шула і таксама верыла і не верыла сваім вачам. Ды пілоткі, зялёнковыя плашч-палаткі, аўтаматы з круглы-мі дыскамі пераканалі яе. Яна рванулася да нас, абня-ла першага, хто ёй трапіўся, і халатліва пачала соваць яму ў рукі фанерны карабок.

— Вазьміце, вазьміце, — паўтарала са слязьмі. — Гэ-та — сігары. Спецыяльна хавала.

З-за шула высунулася дру-гая жывая душа — хлопчык — віхрасты, у майцы і трусі-ках — як спаў.

— Мама! — гукнуў ён жанчыне, відаць па ўсім, баючыся за яе. — Годзе, мамка!

— Дык гэта ж нашы, Ілю-шанька! — кінулася апрауд-вацца жанчына. — Хадзі і ты сюды...

На Старажоўцы пустую вуліцу перабягалі прыгорб-леныя постаці з паклажаю на спінах. З разбуранай каро-бі дома выскачыў сабака, але не забрахаў, а нібы ішоў па нечым следзе, з алушчанай мордаю бабег па трагавы.

Нагледзеўшы ля Стара-жоўскіх могілак пакінуты до-мік з белымі аканіцамі — ня-хай будзе прытулак, прыш-лі ж на зусім! — мы па-спешна рушылі ў цэнтр. Ад-туль далятала перастраўка. Па Савецкай вуліцы на захад-а грукатам каціла жалезная лавіна нашых войск. У небе патрульвалі ястрабікі. А нам здалося: мы ўступаем у мёрт-вы горад, можа, нават нялаў-на адкапаны археолагамі. Не-дзе стралялі, недзе груката-ла, а тут усё спаўно небыц-цё — руіны, руіны. Жоўтыя, вичварныя, у якіх дзівіла і тое, што яны стаяць, ні на што не абаяраючыся, што сярэд іх, абгароджаныя спін-камі гарэлых ложкаў, рас-туць чэзлыя бурачкі, морква, фасоль.

Навокал Круглай плошчы пагойдалася жыта. Нам ска-залі: у трамвайны парк пры-цемкамі забягаюць зайцы...

А ўначы нямецкія самалё-ты абрынулі на ўсё гэта бом-бы. Злыя, вісклівыя, яны скалалі мёртвыя кварталы — зенітны агонь прыкрыў ад іх жывое — чыгунку, ста-цыю, Дом урада, які заліты святлом ракет-ліхтароў, як бы ўзняўся над морам руін.

Адмовіўшыся ісці ў сама-робнае бомбасховішча на пад-ворку аблюбаванага доміка, я назіраў за паядынкам неба і зямлі. Зямля ўздрыгвала, стагнала. Неба ж гуло, зыба-лася. Па ім матляліся промні пражэктараў, яго рвалі агні-сты ўспышкі. Раптам у ад-ным з промняў засвяціўся са-малёт. Да яго кінуўся другі промень. І калі яны скрыжа-валіся, самалёт знік — на яго месцы бліснула агністая рваная пляма.

Я ўжо любіў Мінск. З ім былі звязаны найвышэйшыя ўзлётны маёй душы. Але ў гэ-ты момант я адчуў: ён увахо-дзіць у мяне як нешта бяс-конца вялікае, табою абаро-ненае, без чаго нельга жыць. І, як здаецца цяпер, імяна тады ва мне загарэлася жа-данне расказаць пра яго, пра таварышаў, пра перажытае.

Уладзімір КАРПАЎ

НЕЗАБЫЎНЫ ГОД

крыя па пояс, у твані, ледзь перасоўвалі ногі. Некаторыя з іх неслі цынкавыя скрыні з патронамі, разабраны міна-мёт, цягнулі за сабою каро-віны скуры — на ежу, і зда-валася: яны адтуль — з пад бамбёжкі. Гацоў, які пера-няў старшага, прынёс стра-нну чутку — у балотах Па-ліка блакіравана некалькі дзесяткаў тысяч, і карнікі гатовы ўжыць газы. Магчы-ма — заўтра.

Спалі ў тую ноч не ўсе. Кожны з нас пры патрэбе на-ставіў бы на кон жыццё. Але памерці атручаным? З беска-рыснай зброяй у руках? Ня-здольным адказаць чым-не-будзь ворагу? Гэта абурала, страшыла — мужнасці трэба мэта.

Раніца надыйшла ясна, звонкая. На захад, нібы іх гналі сонечныя праменні, ад-даліся аранжавыя, з ку-дзелістымі краямі аблачыні. Хутка нацяплела. Гэта лаш-чыла азябінае за ноч цела, цешыла душу. «Готбер!.. Няўжо сёння?» — здзіўляла думка.

Нізка праляцеў бусел. Заў-важыўшы нас, паражыўся ўбок, але ўраз падняцца не здолеў і, з цяжкасцю лавірую-чы паміж сухадрэвін, скаса-бочаны, знік за высіпаю.

Гул самалёта з'явіўся зня-чэўку, праціўшы сэрца стрэмкаю. Яго стала відаць, калі самалёт пачаў заходзіць на круг. Гэта быў «фоке-вульф» — «рама». Яна звы-чайна не бамбіла, рэдка аб-стрэлявала, але яе лётца нена-відзелі як прадвесніцу бяды. «Няўжо яна?» — забіла-ся думка.

«Рама» зрабіла круг і, быц-цам спыніўшыся, выкінула нейкі прадмет, які тут жа з трэскам распаўся на мірыяды матылёў.

— Агітсерад! — плонуў-шы, вылаўся Гацоў, які, грузнучы па калені, прахо-дзіў міма мяне. — Лістоўкі, віншую!

Яго лютасць перадалася мне.

— Слабо, аказалася! — закіпеў і я. — Баяцца, каб самім пасля не захлынуцца ў сваіх логавых. Слабо!..

Амелькін — ён стаяў по-руч, па грудзі ў зарасніку, — злосна ўхмыляючыся ў злям-чаную бараду, выставіў у не-ба куціп.

— На!
— Ха-ха-ха! — зарагатаў Хвясько. — Ха-ха!..

Шлі, вязнучы ў тарфяным месіве, або пераскокваючы з купіны на купіну. Пад шыю падступала млоснасць — му-чыў абуджаны надзеяй голад, поедам елі камары.

Перад захадам сонца, як і паказвала кіламетраўка, па-трапілі на выспу — крыху меншую за нашу. Заўважылі здратаваную асаку, прывя-лы галінкі прыбаржыных кустоў... кладкі, і выбраліся на бераг з асцярогаю. Убачы-лі пад соснамі зямлянкі. У крайняй — пары, забітых у спаднім, побач — жывую кошку з агністымі зрэнкамі, кацялят. Забітыя валіліся і ля астатніх зямлянак — на-паўадзетныя, з неравязанымі рукамі, грудзямі. Стала яс-на — партызанскі шпіталь, дзе не так даўно намасціў-шы кладкі «мобівалі карнікі.

Асцярожны Амелькін на-стаяў, і мы збочылі ў цывіль-ны лагер, з жыхарамі якога сустракаліся яшчэ, калі ды-балі на Пупок. Знайшлі гэты ўбогі, падобны на першабыт-ную стаянку, лагер-табар у высокім неспрадазным чаро-це. У першым, што трапіўся, будане, дзе паціху стагналі ў сне дзеці і чуліся ўздыхі, за-гітавалі правадніка — сівога лахматага дзядка, і адразу паспакайнеці.

Апоўначы, самі не ведаю-чы таго, мы мінулі лінію пя-мецкіх пастоў. Здагаліся пра гэта толькі тады, калі за спінам раптам узнялася ра-кета. А вось калі вярталіся назад, трапілі ў перапіт — нас пачулі. Бо як ні старалі-ся ступаць ціха, пад нагамі хлопала, чыкала.

Ноч некуды адступіла — балота заліло мёртвым свят-лом. З дзвынканнем плюхаю-чыся ў ваду, засвіталі кулі. Вартавы кацёр на Бярэзіне і той, запаліўшы пражэктар, азваўся кулямётнай чаргою.

Як мы выбраліся з пекла? Ратавалі, мусіць, купіны, асака. Ды тое, што немцы не адважыліся сысці ў ваду са сваіх насланых лежываў.

Знясіленыя, што аж хіс-тала, з парэзанымі аб асаку рукамі, вярнуліся мы да Пупка.

КАНЧАЎСЯ блакадны месяц. Нас цяжка бы-ло пазнаць. Эканомы-чы сілы, некаторыя пераста-лі ўставаць, не галіліся. У радыстак ацяклі ногі. Давя-лося турбаваць Маскву: «SOS!»

Самалёт прыляцеў у ноч на дваццаць пятага чэрвеня. Усе разумелі: ён нясе нам цягло, сілы, боепрыпасы. І падрыхтаваліся як след. На

Ці ёсць мяжа чалавечых сіл, вытрымкі? Аддыхаў-шыся, мы зноў разгарнуліся ланцугом і зноў, толькі ўжо ў іншым кірунку, падаліся ў балота.

— Хлопцы! Далібог, яны падалі там!.. — ечыў назі-ральнік.

Колькі захадаў мы зрабі-лі? Не ведаю! Ведаю толькі, што калі выбраліся на выспу апошні раз, то ўжо не се-лі, а ўпалі на сыраватую зямлю.

На золку мяне раскатур-хаў знаёмы сакратар Бары-саўскага падпольнага гарко-ма Смірноў.

— Хочаш бачыць напрых? — спытаўся з шырокай ус-мешкаю.

Смірноў не супраць быў разыграць чалавеча пасмя-яцца пасля — але так усмі-хацца пры розыгрышы ці проста з майго нягледла вы-гляду ён не мог. Гэта дайшло да маіх затуманеных цяжкім сном мазгоў і скалонула мя-не. Я ўсхапіўся.

— Вы сур'ёзна? Дзе?

— На халопнічаскім бал-шаку...

Праз гадзіну, потныя ад стомленасці і хвалявання, мы ўжо мясілі рудую балотную лыжку, стараючыся, каб не так грузлі ногі, ступаць на асану. Сонца ўзыходзіла хо-рана. І хоць поздры казы-тай пах ціны, ад далёкага сі-няга берагу цягнула свежым ветрыкам. Але разам з тым, як мы набліжаліся да бера-гу пах ціны зменшваўся яшчэ з нечым дзіўным, салатава-тым. Ён як бы шчыльнеў.

Гэта абудзіла падазрэнне, трывогу. Але тое, што чака-ла нас, аказалася вышэй уся-кай фантазіі. Божа мой! Уз-доўж берагу ўзвыніліся кастры трулаў. Васковыя, разлзеныя, труны былі ста-ранна ўкладзены — як дро-вы. Дый расстрэльвалі неба-рак стэрэанна — усіх у паты-ліцу. Гэта, мусіць, былі тыя, што, не вытрываўшы голалу, выходзілі з балота — нека-торыя, можа, нават з лістоўка-мі-прапускамі, скінутымі та-ды «фоке-вульфам».

А далей? На нейкай ад-легласці ад гэтых кастроў, на маляўнічай паляны, нас спаткала новая навіна — спар-тыўны гарадок, з пасыпанымі жоўтапескам дарожкамі. Тут, мяркуючы па ўсім, у вольны час карнікі займаліся фізкультурай.

Страшныя кастры і спар-тыўны гарадок! Забягаючы наперад, прызнаюся: калі пазней нам сустрэлася кало-на гэтых, ужо толькі паны-

ПАД ЗНАКАМ ДРУЖБЫ

З вакна кабинета генеральнага сакратара таварыства «Фінляндія — Савецкі Саюз» Крысціны Паркала добра відаць дом, размешчаны на плошчы Хаканіменторы. У ім восенню 1917 года жыў У. І. Ленін. Ля яго ўваходу вісіць мемарыяльная дошка з барельефам Уладзіміра Ільіча.

Крысціна Паркала распавядае:

— Галоўная задача нашага таварыства — пазнаёміць фінскі народ з дасягненнямі і мірнымі імкненнямі краіны, створанай Леніным, усямерна садзейнічаць умацаванню фінляндска-савецкай дружбы. Цяперашні год асаблівы для нас. Таварыству споўнілася 30 гадоў. Усе мясцовыя аддзяленні таварыства слаборучаюць за гонар быць лепшымі ў юбілейным годзе. Цяпер па ўсёй краіне разгарнулася дзейная падрыхтоўка да юбілею: праводзяцца сходкі, вечары, прысвечаныя Савецкаму Саюзу, арганізуюцца выстаўкі, сустрэчы з савецкімі людзьмі, прагляды савецкіх кінафільмаў.

За 30 гадоў таварыства нямаюць зрабілі, каб умацаваць у фінаў пачуцці дружбы і сімпатыі да вялікай суседняй краіны. У таварыства

ўваходзяць як грамадскія арганізацыі, так і асобныя члены. Да прыкладу, Цэнтральная арганізацыя прафсаюзаў Фінляндыі, якая з'яўляецца калектыўным членам, аб'ядноўвае 800 тысяч рабочых і служачых.

Таварыства «Фінляндія — Савецкі Саюз» — не толькі самая масавая арганізацыя краіны, але і адна з самых аўтарытэтных. Ганаровым старшынёй нашага таварыства з'яўляецца прэзідэнт Фінляндыі У. К. Кеканен. Аб уплыве таварыства, аб маштабе яго работы гавораць хоць бы такія лічбы:

У мінулым годзе ў сувязі са святкаваннем 25-годдзя з дня заключэння Дагавору аб дружбе, супрацоўніцтве і ўзаемнай дапамозе паміж Фінляндіяй і Савецкім Саюзам праведзена звыш пяці тысяч розных мерапрыемстваў, на якіх прысутнічала не менш 600 тысяч чалавек. Усяго ж за мінулы год на выстаўках, сходках і сустрэчах, арганізаваных таварыствам, пабывала каля 1,5 мільёна чалавек, або амаль трэця частка насельніцтва Фінляндыі.

Ю. ДАШКОУ,
карэспандэнт ТАСС.

Хельсінкі.

Шматлікія новыя кварталы, пабудаваныя ў гарадах Румыніі, патанаюць у зеляніне дрэў. Фота часопіса «Румынія».

ЛЮБАМІР Кабакчыёў належыць да таго пакалення артыстаў, творчасць якіх пачыналася на пачатку сацыялістычнага будаўніцтва ў Балгарыі. Ён адзін з першых выпускнікоў створанага ў краіне пасля 9 верасня 1944 года Тэатральнага вучылішча, з якога выйшла нямала выдатных майстроў балгарскай сцэны.

Кабакчыёў з таго пакалення акцёраў, што зацвердзіла новага героя на сцэне балгарскага тэатра. Яго талент аддадзены ўзнаўленню вобраза нашага сучасніка. Якую б ролю ні выконваў акцёр — эпізодычную ў першыя гады творчасці або галоўную, які

ЧАРАДЗЕЙ БАЛГАРСКАЙ СЦЭНЫ

б вобраз ні ствараў — станоўчага героя, носбіта лепшых чалавечых якасцей, або адмоўнага, які ўвасабляе разлажэнне чалавека ў капіталістычным грамадстве, ён заўсёды імкнецца данесці да глядачоў глыбокія ідэі, падарыць ім эстэтычную радасць, зрабіць іх лепшымі, далучыць да барацьбы са злом у нашым жыцці ва ўсіх яго праявах.

Не буду пералічваць усе вобразы, створаныя Любамірам Кабакчыёвым на сцэне Народнага тэатра імя Івана Вазова за дваццаць гадоў, — іх вельмі шмат. Спынюся толькі на тых (а іх таксама нямаюць), якія найбольш ярка характарызуюць яго індыўідуальнасць. Гэта — вобраз Хрыстафоравы ў п'есе «Ля падножжа Віташ» Яворавы, работа над якой дала яму магчымасць прасякнуць глыбінёй акцёрскага майстэрства; вобраз камуніст-інтэрнацыяналіста капітана Брава ў п'есе Дзімітра Дзімава «Адпачынак у Арка Ірыс»; Барыса ў «Манаху і яго сынах» Мілко Мілкава — натхнёнага і гмна патрыятызму і любові да радзімы, самаахвярнасці ў імя яе; Івана Кармазава ў «Братах Кара-

мазавых» з іх філасофскімі і ідэйнымі супярэчнасцямі, уласцівымі выдатнаму яру Дастаеўскага; Тургенева ў «Элегіі», глыбока сумуючага па радзіме; інжынера Забеліна ў «Крамлёўскіх курантах», вобраз, што ўвасабляе веру інтэлігентны ў правільнасць рэвалюцыі. І многія, многія іншыя вобразы, якім Любамір Кабакчыёў даў жыццёвую і мастацкую верагоднасць.

Хочацца падкрэсліць вялікую любоў акцёра да сучаснай балгарскай драматургіі. Ён умее бачыць каштоўнае ў сучасных балгарскіх п'есах і нямаюць салзейнічае таму, каб ператварыць іх у тэатральную з'яву. Ён не баіцца недапасанага або яшчэ не да канца знойдзенага драматургам, а, наадварот, гатовы памагчы нараджэнню новага героя з уласцівымі яму хваляваннямі нашага сучасніка, чалавека, які жыве побач з вамі.

Любамір Кабакчыёў шмат працуе — у тэатры, кіно, на тэлебачанні, радыё. Вядзе вялікую грамадскую работу, якой абавязаны сваёй артыстычнай сталасцю. У сучасным момант Кабакчыёў узнаваўвае Саюз балгарскіх артыстаў.

Акцёр, які прысвяціў сябе высякароднай місці сэрцазнаўцы, стварэнню мастацкіх каштоўнасцей свайго народа, чарадзея слова — такі Любамір Кабакчыёў, адзін з лепшых майстроў балгарскага тэатра.

Л. МАЦЭВА,
Сафія-прэс.

ПА ТОЙ БОК

Старажытны Гым пакінуў на Апеніскім паўвостраве мноства помнікаў старажытнай культуры. Мясцовыя музеі перапоўнены ўжо каштоўнымі антычнымі творамі. Італьянскія вучоныя, аднак, сцвярджаюць, што гэта толькі дзесятая частка ўсіх каштоўнасцей, пакінутых у спадчыну старажытнымі майстрамі. Многія іх творы да гэтага часу схаваны ў зямлі, чакаюць даследаўцаў.

Разам з тым італьянскі друк выказвае сумненне, што гэтыя творы стануць калі-небудзь здабыткам народа, таму што яны сістэматычна выкадаюцца. На думку газет «Джорна», у амерыканскіх, заходнегерманскіх і швейцарскіх музеях захоўваюцца мноства каштоўнасцей, атрыманых ад «палітычных за скарбамі», якія дзейнічаюць у Італіі. Вялікая колькасць антычных шэдэўраў бясплёдна знікае ў прыватных калекцыях. Гандляў знойдзенымі ў час нелегальных раско-

ВЫКРАДАЛЬНІКІ ШЭДЭўРАў МАСТАЦТВА

пак вазаў, статуямі, бронзавымі ўпрыгожваннямі стаў, паводле сведчання газет, вельмі прыбытковым за апошнія дзесяцігоддзі. Тайныя арганізацыі рабавнікоў маюць такія зродкі і абсталяванне, якія даюць ім магчымасць апыраджаць вучоных.

У 1970 годзе банда рабавнікоў нудзіла паблізу Віташа каля 100 гектараў зямлі. У выніку раскопак там былі выяўлены 7 старажытных пахаванняў, і ўсе знойдзеныя ў іх скарбы бясплёдна зніклі. Нядаўна ў Абрэцху ў час пошукі ў адной з кватэр паліцыя знайшла сотні грэкалагічных каштоўнасцей, здабытых у час нелегальных раскопак і прызначаных для контрабанднага вывазу за мяжу. У Мадэне паліцыя затрымала чацвярых малядзых людзей, у машыне якіх знаходзілася старажытная амфара. Яшчэ не ацёк скандал, вышлікіны продажам нью-йоркскому музею «Метраналітан»

вельмі каштоўнай вазы, распісанай старажытнагрэчасым скульптарам Эфроніем. Тут мяркуюць, што гэтая ваза была знойдзена ў час тайных раскопак на тэрыторыі Італіі, а затым істэтычна перапрацулена за мяжу. Нью-йоркскі музей да гэтага часу адмаўляецца вернуць вазу, кошт якой ацэньваецца ў адзін мільярд лір.

Вялікія страшы гістарычным помнікам краіны наносіць хвацкі рост італьянскіх гарадоў. «Джорна» піша, што ў ходзе невяста будаўніцтва былі знішчаны руіны Тапоса, самага старажытнага ў Італіі горада, выяўленага археолагамі ў ваколіцах Сіракуза. На ўскраінах Таарміны, дзе, на прапанову вучоных, некалі знаходзіўся старажытнагрэчаскі горад, былі пабудаваны гасцінцы і жылыя кварталы.

В. МАЛЫШАУ,
карэспандэнт ТАСС.

Рым.

НАСТРОЙ

ГУМАРЭСКА

— Ты чула? Твой сваяк Зэт Іксавіч угадаў 6 нумароў у «Спортлато», — сказаў кісла Ікс Ігрэкавіч сваёй жонцы.

— Не можа быць! — здзівілася жонка.

— Можна. Усе гавораць, — буркнуў Ікс Ігрэкавіч.

— Шанцеуе ж людзям, — уздыхнула жонка, — за 30 калеек — 5 тысяч.

Ікс Ігрэкавіч уключыў тэлевізар, узяў газету і плюхнуўся ў крэсла. І жонка зразумела, што настрой у мужа канчаткова сапсаваны.

Ікс Ігрэкавіч разы два купляў карткі «Спортлато». Але на адной з іх правільна закрэсліў толькі два нумары, на другой — тры. Атрымаўшы ў касе пяць рублёў, Ікс Ігрэкавіч вырашыў больш ніколі не гуляць у «Спортлато». І тут на табе, нейкі сваяк па жончынай лініі выгірвае 5 тысяч. У Ікса Ігрэкавіча аж галава разбалелася. Ён раздранёна адкінуў нагой ката, які лашчыўся ля ног, і загаварыў з жонкай:

— Трэба павіншаваць гэтага

тыпа. Мо, няровен час, падарунак які прынясе. Ці пазычыць дзевядзеца. Вунь учора завезлі ў краму каляровыя «Электронны».

— Канечне, трэба, — ухваляла жонка, — вазьмі пазвані.

Ікс Ігрэкавіч набраў нумар і адразу пазнаў у трубцы голас Зэта Іксавіча.

— Добры вечар, Зэт Іксавіч, — саладзавым голасам пачуў Ікс Ігрэкавіч. — Віншую вас сардэчна. Як гэта з чым?! Ну, не прытварайся, жартаўнік вы гэты. Увесь горад гаворыць, што вы правільна закрэслілі 6 нумароў. Шчаслівец вы. Што? Што? Дык значыць у вас было 6 картак «Спортлато» і вы на кожнай з іх правільна закрэслілі толькі адзін нумар? А я думаў... Ну, да пабачэння. Дабранач!

Ікс Ігрэкавіч асцярожна сеў у крэсла, ласкава ўзяў на каленні ката і пачаў разам з ім мурлыкаць нешта пад нос.

Настрой няўхільна ўзнімаўся.

Віктар ШАУЧЭНКА.

Пятро РАБРО

З базара, з горада аднойчы вёз Пахом На матацыкле кумачку Параску. Ён сам сядзеў паважна за рулём, Куме ж сказаў: — Сядай, кума, у каляску!

Пракоцімся, ды з веячаркам, знай, Ты гэтак не каталася ні разу! А калі што, дык ты мяне гукай, — Парадзіў кум і даў, як кажуць, газу.

Рава шалёна, дрынкае, вішчыць, Мчыць драгунлет разгоністым праспектам. Аж зірк — Пахому шось кума крычыць, А ён: — Чакай, стаіць аўтаінспектар!

От выехаў за горад матацыкл. Сказаць Параска нешта куму хоча, А ён махнуў рукою: — Кумка, цыц, Дай светафор спакойна я праскочу!

Праскочылі. Палі ад краю ў край. Як птушка, матацыкл ляціць, імчыцца!

Сяргей ВАСІЛЬЕУ

АГАСФЕР

Яго ўжо не хваляць і на лаюць, не вучаць, не саромяць, не клянучь, і не ўзімаюць і не апускаюць, а толькі па-ра-вы-да-юць.

ЗНАУЦЫ

Ён паважае Рэнэсанс і вельмі любіць дэкаданс, у верхах ён — за асананс, у эстрадных песнях — за раманс. Але вышэй за рэнэсанса і асананса, і раманса заўсёды ставіць ён аанс.

З рускай перакладу В. Маеўска.

КУМАВА КАТАННЕ

Кума крычыць, а кум ёй: — Пачакай, Чыгунка дзесьці тут, не запыніцца б!

Праехалі. Імчацца ўжо сялом, За матацыклам — пыл і градам гравій, Кума шось рэптуе, а Пахом: — Ты патрывай: дзесь тут масток дзіравы!

Мінулі мост. Ізноў бярэ разгон Пахома чортапхайка — ўгору, ўгору. Кума аж захлынаецца, а ён: — Што-што!.. Цябе не чую з-за матору!

Ізноў разлётся стэп ад краю ў край, Кума за крысе шарпае Пахома. Пахом жа суцяшае: — Патрывай, Тут блізка ўжо... Усё раскажаш дома.

Ля хаты, бледная, нібыта палатно, Параска — гэп! І на пляцён аблегла: — Мы... мы... згубілі ад каляскі... дню...

І я аж з горада... самога... бегла... З украінскай перакладу М. Чарняўска.

ПАЭТАВА СЛОВА ЛЯ СТРОМ КАўКАЗСКІХ

НА ЗДЫМКАХ КІНАФІЛЬМА
«НЕЗАБЫЎНАЯ ПЕСНЯ»

КНИГАМ — ЧАТЫРЫ СТАГОДДЗІ

М. БАГДАНОВІЧ

загаварыў па-асецінску

18 кастрычніка 1972 года Паўночна-Асецінскае радыё ў перадачы «Літаратура сбраў» перадало ў эфір нізку вершаў Максіма Багдановіча. Дату варты падкрэсліць: гэта было першае знаёмства асецінцаў з перакладзенымі на іх родную мову творами аднаго з выдатнейшых беларускіх паэтаў XX стагоддзя. Перадачу вёў (сназаў уступнае слова, чытаў пераклады) вядомы ў Асечіі паэт, прадстаўнік сярэдняга пакалення асецінскай літаратуры Пятро Урумаў. Менавіта ён дапамог М. Багдановічу на восемдзесят другім годзе яго бессмяротнасці загаварыць яшчэ на адной, пасля многіх еўрапейскіх, мове — нешматлікай прадстаўніцы іранскай групы моў у Савецкім Саюзе.

Пяты нумар органа Саюза пісьменнікаў Паўночна-Асецінскай АССР, часопіса «Мах дуг» (г. Арджанікідзе) за гэты год прынёс новую прыемную вестку. Яго раздзел «Паэзія сбраў» знаёміць асецінскіх чытачоў з перакладамі вершаў М. Багдановіча. У творчым, дакладным мастацкім узаўважэнні Пятра Урумава, зробленым, дарэчы, непасрэдна з мовы арыгінала, загучала сем лірычных жамчужын беларускага паэта: «Мне снілася», «З песень беларускага мужыка», «Песняру»,

«Кінь вечны плач свой аб старонцы...», «Ужо пара мне дадому збірацца...», «Цёплы вечар, ціхі вечер, свежы стог» і «Беларусь, твой народ дачакаецца...» У невялікай прадмове да публікацыі вершаў перакладчык знаёміць чытачоў часопіса з асноўнымі момантамі жыцця і творчай дзейнасці паэта, гаворыць, што аўтар займае самае ганаровае месца ў гісторыі беларускай літаратуры — побач з Янкам Купалам і Якубам Коласам. Творчасць яго, падкрэслівае П. Урумаў, блізная і дарагая асецінскаму чытачу сваёй выразнай грамадзянскай накіраванасцю, пафасам народнасці, яскравасцю паказу жыцця беларускага народа ў дарэвалюцыйным мінулым, прастамай і, разам з тым, адточанасцю мастацкай формы. Усім гэтымі якасцямі вызначаецца паэзія класіка асецінскай літаратуры, асецінскага Леанарда да Вінчы, як назваў яго Аляксандр Фадзееў, — Коста Хетагурава. М. Багдановіч і К. Хетагураў — духоўныя пабрацімы, постаці аднолькавага творчага характару, нацыянальна-культурнай значнасці. Менавіта таму перад песняром зямлі беларускай расчынены насцеж сэрцы ўсіх насельнікаў краіны Хетагурава.

В. РАГОЙША.

ПАД НЕБАМ БРАТЭРСТВА

У вёсках Смалявіцкага і Маладзечанскага раёнаў Мінскай вобласці праходзяць здымкі кінафільма «Незабытая песня» (сцэнарый Файзулы Хаджаева і Дзмітрыя Халендры). Гаспадары здымачнай пляцоўкі — узбекскія кінематаграфісты. Фільм ставіць рэжысёр Равіль Батыраў, вядомы гледачам па стужках «Канатаходцы», «Яблыкі сорак першага», «У 26-га не страляць», «Чакаем цябе, хлопце», «Мой добры чалавек» і іншых.

...Жыхары вёскі Юрава Смалявіцкага раёна былі вельмі здзіўлены, калі убачылі рэжысёра на сваіх вуліцах «нямецкія» машыны, разлікі гармат, кулямёты, узброеных «нямецкіх» салдат, на дарогах з'явіліся плагбаўмы, паабпалі — доты. Вясковыя хлопчыкі з цікавасцю сачылі за падзеямі, якія там разгортваліся.

Студыя «Узбекфільм» не выпадкова выбрала беларускія вёскі і лясы месцамі здымак. Менавіта ў гэтых краях у гады вайны праходзілі жорсткія баі партызан за вызваленне роднай зямлі ад нямецка-фашыстскіх захопнікаў. Кінастужка расказвае аб інтэрнацыянальнай дружбе паміж народамі.

...У аснову сцэнарый пакладзены сапраўдныя факты з легендарнага жыцця і актыўнай партызанскай дзейнасці ў Беларусі гераічнага сына Узбекскага народа Мамадалі Тапвалдаева.

Ролю Сатора выконвае малады, але ўжо добра вядомы ўзбекскі артыст Рустам Сагдулаеў. Яго герой некалькі разоў трапіла ў палон, пераносіць страшэнныя катаванні, перад яго вачыма праходзяць усе жахі вайны. Помста за зняважаную зямлю кіліча яго ў партызанскі атрад. За галаву няўлоўнага партызана «Казбека» нямецкія акупацыйныя ўлады абяцалі вялікую суму грошай. Тут, на беларускай зямлі, Сатор знаходзіць сваю другую маці, якая выратавала яго ад смерці.

Цяпер і здымаюцца вострыя і захваляючыя сцэны, якія рэжысёр Батыраў арганічна ўплывае ў сюжэтную тканіну фільма.

Беларуская дзяўчына Марына кроціць разам з Саторам па дарогах вайны. Загартаваная вайной дружба перарастае ў светлае пачуццё. Няволя, раны, голад, угон Марыны ў Германію не могуць зламаць герояў, надзеленых высокімі чалавечымі якасцямі.

Вялікую дапамогу ў зніжэнні здымачнай групы аказала студыя «Беларусьфільм». Мастак па касцюмах Уладзіслаў Граноўскі сказаў, што мясцовае насельніцтва ў тых вёсках, дзе выбраны натурныя пляцоўкі для здымак, імкнецца паспрыяць паспяховай працы кінематаграфістаў з Узбекістана.

У кіназдымках часта прымаюць удзел і былыя партызаны. Яны, жывыя сведкі падзей, робяцца кансультацыйнымі, памочнікамі, арганізатарамі. Так, у вёсцы Юрава былы партызан Васіль Мікалаевіч Казлоўскі расказаў творчаму калектыву аб сваім удзеле ў партызан-

скім руху. Тут адбылася сустрэча з яшчэ адным былым партызанам — Сафулінам Агдалем Садыковічам, татарынам па нацыянальнасці.

Дырэктар карціны У. Туктаеў і апэратар Т. Эфцілоўскі сказалі, што фільм прысвячаецца 30-годдзю перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне і выйдзе на экраны ў 1975 годзе.

У фільме заняты акцёры розных тэатраў краіны. На ролю маці запрошана актрыса МХАТа К. Галаўко, маладога партызана іграе акцёр тэатра імя Масавета А. Лянькоў, цікавая роля і ў народнага артыста БССР В. Тарасова.

Мно выпала магчымасць у час перапынку паміж здымкамі гутарыць з выканаўцам галоўнай ролі Р. Сагдулаевым.

— З пачуццём вялікай адказнасці пачаў я работу над ролю Сатора, — сказаў Рустам. — Тут, на беларускай зямлі, яшчэ глыбей адчуў, якой моцнай дружбавай звязаны нашы народы. Ад імя майго героя-партызана я хацеў бы павіншаваць мінчан з прысвяцэннем ганаровага звання «Горада-героя» сталіцы БССР.

Вельмі цяжка роля ў актрысы Святланы Сухавей, якая выконвае ролю Марыны. За яе плячым выступленні ў такіх фільмах, як «Бабіна царства», «Сыны ідуць у мора», «Дырэктар» і іншых.

— У гэтай карціне мне вельмі шматгранны характар маёй гераіні, — гаворыць актрыса. — Нешчаснае каханне і трагічны лёс Марыны — гэта сваёасаблівыя моманты да будучага шчаслівага лёсу, калі наша армія разаб'е фашыстаў...

Пад небам Беларусі здымаецца яшчэ адзін фільм пра вайсковыя дні барацьбы савецкіх людзей за свабоду і незалежнасць сацыялістычнай бацькаўшчыны.

Віктар БАНДАРЧУК.

На здымках: (зверху, на першым плане) артыст Р. Сагдулаеў у ролі Сатора; (унізе) С. Сухавей у ролі Марыны. Фота Д. АКСАМАВА.

БІБЛІЯТЭКА ВЕТКАЎСКАГА КІНГАЛЮБА

Бібліятэка, сабраная Хведарам Рыгоравічам Шняляравым, параўнальна невялікая, але многім выданням няма цаны. У рэдкіх калекцыі ёсць экзэмпляры, надрукаваныя чатыры стагоддзі назад. Гэта — «Поучительное Евангелие», выданае Іванам Фёдаравым у 1569 годзе, кніга, адрэканаваная Пятром Мсціслаўцам у 1575 годзе.

Шмат гадоў жыхар невялікага гарадка Ветка на Гомельшчыне Хведар Шняляраў калекцыяніруе старыя рукапісы, рэдкія кнігі. Яго зборы прадстаўляюць навуковую каштоўнасць. Хведар Рыгоравіч ахвотна дапамагае археографам. Нядаўна ён падарыў экспедыцыі Маскоўскага ўніверсітэта вельмі рэдкае рукапіснае «Евангелие», датаванае 1450 годам.

На здымках: Хведар Рыгоравіч Шняляраў.

Адна з рэдкіх кніг XVII стагоддзя.

Фота Ч. МЕЗІНА. (БЕЛТА).

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-24-62, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір НЯФЁД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны сакратар], Рыгор ШЫРМА.